

CRNA GORA

**ČETVRTI NACIONALNI IZVJEŠTAJ O
IMPLEMENTACIJI OBAVEZA KOJE PROISTIČU
IZ KONVENCIJE O NUKLEARNOJ SIGURNOSTI**

PODGORICA, SEPTEMBAR 2025. GODINE

1. Sadržaj

1. Sadržaj	1
2. Odjeljak A: Uvod	2
3. Odjeljak B: Rezime	4
4. Odjeljak C: Sprovođenje Bečke Deklaracije o nuklearnoj sigurnosti	9
5. Odjeljak D: Status izazova i sugestija sa Osmog i Devetog redovnog sastanka strana ugovornica Konvencije o nuklearnoj sigurnosti	10
6. Odjeljak E: Ostvareni progres u odnosu na Treći izvještaj o sprovođenju obaveza koje proističu iz Konvencije o nuklearnoj sigurnosti	12
7. Odjeljak F: Izvještavanje po članovima	17
7.1 Član 7 - Zakonodavni i regulatorni okvir	17
7.1.1 Član 7 (1) Zakonodavni i regulatorni okvir	17
7.1.2 Član 7 (2) (i) Nacionalni sigurnosni zahtjevi i podzakonska akta	24
7.1.3 Član 7 (2) (ii) Sistem izdavanja dozvola (licenciranje)	26
7.1.4 Član 7 (2) (iii) Inspekcijski nadzor i procjena	31
7.1.5 Član 7 (2) (iv) Primjena propisa i provjera uslova pod kojima su izdate dozvole	31
7.2 Član 8 - Regulatorno tijelo	32
7.3 Član 9 - Odgovornost imaoca dozvole	36
7.4 Član 10 - Prioritet sigurnosti	38
7.5 Član 11 - Finansijska sredstva i ljudski resursi	46
7.6 Član 12 - Ljudski faktor	48
7.7 Član 13 - Obezbjedjivanje kvaliteta	49
7.8 Član 14 - Procjena i potvrda sigurnosti	50
7.9 Član 15 - Zaštita od zračenja	53
7.10 Član 16 - Pripremljenost za hitne slučajeve	56
7.10.1 Član 16 (1) Planovi i programi za djelovanje u hitnim slučajevima	56
7.10.2 Član 16 (2) Informisanje stanovništva i država u okruženju	64
7.10.3 Član 16 (3) Pripremljenost za hitne slučajeve za ugovorne strane koje ne posjeduju nuklearna postrojenja	65
8. Odjeljak G: Planirane aktivnosti za poboljšanje sigurnosti	66
9. Odjeljak H: PRILOG 1 - Lista međunarodnih sporazuma/memoranduma kojima je Crna Gora pristupila u oblasti radijacione i nuklearne sigurnosti i bezbjednosti, nuklearne odgovornosti i zaštitnih mjera	67
10. Odjeljak I: PRILOG 2 - Lista međunarodnih sporazuma/memoranduma kojima je Crna Gora pristupila u oblasti zaštite i spašavanja	69

2. Odjeljak A: Uvod

Savremeni život je nezamisliv bez svakodnevne upotrebe radioaktivnih izvora i primjene jonizujućih zračenja. Ipak, nepravilno postupanje sa iskorišćenim izvorima, radioaktivnim otpadom ili istrošenim gorivom može dovesti do ozbiljnih rizika po zdravlje ljudi. Zbog toga Vlada Crne Gore kontinuirano preduzima mjere kako bi obezbijedila sigurno i pouzdano upravljanje radioaktivnim izvorima u upotrebi, iskorišćenim izvorima i radioaktivnim otpadom. Pažljivo regulisana primjena nuklearne energije u miroljubive svrhe omogućava očuvanje zdravlja ljudi i zaštitu životne sredine od štetnih efekata jonizujućih zračenja.

Svjesna značaja pravilne i odgovorne upotrebe nuklearne energije u miroljubive svrhe za međunarodnu zajednicu, te potvrđujući potrebu stalnog unapređenja visokog nivoa nuklearne i radijacione sigurnosti i bezbjednosti širom svijeta, Skupština Crne Gore usvojila je Zakon o potvrđivanju Konvencije o nuklearnoj sigurnosti („Službeni list Crne Gore – Međunarodni ugovori“, br. 003/15 od 26.03.2015. godine). Instrument o pristupanju Konvenciji deponovan je kod Međunarodne agencije za atomsku energiju (MAAE) 23. aprila 2015. godine, a Konvencija je za Crnu Goru stupila na snagu 22. jula iste godine. Uz instrument o pristupanju nijesu date izjave niti rezerve. Kao punopravna članica Konvencije, Crna Gora jasno pokazuje opredijeljenost da jačanjem međunarodne saradnje i aktivnim učešćem u procesu izvještavanja i razmatranja izvještaja drugih država doprinosi globalnom okviru unapređenja nuklearne sigurnosti. Time potvrđuje svoju posvećenost ispunjavanju međunarodnih obaveza i jačanju povjerenja u sopstveni regulatorni i institucionalni okvir. Učešćem u Konvenciji Crna Gora dodatno afirmiše princip transparentnosti i odgovornosti u oblasti nuklearne sigurnosti i bezbjednosti.

U skladu sa obavezama koje proističu iz **Konvencije o nuklearnoj sigurnosti**, Crna Gora je do sada izradila i objavila tri nacionalna izvještaja o implementaciji preuzetih obaveza, koja su dostavljena Sekretarijatu MAAE. U okviru postupka pregleda, Crna Gora je aktivno učestvovala kroz postavljanje pitanja i davanje odgovora na pitanja drugih država ugovornica. Nacionalne izvještaje, kao i odgovore u postupku pregleda, usvojila je Vlada Crne Gore, čime se potvrđuje posvećenost transparentnosti, odgovornosti i dosljednom ispunjavanju međunarodnih obaveza u oblasti nuklearne sigurnosti.

Prvi nacionalni izvještaj Crne Gore predstavljen je na Sedmom redovnom sastanku strana ugovornica Konvencije o nuklearnoj sigurnosti, održanom u periodu od 27. marta do 7. aprila 2017. godine. Drugi nacionalni izvještaj nije bio razmatran, budući da je zbog pandemije COVID-19 došlo do odlaganja Osmog redovnog sastanka strana ugovornica Konvencije. Odlukom je predviđeno da se Osmi i Deveti redovni sastanak održe zajedno, u periodu od 20. do 31. marta 2023. godine, kada je Crna Gora predstavila Treći nacionalni izvještaj, koji je obuhvatio izvještavanje za Drugi i Treći nacionalni izvještaj.

U skladu sa obavezama definisanim Zakonom o potvrđivanju Konvencije o nuklearnoj sigurnosti („Službeni list Crne Gore – Međunarodni ugovori“, br. 003/15), Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera je, u saradnji sa Ministarstvom unutrašnjih poslova – Direktoratom za zaštitu i spašavanje, Agencijom za zaštitu životne sredine i D.O.O. „Centar za ekotoksikološka ispitivanja“, pripremio **Četvrti nacionalni izvještaj o implementaciji obaveza koje proističu iz Konvencije o nuklearnoj sigurnosti**.

Svrha **Četvrtog nacionalnog izvještaja** je da potvrdi punu opredijeljenost Crne Gore sprovođenju međunarodnih obaveza u oblasti nuklearne sigurnosti. U skladu sa

smjernicama iz Vodiča za pripremu nacionalnih izvještaja, Crna Gora, kao država bez nuklearnih postrojenja, Sekretarijatu MAAE dostavlja **izvještaj o primjeni odredaba članova 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15 i 16 Konvencije**. Ovi članovi obuhvataju: zakonodavni i regulatorni okvir, nadležnosti regulatornog tijela, odgovornost imaoca dozvole, prioritet sigurnosti, finansijska sredstva i ljudski resursi, ljudski faktor, obezbjeđivanje kvaliteta, procjenu i potvrdu sigurnosti, zaštitu od zračenja i pripremljenost za postupanje u vanrednim situacijama.

Pored toga, izvještaj daje status sugestije i izazova, značajan napredak od Osmog i Devetog zajedničkog preglednog sastanka i pregled planiranih mjera za dalji razvoj i unapređenje sistema nuklearne sigurnosti u Crnoj Gori.

Četvrti nacionalni izvještaj o implementaciji obaveza koje proističu iz Konvencije o nuklearnoj sigurnosti biće predstavljen na **Desetom redovnom sastanku strana ugovornica Konvencije o nuklearnoj sigurnosti**, u periodu 13-24. april 2026. godine u MAAE u Beču.

Punopravnim članstvom u Konvenciji o nuklearnoj sigurnosti, Crna Gora koristi priliku da prikaže stanje u oblasti nuklearne sigurnosti, aktivno učestvuje u konstruktivnom dijalogu i razmjeni informacija, te na taj način doprinosi daljem unapređenju nacionalnog sistema, ali i globalnog okvira nuklearne sigurnosti.

Kroz članstvo i redovno izvještavanje, Crna Gora:

- doprinosi jačanju međunarodnog režima nuklearne sigurnosti, radi uspostavljanja globalnih instrumenata za prevenciju mogućih nuklearnih nesreća sa potencijalnim prekograničnim posljedicama;
- učestvuje u razmjeni znanja i najboljih praksi sa međunarodnim partnerima u oblasti nuklearne sigurnosti;
- podstiče regionalnu i globalnu saradnju u promovisanju višeg nivoa nuklearne sigurnosti, u skladu sa principima međunarodnog partnerstva i solidarnosti;
- daje primjer i poziva druge države da pristupe Konvenciji o nuklearnoj sigurnosti.

3. Odjeljak B: Rezime

Crna Gora je od 2006. godine članica Organizacije ujedinjenih nacija (OUN) i punopravna članica Međunarodne agencije za atomsku energiju (MAAE). Već 2007. godine, neposredno nakon obnove nezavisnosti, usvojen je Ustav kojim je posebno naglašena ekološka orijentacija države, što potvrđuje opredijeljenost Crne Gore da preduzima sve mjere radi očuvanja i zaštite životne sredine. Ovaj cilj ostvaruje se kroz razvoj odgovarajućih politika, strategija, zakonodavnog okvira i sprovođenje ekonomskih aktivnosti usklađenih sa principima održivog razvoja.

Od svog članstva u Konvenciji o nuklearnoj sigurnosti 2015. godine, Crna Gora četvrti put ima priliku da prikaže na koji način ispunjava obaveze uređene ovim međunarodno-pravnim instrumentom.

Crna Gora je država bez nuklearne industrije i bez postrojenja za proizvodnju radioaktivnih izvora i ima mali broj aktivnosti povezanih sa jonizujućim zračenjem, zbog čega je upotreba radioaktivnog materijala i izvora jonizujućih zračenja ograničena na primjenu u medicini, industriji, školstvu i naučno-istraživačkim djelatnostima. Ukupna količina radioaktivnog otpada u Crnoj Gori je veoma mala zbog veličine države po broju stanovnika (623.633 stanovnika), male industrije i propisane obaveze da se iskorišćeni zatvoreni radioaktivni izvor vraća dobavljaču nakon isteka vremena predviđenog za eksploataciju. Takođe, na teritoriji Crne Gore ne postoji istrošeno gorivo.

Crna Gora posjeduje nuklearne materijale (izvorne materijale). Shodno potvrđenom Sporazumu o zaštitnim mjerama, Dodatnom protokolu i Protokolu o malim količinama Crna Gora je prijavila nuklearne materijale kroz redovno izvještavanje i do sada je sprovedeno više inspekcija Međunarodne agencije za atomsku energiju.

Crna Gora osim što nema nuklearnih instalacija, takođe nema ni planove da iste ima, zbog čega se veliki dio odredaba Konvencije o nuklearnoj sigurnosti ne primjenjuje na njen pravni i institucionalni okvir. **Zakonom o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti** („Službeni list Crne Gore“, broj 56/09, 58/09, 55/16, 84/24), koji je na snazi do 1. jula 2027. godine, izričito je zabranjena gradnja nuklearnih postrojenja. Takođe, novodonijetim **Zakonom o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti** ("Službeni list Crne Gore", br. 049/24 od 29.05.2024) takođe je na snazi ista zabrana, a isti će početi da se primjenjuje 1. jula 2027. godine. Nacionalnim strateškim dokumentima – **Energetskom politikom do 2030. godine i Strategijom razvoja energetike do 2030. godine** nije predviđena izgradnja nuklearnih elektrana ili drugih nuklearnih postrojenja.

Crna Gora je, radi sigurnog i bezbjednog upravljanja radioaktivnim otpadom, uspostavila centralno postrojenje za skladištenje radioaktivnog otpada, koje je operativno od 13. juna 2012. godine.

Radi obezbjeđivanja uslova za sprovođenje politike u oblasti zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione sigurnosti i upravljanja radioaktivnim otpadom, Vlada Crne Gore je do sada usvojila dva strateška dokumenta u ovoj oblasti i to: Strategiju zaštite od jonizujućeg zračenja, radijacionoj sigurnosti i upravljanja radioaktivnim otpadom s Akcionim planom za njeno sprovođenje (2012-2016) i Strategiju zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione sigurnosti i upravljanja radioaktivnim otpadom za period 2017-2021. s Akcionim planom za period 2017-2021, koja je na snazi do donošenja novog strateškog dokumenta. Ova Strategija je izrađena na bazi analize prethodne Strategije (2012-2016), uzimajući u obzir nove zahtjeve međunarodnih standarda i nerealizovane

mjere. Koncept ovog strateškog dokumenta izrađen je na način da se u cilju olakšavanja praćenja stanja, svakog od 25 poglavlja opisuje: sadašnje stanje i ostvareni napredak, ciljevi kroz zahtjeve međunarodnih standarda i pravne tekovine Evropske unije koje treba ostvariti, predlozi i preporuke, kroz precizne mjere definisane Akcionim planom, koje treba realizovati da bi se ti ciljevi postigli. Dakle, za poglavlja obuhvaćena Strategijom dati su ciljevi, identifikovani su nosioci aktivnosti, predloženi su očekivani rezultati, vremenski okviri za ostvarivanje tih ciljeva, finansijski iskazi, kao i drugi važni preduslovi za sprovođenje Strategije (zakonski i administrativni zahtjevi, potrebna znanja i ljudski resursi). Strategija razmatra: radijacione djelatnosti koje postoje u Crnoj Gori; stanje u oblasti radijacione i nuklearne sigurnosti i bezbjednosti; sadašnje količine radioaktivnog otpada i iskorišćenih zatvorenih radioaktivnih izvora; moguće načine nastanka novog radioaktivnog otpada na teritoriji Crne Gore; vremenske okvire donošenja odluka u ovoj oblasti i tehničke, finansijske i ljudske resurse neophodne za postizanje ciljeva Strategije. Prilikom izrade ovog dokumenta, posebno u dijelu upravljanja radioaktivnim otpadom, korišćena je publikacija Međunarodne agencije za atomsku energiju „Politika i strategija upravljanja radioaktivnim otpadom“, kao i odredbe Direktive Savjeta 2011/70/EURATOM o uspostavljanju okvira Zajednice za odgovorno i sigurno upravljanje istrošenim gorivom i radioaktivnim otpadom i ostale pravne tekovine Evropske unije.

Strategijom zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione sigurnosti i upravljanja radioaktivnim otpadom usvojena nacionalna politika za upravljanje radioaktivnim otpadom je **dugoročno skladištenje**. Međutim, uvedena je i politika odlaganja radioaktivnog otpada. Naime, u Strategiji se navodi da „sve države koje na svojoj teritoriji imaju skladište u kojem se nalaze iskorišćeni radioaktivni izvori i radioaktivni otpad treba da donesu odluku o odlaganju, bilo to u zemlji ili van nje. S tim u vezi, buduće aktivnosti koje uključuju izradu posebne *Analize o daljem upravljanju iskorišćenim zatvorenim radioaktivnim izvorima i radioaktivnim otpadom*, biće od izuzetne važnosti za izradu buduće Strategije, koja će obuhvatiti ova pitanja.

U skladu sa odredbama člana 38 Zakona o zaštiti od jonizujućih zračenja i radijacionoj sigurnosti, radioaktivni otpad, **do uspostavljanja uslova za njegovo konačno odlaganje**, skladišti se kod pravnog lica koje ima dozvolu za upravljanje skladištem radioaktivnog otpada, dok se troškovi održavanja skladišta obezbjeđuju iz budžeta Crne Gore. Troškove transporta, sigurnog i bezbjednog skladištenja iskorišćenih radioaktivnih izvora koji se ne mogu vratiti dobavljaču snosi imalac tih izvora. Osim toga, u taj iznos uračunati su i troškovi odlaganja tog izvora.

Crna Gora ima ograničen broj radioaktivnih izvora u upotrebi nad kojima se konstantno vrši regulatorni nadzor i radioaktivni izvori se nakon upotrebe vraćaju dobavljaču, što je regulisano Ugovorom između dobavljača i korisnika tih izvora.

U cilju izrade finalnog izvještaja, Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera sprovelo je javnu nabavku za izradu **Finalne (ex post) evaluacije Strategije zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione sigurnosti i upravljanja radioaktivnim otpadom za period 2017-2021. s Akcionim planom za period 2017-2021. godina**. Cilj evaluacije jeste analiza efekata i uspješnosti sprovođenja navedene strategije. Evaluacijom će se dobiti podaci da li su i do kog stepena definisani ciljevi postignuti, i ako nisu na koji način ih predvidjeti budućim strateškim dokumentom. Zatim, koji su to faktori koji su najviše doprinijeli postizanju ciljeva, i da li rezultat sprovođenja strategije dovodi do unapređenja stanja u ovoj oblasti. Rezultate evaluacije koristiće Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera za potrebe izrade **Strategije o radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti** (član 16) i **Programa upravljanja**

radioaktivnim otpadom (član 17) na osnovu novog Zakona o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti ("Službeni list Crne Gore", br. 049/24 od 29.05.2024. godine). Nakon izrađene Analize, najprihvatljivije opcije o daljem upravljanju iskorišćenim zatvorenim radioaktivnim izvorima i radioaktivnim otpadom, biće predmet novog Programa upravljanja radioaktivnim otpadom, dok će Odluka o potrebi izrade strateške procjene uticaja na životnu sredinu biti blagovremeno donijeta, u skladu sa Zakonom o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu ("Službeni list RCG", br. 80/05, Službeni list CG", br. 73/10, 40/11 i 09/11, 52/16, 84/24). Navedena dva dokumenta biće odvojena, u poređenju sa sadašnjom Strategijom koja je obuhvatila obje teme.

Na osnovu dokumentacije i izdatih dozvola za rad skladišta radioaktivnog otpada (građevinska, upotrebna, dozvola za upravljanje skladištem radioaktivnog otpada) i na osnovu procijenjenih količina generisanog radioaktivnog otpada u Crnoj Gori procjenjuje se da **skladište radioaktivnog otpada može biti operativno najmanje 50 godina**, kako je naglašeno u Sigurnosnom izvještaju, koji je bio jedan od uslova za dobijanje dozvole. Nakon isteka ovog perioda, a u zavisnosti od stanja i količine otpada u tom trenutku, donijće se odluka o daljim koracima – načinima postupanja sa radioaktivnim otpadom. **Ovo može biti:** produženje operativnog vijeka postojećeg skladišta za još 50 godina, tj. onoliko koliko zgrada može biti stabilna, sigurna i bezbjedna za te namjene; izgradnja novog skladišta ili izgradnja odlagališta radioaktivnog otpada sa dekomisijom postojećeg skladišta. Ovim pitanjima baviće se i poseban dokument-**Analiza o daljem upravljanju iskorišćenim zatvorenim radioaktivnim izvorima i radioaktivnim otpadom**, koji, osim razmatranja svih tehničkih opcija, treba da prikaže i finansijski iskaz za svaku od opcija ponaosob. Nakon temeljno izrađene Analize koja će biti baza za budući strateški ili programski okvir o upravljanju radioaktivnim otpadom postići će se jasnija održivost upravljanja radioaktivnim otpadom. Pažnju treba posvetiti pitanjima kao što su izvodljivost, kapaciteti, nus pojave okruženja, socijalni faktori kao što je percepcija rizika u javnosti, komunikacija i transparentnost informacija, potreba za dijalogom i konsultacijama svih zainteresovanih strana, posebno onih u čijoj se blizini mogu naći neke od budućih postrojenja novih opcija, ako ih bude. Takođe, u obzir treba da budu uzeti i etički aspekti, poput onih koji se odnose na planiranje i raspodjelu troškova, kao i princip koji se odnosi na ograničenje doza. Zato je važno da Analiza predloži praktične tehničke opcije pomoću kojih se one mogu uzeti u obzir u procesu donošenja odluka, uvodeći matricu iskazanih finansijskih vrijednosti, kako bi se osiguralo transparentno i sistematsko razmatranje vrijednosti u odabiru budućeg strateškog ili programskog okvira upravljanja radioaktivnim otpadom u Crnoj Gori, koji bi dao i vremenske okvire planiranih aktivnosti. Osim toga, potrebno je opisati i potrebne ljudske kapacitete, neophodne za sprovođenje bilo koje opcije, kao i njihovo kontinuirano osposobljavanje. Treba istaći da vrijeme poluraspada dijela radioaktivnog materijala koji se nalazi u skladištu radioaktivnog otpada **prelazi 100 godina** (radijumom 226 – 1600 godina). Takođe, za očekivani materijal torijum (ostaci motora aviona) koji će se za početak skladištiti u skladište radioaktivnog otpada vrijeme poluraspada prelazi **milijardu godina**.

U Strategiji, u odjeljku Odgovornost Vlade države navedeno je:

„Od Vlade se očekuje da uspostavi i razvije pravni okvir koji osigurava sigurno odlaganje radioaktivnog otpada, sa jasno definisanim odgovornostima onih koji: vrše izbor lokacije na kojoj će se graditi odlagalište, rade na dizajnu i konstrukciji odlagališta, kao i onih koji upravljaju odlagalištem i odlučuju o njegovom zatvaranju. Ovo znači da se na

nacionalnom nivou mora prije svega utvrditi: koji tip odlagališta zadovoljava nacionalne potrebe države, procedure razvoja odlagališta i procedure po kojima se vrši proces njegovog licenciranja, jasnu podjelu odgovornosti svih koji učestvuju u procesu razvoja odlagališta od samog početka, odnosno od izbora lokacije do zatvaranja, izvori kontinuiranog finansiranja koje obezbjeđuje rad i održavanje ovakvog objekta u toku njegovog rada i nakon njegovog zatvaranja.“

Važno je istaći da je nedavno donijeti Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti ("Službeni list Crne Gore", br. 049/24 od 29.05.2024. godine), **detaljno definisao sve korake u upravljanju radioaktivnim otpadom za prilike u Crnoj Gori, uključujući i odlaganje (licence, nadzor, dekomisiju i dr.).** Takođe, propisano je da radioaktivni otpad nastao u Crnoj Gori može se odlagati u državi članici Evropske unije ili u državi koja nije država članica Evropske unije, na osnovu zaključenog sporazuma o korišćenju odlagališta radioaktivnog otpada te države. Nadalje je propisano da se taj Sporazum može potpisati samo ako je država sa kojom je zaključen sporazum:

- potpisala sporazum sa Evropskom unijom koji obuhvata odlaganje radioaktivnog otpada ili je strana ugovornica **Zajedničke konvencije o sigurnosti upravljanja istrošenim gorivom i sigurnosti upravljanja radioaktivnim otpadom;**
 - donijela program upravljanja radioaktivnim otpadom, uključujući odlaganje koji za cilj ima visok nivo sigurnosti; i
- ako je za postrojenje za odlaganje radioaktivnog otpada izdata licenca.

Vodeći se analizom dosadašnjih ostvarenih rezultata i zahtjevima koji su pred Crnom Gorom, kao i izazovima u oblasti zaštite od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti i upravljanju radioaktivnim otpadom, Strategija u okviru Akcionog plana daje jasne strateške smjernice za ispunjenje postavljenih ciljeva. **Po prvi put su uključene i sljedeće oblasti:** obrazovanje i stručno osposobljavanje; sistem izdavanja dozvola; inspekcijski nadzor; monitoring radioaktivnosti; institucionalni, administrativni i tehnički kapaciteti; dekomisija postrojenja u kojima se koriste radioaktivni izvori i dekomisija postrojenja u kojima se nalaze radioaktivni materijali korišćeni u vojnim aktivnostima; sigurnosna kultura; nuklearna bezbjednost; bezbjednosna kultura; prirodni obogaćeni radioaktivni materijal NORM; upravljanje iskorišćenim radioaktivnim izvorima; prevoz; prekogranično kretanje; dekomisija skladišta radioaktivnog otpada; pripremljenost i odgovor u hitnim slučajevima sa osvrtnom na praćenje stanja u Crnoj Gori nakon nesreće u Fukušimi u Japanu; odlaganje radioaktivnog otpada i istraživanje i razvoj.

Takođe, **Zakonom o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti** se po prvi put **uređuje ovlašćivanje izvoza i tranzita radioaktivnog otpada i tranzita istrošenog goriva**, dok je, između ostalog, **zabranjen** uvoz, prerada, skladištenje i odlaganje radioaktivnog otpada i istrošenog goriva inostranog porijekla na teritoriji Crne Gore. Osim toga, Zakon se **ne primjenjuje na upravljanje istrošenim gorivom i izvoz istrošenog goriva, jer ga Crna Gora nema.** Zakon na detaljan način uređuje uslove za upravljanje radioaktivnim otpadom koji se primjenjuju na radioaktivni otpad od njegovog nastanka do odlaganja. Posebna pažnja posvećena je dekomisiji lokacija sa zatečenim radioaktivnim materijalom i načinom pružanja subvencije za sprovođenje te dekomisije od strane Vlade Crne Gore.

U dijelu koji se odnosi na prekogranične pošiljke radioaktivnog otpada i/ili istrošenog goriva uređuju se uslovi za pregranične pošiljke, odnosno uslovi za izvoz ili tranzit radioaktivnog otpada ili tranzit istrošenog goriva, za koje se izdaju odobrenja na

propisanom standardizovanom formularu, po kojem se ponašaju svi učesnici u pošiljci. Takođe se uređuje i postupanje u slučaju neuspjele pošiljke, način dobijanja saglasnosti i razmjena informacija među državama učesnicama u pošiljci, kao i način izvještavanja Evropske komisije o pošiljkama.

Osim navedenog, po prvi put se u okviru ovog zakonskog rješenja dozvoljava uvoz, izvoz, tranit i korišćenje nuklearnih materijala pod uslovima koje prate odgovarajuće dozvole.

Detaljno izvještavanje o pravnom uređenju ove oblasti, koje predstavlja ostvareni progres između dva pregledna sastanka, biće obavljeno na predstojećem Preglednom sastanku strana ugovornica Konvencije o nuklearnoj sigurnosti.

Važno je napomenuti da je u cilju ispunjavanja obaveza koje su uređene Zakonom o potvrđivanju Zajedničke konvencije o sigurnosti upravljanja istrošenim gorivom i sigurnosti upravljanja radioaktivnim otpadom ("Sl. list Crne Gore - Međunarodni ugovori", br. 03/10 od 19.03.2010. godine) Crna Gora do sada predstavila pet nacionalnih izvještaja o implementaciji obaveza koje proističu iz Zajedničke konvencije o sigurnosti upravljanja istrošenim gorivom i sigurnosti upravljanja radioaktivnim otpadom.

Iako je postignut značajan napredak u oblasti radijacione sigurnosti i bezbjednosti, u narednom periodu Crna Gora će posvećeno raditi na jačanju nacionalnog pravnog okvira u ovoj oblasti, s ciljem transponovanja i implementacije najnovijih međunarodnih standarda i pravne tekovine Evropske unije.

4. Odjeljak C: Sprovođenje Bečke Deklaracije o nuklearnoj sigurnosti

Crna Gora nema nuklearnih instalacija niti planira njihovu izgradnju. Zakonom o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti („Službeni list Crne Gore“, br. 56/09, 58/09, 55/16, 84/24), koji ostaje na snazi do 1. jula 2027. godine, izričito je zabranjena gradnja nuklearnih postrojenja. Ista zabrana sadržana je i u novousvojenom Zakonu o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti („Službeni list Crne Gore“, br. 49/24 od 29.05.2024), koji će se primjenjivati od 1. jula 2027. godine. Takođe, Crna Gora nema planove da postane nuklearna energetska država. Naime, nacionalnim strateškim dokumentima – Energetskom politikom do 2030. godine i Strategijom razvoja energetike do 2030. godine nije predviđena izgradnja nuklearnih elektrana ili drugih nuklearnih postrojenja. Osim toga, na teritoriji Crne Gore ne postoji nuklearno gorivo.

Imajući u vidu navedeno Crna Gora ne može pružiti informacije u vezi sprovođenja Bečke Deklaracije o nuklearnoj sigurnosti iz 2015. godine.

5. Odjeljak D: Status izazova i sugestija sa Osmog i Devetog redovnog sastanka strana ugovornica Konvencije o nuklearnoj sigurnosti

„IZAZOV (CHALLENGE) je „težak problem za Državu ugovornicu i može predstavljati zahtjevan zadatak (izvan svakodnevnih aktivnosti); ili slabost koju je potrebno otkloniti.“

SUGESTIJA (SUGGESTION) je „područje koje se može unaprijediti, odnosno radnja potrebna za poboljšanje sprovođenja obaveza iz Konvencije o nuklearnoj sigurnosti (CNS).“

DOBRA PRAKSA (GOOD PRACTICE) je „nova ili revidirana praksa, politika ili program koji značajno doprinosi nuklearnoj sigurnosti. Dobra praksa je ona koja je isprobana i dokazana od strane najmanje jedne Države ugovornice, ali nije široko implementirana od strane drugih Država ugovornica; i primjenjiva je i za druge Države ugovornice sa sličnim programima.“

OBLAST DOBRE PERFORMANSE (AREA OF GOOD PERFORMANCE) je „praksa, politika ili program koji zaslužuje pohvalu i koji je proveden i implementiran efikasno. Područje dobre prakse predstavlja značajno postignuće za određenu Državu ugovornicu, iako je možda implementirano i od strane drugih Država ugovornica.““

Tokom zajedničkog Osmog i Devetog redovnog sastanka strana ugovornica Konvencije o nuklearnoj sigurnosti za Crnu Goru (20. do 31. marta 2023. godine) **prepoznat je jedan izazov, jedna sugestija i dva područja dobre performanse za Crnu Goru.** U nastavku je dat ostvrt na trenutni status izazova i sugestije, u skladu sa Vodičom o pisanju nacionalnih izvještaja INFCIRC/573/Rev.8:

- **IZAZOV 1:** Uspostaviti strukturu koja okuplja različite državne službenike koji obavljaju funkcije regulatornog tijela i pripadaju različitim upravnim organima, kako bi se osigurala dosljednost u regulatornom okviru i njegovoj primjeni.
- **STATUS: Otvoreno.**

Nacionalno regulatorno tijelo za zaštitu od jonizujućih zračenja, radijacionu i nuklearnu sigurnost i bezbjednost je struktuirano u okviru tri institucije: Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, Agencije za zaštitu životne sredine i Ministarstva unutrašnjih poslova. Podjela nadležnosti data je u Uredbi o organizaciji i načinu rada državne uprave, dok je međuinstitucionalna saradnja uređena Zakonom o državnoj upravi ("Službeni list Crne Gore", br. 078/18, 070/21, 052/22). Međutim, uzimajući u obzir dati izazov strana ugovornica Konvencije o nuklearnoj sigurnosti, neophodno je da se u narednom periodu, a prije izrade novog strateškog dokumenta u ovoj oblasti, razmotri osnivanje posebne institucije, u kojoj bi službenici iz pomenute tri institucije, koji rade na poslovima zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione i nuklearne sigurnosti i bezbjednosti, bili sastavni dio te institucije, kako bi efikasnije izvršavali svoje zadatke kroz razmjenu ideja i iskustava i uspostavljanje zajedničkih praksi.

- **SUGESTIJA 1:** Organizovati predloženu preglednu misiju IRRS (International Regulatory Review Service) za oblast zaštite od zračenja [Sugestija ostaje otvorena od 7. Redovnog preglednog sastanka ali preformulisana zbog jasnoće]

– **STATUS: Otvoreno.**

Imajući u vidu važnost sprovođenja pregledne stručne IRRS misije - Međunarodne službe za pregled regulatornog sistema, neophodno je prvo zaokružiti pravni okvir, odnosno donijeti 55 podzakonskih akata i pet (5) strateških dokumenata, kao i obezbijediti podršku Međunarodne agencije za atomsku energiju kroz nacionalni projekat tehničke saradnje kroz koji bi se mogla organizovati ova važna misija. IRRS misija može biti organizovana tek nakon pomenutih realizovanih aktivnosti. Takođe, Crna Gora koristi priliku da informiše da je do sada realizovala više ekspertskih i savjetodavnih misija od kojih ističe sljedeće misije:

- INSServ misije su realizovane 2004. i 2009. godine;
- RASSIa 2005 misija; 31. oktobar– 2. novembar 2005. godine;
- IPPAS misija 2006. godine;
- EPREV 2008 misija, 24 – 28. novembar 2008. godine;
- IRRS 2008 misija; 29. januar – 1. februar 2008. godine;
- MAAE misija podrške 2009. godine;
- Misija u okviru projekta: C3-RER/9/104/09/01 - NREP Review "Podrška pri reviziji/izmjeni nacionalnog plana za djelovanje u slučaju radijacionog udesa i relevantnih propisa", 16-20. januar 2012. godine;
- MAAE Savjetodavna misija, 18-22. novembar 2013. godine;
- "INT9176/52/01 Ekspertska misija – kondicioniranje iskorišćenih zatvorenih radioaktivnih izvora", 18-27. jun 2014. godine;
- MAAE pravna misija posvećena CPPNM/ACPPNM, februar 2016. godina
- MAAE Savjetodavna misija o izradi plana dekomisije za skladište radioaktivnog otpada i privremenog spremišta, 6-10. novembar 2017. godine
- MAAE pravna misija 2017. godine
- EC/ENCO misija, usklađenost Predloga zakona sa pravnom tekovinom Evropske unije (EU ACQUIS), 2018 i 2019. godine;
- Misija MAAE o izradi Integrisanog plana održivosti nuklearne bezbjednosti (INSSP), 9-12. septembar 2024. godine.

Strane ugovornice Konvencije pohvalile su Crnu Goru **za sljedeća područja dobrih performansi:**

- **PODRUČJE DOBRE PERFORMANSE 1:** Uključivanje koncepta bezbjednosne kulture u Strategiju zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione sigurnosti i upravljanja radioaktivnim otpadom za period 2017–2021.
- **PODRUČJE DOBRE PERFORMANSE 2:** Postupanje sa pronađenim radioaktivnim izvorima i materijalima koji su se nalazili van regulatorne kontrole.

6. Odjeljak E: Ostvareni progres u odnosu na Treći izvještaj o sprovođenju obaveza koje proističu iz Konvencije o nuklearnoj sigurnosti

U izvještajnom periodu Crna Gora je **ostvarila značajan napredak**:

- **donijet je Zakon** o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti ("Službeni list Crne Gore", br. 049/24 od 29. maja 2024. godine);
- **ostvaren je dobar učinak u implementaciji Strategije** zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione sigurnosti i upravljanja radioaktivnim otpadom i Programa zaštite od radona s Akcionim planom za period 2019-2023. godina;
- **sprovedena je 2025. godine evaluacija Strategije** zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione sigurnosti i upravljanja radioaktivnim otpadom za period 2017-2021 i **sčinjen je Izvještaj** o sprovedenoj evaluaciji, koji će poslužiti za izradu završnog izvještaja o sprovođenju Strategije;
- **izrađena su dva nacrt pravilnika** koja se odnose na Početni i Završni plan dekomisije i upravljanje iskorišćenim radioaktivnim izvorima i radioaktivnim otpadom (porška MAAE – tekstovi nacrtu podzakonskih akata unaprijeđeni tokom Škole za izradu propisa o sigurnosti radioaktivnog otpada u februaru 2025. godine);
- **izrađene su tri stručne osnove iz oblasti nuklearne bezbjednosti i nacrti sljedećih propisa** (februar-avgust 2025. godine):
 - ✓ nacrt Pravilnika o bezbjednosnim nivoima i njihovim ciljevima za radioaktivne izvore kategorija 1, 2 i/ili 3, mjerama za postizanje bezbjednosnih ciljeva i vrstama bezbjednosnih zona;
 - ✓ nacrt Pravilnika o načinu vršenja nadzora, detekcije i procjene neovlašćenih ulazaka u bezbjednosnu zonu;
 - ✓ nacrt Pravilnika o sadržaju plana bezbjednosti za uvoz, izvoz, tranzit i/ili prevoz radioaktivnih i/ili nuklearnih materijala;
- **donijeti su dva zakona**: Zakon o izmjenama i dopunama zakona kojima su propisane odredbe o inspekcijskom nadzoru i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o inspekcijskom nadzoru (Skupština Crne Gore je na sjednici održanoj 30. avgusta 2024. godine), kojima je propisano da se inspekcijski poslovi, prema oblastima, koje je do tada obavljala Uprava za inspekcijske poslove, vrata nadležnim ministarstvima. S tim u vezi, **inspekcija za zaštitu od zračenja u sastavu je Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera od 1. oktobra 2024. godine**;
- **sprovodi se uspješno Mapa puta** za prevenciju, detekciju, suzbijanje i zaštitu od hemijskih, bioloških, radioloških i nuklearnih prijetnji i rizika (HBRN), prevenciju i suzbijanje proliferacije oružja za masovno uništenje i sredstava za njihovu isporuku, te onemogućavanje njihovog dospijevanja u ruke nedržavnih aktera (2023-2028);
- **donijeta je Odluka** o obrazovanju Nacionalnog koordinacionog tijela za neproliferaciju oružja na masovno uništenje („Službeni list Crne Gore“, broj 63/2025 od 25. juna 2025. godine);

- Tokom 2023. godine **završila se implementacija** Strategije za smanjenje rizika od katastrofa sa Dinamičkim planom aktivnosti za sprovođenje Strategije za period 2018 - 2023. godina, kao i Evaluacija i izrada Završnog izvještaja;
- **donijeta je Strategija** za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025-2030, s Akcionim planom 2025-2026 (Vlada Crne Gore, na sjednici od 1. novembra 2024. godine). Sastavni dio strategije je i Akcioni plan aktivnosti (APA) za sprovođenje Strategije za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025-2030. godine, koji predstavlja operativni dokument čijom realizacijom će se unaprijediti oblast smanjenja rizika od katastrofa i koji definiše strateške i operativne ciljeve, kao i aktivnosti koje utiču na realizaciju operativnih ciljeva;
- **izrađen je dokument „Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa Crne Gore (Disaster Risk Management Capability Assessment)“**, u čijoj izradi su učestvovala 70 stručnjaka iz različitih državnih organa i akademske zajednice. U okviru ovog projekta izvršena je detaljna analiza tehničkih, administrativnih i finansijskih kapaciteta za radijacione i nuklearne nesreće, i samim tim procijenjena sposobnost upravljanja rizika od radijacionih i nuklearnih nesreća, saglasno Direktivama Savjeta EU iz pregovaračkog poglavlja 15 Energetika. Projekat je finansirao od strane Evropske komisije-Generalnog direktorata za evropsku civilnu zaštitu i aktivnosti humanitarne pomoći (DG ECHO) kroz poziv za „Pojedinačne grantove državama za upravljanje rizikom od katastrofa (Track 1)“, čija je realizacija završena 1. oktobra 2023. godine. Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa sadrži informacije i podatke o tehničkim, finansijskim i administrativnim kapacitetima u Crnoj Gori za vršenje adekvatne procjene rizika, planiranje upravljanja rizicima za prevenciju i pripravnost i mjere za prevenciju i pripravnost rizika. Mjere prevencije i pripravnosti su jasno identifikovane u navedenom dokumentu zajedno sa informacijama o nadležnim organima, organima učesnicima i njihovim zadacima, rasporedom mjera (rokovi, faze), finansijskim i materijalnim sredstvima za planiranje mjera i prioritetima mjera i konsolidovanom bazom podataka o rizicima koji utiču na Crnu Goru.
- **počela je realizacija projekta „Mjere prevencije i pripremljenosti upravljanja rizicima od katastrofa u Crnoj Gori“**. Dokument koji se izrađuje u okviru ovog projekta služi da se definišu mjere koje je neophodno sprovesti u vezi devet grupa rizika koje su determinisane u Procjeni rizika od katastrofa, kao i za jačanje procijenjenog nivoa administrativnih, tehničkih i finansijskih kapaciteta utvrđenih u Procjeni sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa. Projekat je započeo sa realizacijom 1. januara 2025. godine, dok je krajnji rok za završetak projektnih aktivnosti 30. jun 2026. godine. U izradi „Mjera prevencije i pripremljenosti“ učestvuju 59 stručnjaka iz različitih državnih organa, organa državne uprave i akademske zajednice.
- **donijet je Pravilnik** o standardnim operativnim postupcima („Sl. list Crne Gore“ broj 36/24);
- **donijeto je Rješenje** o imenovanju Koordinacionog tima za zaštitu i spašavanje („Sl. list CG“, broj 114/23);
- **realizovan je** višekorisnički IPA projekta Evropske komisije JRODOS „EuropeAid/140203/DH/SER/MULTI - Jačanje kapaciteta država zapadnog Balkana za pripremu i odgovor u slučaju radioloških i nuklearnih vanrednih situacija, tehnička pomoć za donosioce odluka“;
- uspostavljen je **Sistem podrške za odlučivanje u stvarnom vremenu za pripremu i odgovor u slučaju radioloških i nuklearnih vanrednih situacija – (JRODOS)** i

formirala svoj Tim za upravljanje sistemom za procjenu rizika i prognoze (modeliranja) u slučaju radijacionih i nuklearnih nesreća - JRODOS, koji su stavljani u režim 24/7 - JRODOS tim;

- **realizovan je projekat** Evropske komisije kroz Instrument za saradnju u oblasti nuklearne sigurnosti – INSC- NUCLEAR SAFETY PROGRAMME TECHNICAL AID PROJECT “Additional detectors to the Early Warning Radiation Monitoring Network (EWRMN) in Montenegro”. U okviru projekta nabavljene su i instalirane tri nove mjerne stanice koje obezbjeđuju neprekidno mjerenje jačine ambijentalnog ekvivalenta doze gama zračenja u vazduhu - GDR stanice (Žabljak, Kolašin i Cetinje) i njihovo umrežavanje sa postojećim stanicama je izvršeno tokom jula i avgusta 2023. Ukupna vrijednost instalisane opreme iznosila je 152. 848,10 eura.
- **uspostavljena je** Mreža mjernih stanica koje obezbjeđuju neprekidno mjerenje jačine ambijentalnog ekvivalenta doze gama zračenja u vazduhu - GDR stanice (rana najava). Od devet (9) stanica, njih sedam (7) su funkcionalne i šalju podatke centralnom serveru, redovno. U narednom periodu Agencija za zaštitu životne sredine, kao nadležna institucija, će i preostale stanice učiniti operativnim.
- **održana je IX konferencija** Nacionalne platforme za smanjenje rizika od katastrofa, 22. septembra 2023. godine;
- U periodu 6-8. novembar 2024. godine u Budvi **održana je Evropska i centralnoazijska regionalna platforma za smanjenje rizika od katastrofa za 2024. godinu**, okupljajući lidere civilne zaštite i gotovo 700 učesnika iz 55 država članica UN-a. Događaj je imao za cilj da podstakne intenzivne akcije u smanjenju rizika od katastrofa i jačanju otpornosti na klimatske promjene;
- **uspostavljena je** saradnja sa Centrom za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu, specijalnim državnim tužilaštvom i sudstvom;
- **održana je** nacionalna radionica o sprovođenju Međunarodne konvencije o sprečavanju akata nuklearnog terorizma u periodu 11-12. decembar 2023. godine u Podgorici, u saradnji sa Kancelarijom Ujedinjenih nacija za droge i kriminal, Centrom za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu i Ministarstvom ekologije održivog razvoja i razvoja sjevera;
- održana je „**Regionalna radionica o nuklearnom pravu**“ u organizaciji Međunarodne agencije za atomsku energiju (MAAE) i Vlade Crne Gore preko Ministarstva ekologije održivog razvoja i razvoja sjevera, u periodu 4-8. septembar 2023. godine u Baru;
- **održana je „Regionalna radionica za koordinaciju implementacije Integrisanog plana održivosti nuklearne bezbjednosti (INSSP)“ u organizaciji** Međunarodne agencije za atomsku energiju (MAAE) i Vlade Crne Gore preko Ministarstva ekologije održivog razvoja i razvoja sjevera, u periodu 3-7. jun 2023. godine u Baru. Svrha događaja je bila da učesnicima pruži odgovarajuća znanja u svim aspektima nuklearne bezbjednosti, kao i sveobuhvatan pregled relevantnih međunarodnih pravnih instrumenata, uključujući skorašnji napredak u ovoj oblasti.
- **održana je nacionalna radionica** u okviru koje je realizovana Misija Međunarodne agencije za atomsku energiju (MAAE) o izradi Integrisanog plana održivosti nuklearne bezbjednosti (INSSP) u periodu 9-12. septembar 2024. godine u Podgorici;
- predstavnici Ministarstva ekologije održivog razvoja i razvoja sjevera, Agencije za zaštitu životne sredine i D.O.O. „Centar za ekotoksikološka ispitivanja“ obilježili su **7. novembar - Evropski dan radona**, 2023 i 2024. godine;

- **predstavnici nadležnih institucija uzeli su učešća** na regionalnim radionicama pod okriljem Međunarodne konvencije o sprečavanju akata nuklearnog terorizma, u martu 2023. godine u Beču i u Tirani, u junu 2024. godine;
- **realizovana je inspekcija** Međunarodne agencije za atomsku energiju u 2023. godini;
- Vlada Crne Gore je na sjednici održanoj 19. septembra 2024. godine **usvojila Peti nacionalni izvještaj o implementaciji obaveza koje proističu iz Zajedničke konvencije** o sigurnosti upravljanja istrošenim gorivom i sigurnosti upravljanja radioaktivnim otpadom;
- Vlada Crne Gore je na sjednici održanoj 13. februara 2025. godine **usvojila Odgovore na pitanja strana ugovornica Zajedničke konvencije** na izvještaj o implementaciji obaveza koje proističu iz Zajedničke konvencije o sigurnosti upravljanja istrošenim gorivom i sigurnosti upravljanja radioaktivnim otpadom;
- Delegacija Crne Gore **je predstavila Peti nacionalni izvještaj** na Osmom preglednom sastanku Zajedničke konvencije o sigurnosti upravljanja istrošenim gorivom i sigurnosti upravljanja radioaktivnim otpadom, koji se održao u periodu 17-28. mart 2025. godine u Beču;
- Tokom 2024. godine održano je pet sastanaka u cilju pripreme potencijalne Konferencije Konvencije o dodatnoj naknadi za nuklearne štete, čiji je depozitar generalni direktor Međunarodne agencije za atomsku energiju.
- u dijelu sprovođenja Ugovora o neproliferaciji nuklearnog oružja (NPT), Sporazuma o zaštitnim mjerama, Dodatnog protokola i Protokola o malim količinama do sada su izrađena 53 kvartalna i više godišnjih nacionalnih izvještaja i izjava o nuklearnim materijalima u Crnoj Gori, koji su dostavljeni Međunarodnoj agenciji za atomsku energiju.
- **javnim su učinjeni dokumenti** koje usvaja Vlada Crne Gore i ostale institucije (Strategije, Programi, Akcioni planovi, Izvještaji, Predlozi zakona...);
- predstavnice Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera učestvovala su u radu:
 - ✓ Radne grupe za Međunarodnu mrežu centara za obuku i podršku za nuklearnu bezbjednost, 20-23. januar 2025. godine, u Beču;
 - ✓ Otvorenog sastanka tehničkih i pravnih stručnjaka za Dodatni vodič o upravljanju iskorišćenim radioaktivnim izvorima, 9-13. jun 2025. godine u Beču;
 - ✓ 27. sastanka Odbora Međunarodne agencije za atomsku energiju za nuklearnu bezbjednost, 17-19. jun 2025. godine.
- **Crna Gora je aktivno učestvovala u ECUREX-2024 (IE) vježbi**, koju je organizovao Generalni direktorat za energetiku Evropske komisije DG ENER D.3 u saradnji sa Agencijom za zaštitu životne sredine Irske (EPA). Vježbu je ugostila Irska, a korišćen je scenario koji je razvilo Odjeljenje za zaštitu od zračenja i monitoring životne sredine pri Agenciji za zaštitu životne sredine. Vježba, sprovedena 25. septembra 2024. godine, pružila je platformu nadležnim organima ECURIE učesnicima da pokažu, provjere i unaprijede svoje kapacitete pripravnosti i odgovora u slučaju radiološkog incidenta na evropskoj teritoriji. Detalji vježbe bili su predstavljeni u dokumentu „Opšte smjernice za ECURIE vježbu za nadležne organe“, koji je pripremio ENER D.3 i distribuirao svim učestvujućim organizacijama.

- U periodu 24-25. jun 2025, godine Crna Gora je uzela učešća u **ECURIE ECUREX-2025 vježbi**, koju je organizovao Generalni direktorat za energetiku Evropske komisije DGF ENER. Vježba je kombinovana sa **Convex 3-2025 vježbom** koju je organizovala Međunarodna agencija za atomsku energiju (MAAE) u saradnji sa Rumunijom. ECUREX-2025 je obuhvatila punu aktivaciju ECURIE aranžmana, uključujući i odgovarajući aspekt saradnje sa IAEA. Kao i obično, tokom vježbe se koristio i testirao WebECURIE.
- Joint Research Centre (JRC) Evropske komisije je u novembru 2024. godine publikovao podatke, koje je po prvi put dostavila Crna Gora, u Evropski atlas prirodne radijacije, u kojem je i Evropska mapa radona u zgradama (indoor). Evropska radonska mapa grafički prezentuje aritmetičke sredine srednjih godišnjih koncentracija aktivnosti radona u stanovima u prizemlju zgrada, u mreži 10 km x 10 km. Tu mrežu je definisao JRC, a ona koristi GISCO-Lambert azimutnu projekciju jednakih površina.
- **prikupljeno je i sigurno i bezbjedno uskladišteno 351 javljača požara** sa americijumom 241.

7. Odjeljak F: Izvještavanje po članovima

7.1 Član 7 - Zakonodavni i regulatorni okvir

„1. Svaka ugovorna strana će utvrditi i održavati zakonodavni i regulatorni okvir za nadzor nad sigurnošću postrojenja.

2. Zakonodavni okvir će obezbijediti:

- (i) utvrđivanje mjerodavnih nacionalnih sigurnosnih propisa;*
- (ii) sistem za izdavanje dozvola za rad nuklearnih postrojenja, kao i zabranu rada nuklearnog postrojenja bez dozvole;*
- (iii) sistem inspekcije i procjenjivanja stanja nuklearnog postrojenja da bi se obezbijedila usklađenost sa propisima i uslovima izdavanja dozvole;*
- (iv) izvršavanje propisa i određivanje pretpostavki za izdavanje dozvole; uključujući suspenzije, izmjene i poništenje dozvola.“*

7.1.1 Član 7 (1) Zakonodavni i regulatorni okvir

Oblast zaštite od jonizujućih zračenja, radijaciona i nuklearna sigurnost i bezbjednost normativno je uređena *Zakonom o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti* („Sl. list Crne Gore”, br. 56/09, 58/09, 40/11, 55/16, 84/24). Ovim zakonom uređuje se zaštita života i zdravlja ljudi i zaštita životne sredine od štetnog djelovanja jonizujućeg zračenja, obavljanje radijacione djelatnosti, promet izvora jonizujućeg zračenja i radioaktivnih materijala, upravljanje radioaktivnim otpadom, postupanje u slučaju radijacionog udesa, kao i druga pitanja od značaja za zaštitu od jonizujućih zračenja i radijacionu sigurnost. Zakonom je zabranjena izgradnja nuklearnih elektrana, postrojenja za proizvodnju nuklearnog goriva i postrojenja za obradu istrošenog nuklearnog goriva, zatim zabranjuje se i uvoz, upotreba i posjedovanje radioaktivnih izvora koji će završiti vijek trajanja kao visoko radioaktivan otpad. Takođe, Zakon zabranjuje istraživanje i druge djelatnosti radi korišćenja nuklearnog oružja, uvoz radioaktivnog otpada inostranog porijekla, ugradnju novih radioaktivnih gromobrana, ugradnju detektora dima koji imaju izvor jonizujućeg zračenja u gasovitom stanju ili izvor jonizujućeg zračenja čiji je produkt raspada u gasovitom stanju i dodavanje radioaktivnih materijala u prehrambene i druge proizvode. Zakon definiše i osnovne principe u obavljanju radijacione djelatnosti: opravdanost primjene, optimizaciju zaštite od jonizujućeg zračenja i ograničenja pojedinačnih izlaganja. Zakon definiše potrebu za donošenjem *Strategije o zaštiti od jonizujućeg zračenja, radijacionoj sigurnosti i upravljanja radioaktivnim otpadom s Akcionim planom* za njenu realizaciju (član 6), nadležnosti Agencije za zaštitu životne sredine, utvrđuje mjere zaštite od jonizujućeg zračenja i definiše praćenje stanja radioaktivnosti životne sredine, izvještavanje, potrebna mjerenja, kao i granice izlaganja, radne uslove za profesionalno izložena lica, lica na školovanju i istraživačkom radu i dodatne programe obuke. U Zakonu je definisano posebno poglavlje o uslovima za obavljanje djelatnosti, vođenje evidencije, kontrole kvaliteta i dekontaminaciju.

Na osnovu Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti u Crnoj Gori se primjenjuje sedamnaest (17) podzakonskih akata. Posebno su značajna podzakonska akta koja definišu zaštitu od zračenja cjelokupnog stanovništva, kao i profesionalno

izloženih lica, zatim zaštitu od zračenja u medicini, siguran transport radioaktivnih materijala, upravljanje radioaktivnim otpadom i dr. Lista podzakonskih akata data je u Aneksu 1 ovog izvještaja.

U sklopu razmatranja zaštite od jonizujućih zračenja važno je pomenuti i druge pravne akte koji su značajni: Zakon o životnoj sredini ("Sl. list Crne Gore", br. 52/16, 73/19, 84/24), Zakon o prevozu opasnih materija („Sl. list Crne Gore“ br. 33/14, 13/18, 84/24, 89/25), Krivični zakonik Crne Gore ("Sl. list Republike Crne Gore", br. 70/03, 13/04, 47/06, „Sl. list Crne Gore", br. 40/08, 25/10, 73/10, 32/11, 64/11, 40/13, 56/13, 14/15, 42/15, 58/15, 44/17, 49/18, 3/20, 26/21, 144/21, 145/21, 110/23, 123/24), Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima ("Sl. list Crne Gore", br. 4/08, 36/13, 67/19), Zakon o inspekcijskom nadzoru ("Sl. list Republike Crne Gore", br. 39/03, „Sl. list Crne Gore", br. 76/09, 57/11, 18/14, 11/15, 52/16, 84/24), Zakon o izmjenama i dopunama Zakona kojima su propisane odredbe o inspekcijskom nadzoru ("Službeni list Crne Gore", br. 084/24), Zakon o spoljnoj trgovini ("Sl. list Republike Crne Gore", br. 28/04, 37/07, „Sl. list Crne Gore", br. 73/10, 1/14, 14/14, 57/14), Zakon o kontroli izvoza robe dvostruke namjene ("Sl. list Crne Gore", br. 145/21), Zakon o spoljnoj trgovini naoružanjem i vojnom opremom ("Sl. list Crne Gore", br. 40/16), Odluka o kontrolnoj listi za izvoz i uvoz robe ("Sl. list Crne Gore", br. 22/14, 38/15, 29/16, 62/16, 24/17, 35/18, 22/19, 040/20, 71/21, 55/23), Zakon o bezbjednosti hrane ("Sl. list Crne Gore", br. 57/15).

U oblasti zaštite i spašavanja donijet je Zakon o zaštiti i spašavanju ("Sl. list Crne Gore", br. 13/07, 05/08, 86/09, 32/11, 54/16, 146/21, 3/23, 82/25) i Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025-2030, s Akcionim planom za period 2025-2026. godina, koju je donijela Vlada Crne Gore, na sjednici od 1. novembra 2024. godine. Sastavni dio ovog strateškog dokumenta je i Akcioni plan aktivnosti (APA) za sprovođenje Strategije za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025-2030. godine, koji predstavlja operativni dokument čijom realizacijom će se unaprijediti oblast smanjenja rizika od katastrofa. U njemu su definisani strateški i operativni ciljevi, kao i aktivnosti koje utiču na realizaciju operativnih ciljeva.

Sa aspekta propisa, odnosno nacionalnog zakonodavstva koji omogućavaju implementaciju Konvencije o nuklearnoj sigurnosti, pored odredaba navedenih propisa značajne su i odredbe: Zakona o procjeni uticaja na životnu sredinu ("Sl. list Republike Crne Gore", br. 075/18, 84/24), Uredbe o projektima za koje se vrši procjena uticaja na životnu sredinu (Službeni list Republike Crne Gore", br. 020/07, Službeni list Crne Gore", br. 047/13, 053/14, 037/18) i Zakona o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu ("Službeni list Republike Crne Gore", br. 080/05, "Službeni list Crne Gore", br. 073/10, 040/11, 059/11, 052/16, 84/24). Posebno su značajne odredbe Zakona o ratifikaciji Konvencije o procjeni uticaja na životnu sredinu u prekograničnom kontekstu ("Sl. list Crne Gore - Međunarodni ugovori", br. 008/08), Zakon o potvrđivanju protokola o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu u prekograničnom kontekstu ("Sl. list Crne Gore - Međunarodni ugovori", br. 002/09) i Zakona o potvrđivanju Konvencije o dostupnosti informacija, učešću javnosti u donošenju odluka i prava na pravnu zaštitu u pitanjima životne sredine ("Sl. list Crne Gore - Međunarodni ugovori", br. 003/09).

Kao krovni zakon iz oblasti životne sredine Skupština Crne Gore donijela je Zakon o životnoj sredini ("Sl. list Crne Gore", br. 52/16, 73/19, 84/24), koji, između ostalog, uređuje praćenje stanja životne sredine (monitoring) kojim se obezbjeđuje kontinuirana kontrola i praćenje stanja životne sredine u skladu sa ovim i posebnim zakonima, kao što je Zakon o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti, kojim se, između ostalog, uređuje i program monitoringa radioaktivnosti.

Krivičnim zakonikom propisane su sljedeće radnje kao krivična djela: iznošenje i unošenje opasnih materija, nedozvoljeno postupanje sa opasnim materijama, nedozvoljena izgradnja nuklearnih postrojenja, neizvršenje odluke o mjerama zaštite životne sredine, povreda prava na informisanje o stanju životne sredine, izazivanje opšte opasnosti, ugrožavanje sigurnosti nuklearnim materijalom, terorizam, upotreba smrtonosne naprave i uništenje i oštećenje nuklearnog objekta.

Od donošenja Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti 2009. godine sa 17 podzakonskih akata, u ovoj oblasti u značajnoj mjeri se izmijenila pravna tekovina Evropske unije, zatim donijeti su međunarodno-pravni instrumenti, standardi i smjernice, prije svega Međunarodne agencije za atomsku energiju i Međunarodne komisije za zaštitu od jonizujućih zračenja. Osim toga, postojeći Zakon iz 2009. godine registrovao je dosta ograničenja i poteškoća u sprovođenju i nemogućnost donošenja podzakonskih akata, pa su pri izradi novog Zakona sva saznanja sa terena i iz primjene uzeta u obzir. S tim u vezi, zbog velikih izmjena bilo je potrebno pristupiti izradi potpuno novog pravnog akta, odnosno Zakona o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti, kako bi se značajno unaprijedila zaštita od jonizujućih zračenja.

Proces izrade teksta novog Zakona trajao je dvije godine, za koji je sprovedena intenzivna Javna rasprava, čiji su rezultati prikazani u Izvještaju o sprovedenoj Javnoj raspravi, koji je javno dostupni dokument.

Skupština Crne Gore je na sjednici održanoj 17.05.2024. godine donijela **Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti**, sa odloženom primjenom, počev od 1. jula 2027. godine. Ovim zakonom se unapređuje:

- primjena gradiranog pristupa u postupcima izdavanja ovlašćenja;
- razmatranje opravdanosti djelatnosti i/ili aktivnosti pri primjeni jonizujućih zračenja;
- dokazivanje ispunjavanja uslova u pogledu sigurnosti i bezbjednosti za posjedovanje izvora jonizujućih zračenja prije korišćenja;
- sistem izdavanja ovlašćenja koja su vremenski ograničena i koja samim tim neće prouzrokovati nepotreban pritisak na poslove inspekcije;
- sistem izdavanja ovlašćenja (stručno osposobljavanje, dekomisija, odlaganje, posjedovanje izvora jonizujućih zračenja i dr.);
- preciziranje prekršajnih odredaba;
- pravni osnov za izradu podzakonskih akata;
- sistem adekvatnih zabrana;
- aspekt bezbjednosti primjene jonizujućih zračenja;
- medicinsko izlaganje posebno u smislu kontrole izlaganja pacijenata, njegovatelja i pomagača;
- obavljanje djelatnosti i/ili aktivnosti gdje se može pojaviti radioaktivni materijal sa povećanim sadržajem prirodnih radionuklida (NORM);
- zaštita od radioaktivnog gasa radona;
- uređenje, po prvi put, ovlašćivanja izvoza i tranzita radioaktivnog otpada i tranzita istrošenog goriva, koji mora biti dozvoljen;

- uređenje, po prvi put, ovlašćivanja uvoza, izvoza, tranzita, prevoza i korišćenja nuklearnih materijala;
- primjena zaštitnih mjera iz potvrđenih međunarodno-pravnih instrumenata koje su vezane za nuklearne materijale i dr.

U *Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti* su transponovane pojedine odredbe primarnog i sekundarnog prava Evropske unije. Naime, Crna Gora je članica 26 međunarodno pravnih instrumenata od čega je osam akata primarne pravne tekovine Evropske unije u ovoj oblasti. Osim toga, u Zakon su prenijete i pojedine odredbe preostalih pravno obavezujućih i pravno neobavezujućih međunarodnih instrumenata drugih međunarodnih organizacija, kojih je Crna Gora članica, kao i međunarodnih standarda i smjernica Međunarodne agencije za atomsku energiju i Međunarodne komisije za zaštitu od jonizujućih zračenja.

U Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti transponovan je dio Ugovora o osnivanju Evropske zajednice za atomsku energiju koji predstavlja primarnu pravnu tekovinu i **13 akata sekundarnog prava** Evropske unije i to jedanaest Direktiva Savjeta Evropske unije, jedna Odluka i jedna Uredba Savjeta Evropske Unije, kako slijedi:

- 1) Direktiva Savjeta Evropske unije 2013/59/EURATOM od 5. decembra 2013. godine o osnovnim sigurnosnim standardima za zaštitu od opasnosti koje potiču od izloženosti jonizujućem zračenju, i o stavljanju van snage Direktiva Savjeta Evropske unije (89/618/EURATOM, 90/641/EURATOM, 96/29/EURATOM, 97/43/EURATOM i 2003/122/EURATOM);
- 2) Direktiva Savjeta Evropske unije 2013/51/EURATOM od 22. oktobra 2013. godine o utvrđivanju zahtjeva za zaštitu zdravlja stanovništva od radioaktivnih supstanci u vodi namijenjenoj za ljudsku potrošnju;
- 3) Direktiva Savjeta 2011/70/EURATOM od 19. jula 2011. godine o uspostavljanju okvira Zajednice za odgovorno i sigurno upravljanje istrošenim gorivom i radioaktivnim otpadom;
- 4) Direktiva Savjeta 2009/71/EURATOM od 25. juna 2009. godine o uspostavljanju okvira Zajednice za nuklearnu sigurnost nuklearnih postrojenja;
- 5) Direktiva Savjeta 2014/87/EURATOM od 8. jula 2014. godine o izmjeni Direktive 2009/71/EURATOM o uspostavljanju okvira Zajednice za nuklearnu sigurnost nuklearnih postrojenja;
- 6) Direktiva Savjeta 2006/117/EURATOM od 20. novembra 2006. godine o nadzoru i kontroli pošiljaka radioaktivnog otpada i istrošenog goriva;
- 7) Uredba Komisije (EURATOM) 2005/302 od 8. februara 2005. godine o primjeni zaštitnih mjera (nadzora sigurnosti) EURATOM-a;
- 8) Odluka Komisije 2008/312 od 5. marta 2008. godine o utvrđivanju standardnog dokumenta za nadzor i kontrolu pošiljaka radioaktivnog otpada i istrošenog goriva na koji upućuje Direktiva Savjeta 2006/117/EURATOM;
- 9) Direktiva Evropskog Parlamenta i Savjeta 89/391/EEZ od 12. juna 1989. godine o uvođenju mjera za podsticanje poboljšanja sigurnosti i zdravlja radnika na radu;
- 10) Direktiva Savjeta 92/58/EEZ od 24. aprila 1992. godine o minimalnim zahtjevima za postavljanje sigurnosnih znakova i/ili znakova za zaštitu zdravlja na radu (deveta pojedinačna direktiva u smislu člana 16. stava 1. Direktive 89/391/EEZ);

- 11) Direktiva Savjeta 89/654 od 30. novembra 1989. godine o minimalnim sigurnosnim i zdravstvenim zahtjevima na radnim mjestima (prva pojedinačna direktiva u smislu člana 16. stava 1. Direktive 89/391/EEZ);
- 12) Direktiva Savjeta 89/656 od 30. novembra 1989. godine o minimalnim sigurnosnim i zdravstvenim zahtjevima za upotrebu lične zaštitne opreme na radnom mjestu (treća pojedinačna direktiva u smislu člana 16. stava 1. Direktive 89/391/EEZ);
- 13) Direktiva Evropskog parlamenta i Savjeta 2009/104/EZ od 16. septembra 2009. godine o minimalnim sigurnosnim i zdravstvenim zahtjevima za sigurnost i zdravlje radnika pri upotrebi radne opreme na radu (druga pojedinačna direktiva u smislu člana 16. stava 1. Direktive 89/391/EEZ).

Potpuna usklađenost sa pravnom tekovinom Evropske unije i sa smjernicama i standardima međunarodnih organizacija postignuće se kroz izradu strateških, planskih, programskih i podzakonskih akata, koje ovaj Zakon predviđa.

Tokom procesa izrade Zakona sprovedene su konsultacije i intenzivna Javna rasprava kroz organizaciju tribine, konsultativnih sastanaka, okrugog stola i posebnih sastanaka u kojoj su bili uključeni predstavnici svih relevantnih institucija, organizacija, nevladinih organizacija (uzeli učešća na konsultacijama o izradi zakona) Univerziteta, Unije poslodavaca Crne Gore, Privredne komore Crne Gore i predstavnici ENCO Konzorcijuma koji je predstavljao Evropsku komisiju (na konsultativnom sastanku).

U toku izrade Zakona korišćena je podrška Evropske komisije tokom 2018. godine, kada je izvršena provjera usklađenosti prvog nacrtu Zakona sa pravnom tekovinom Evropske unije u oblasti zaštite od jonizujućih zračenja, kao glavna aktivnost u okviru regionalnog projekta podržanog kroz pretprijetni instrument Evropske komisije IPA višekorisnički projekat "Dalje jačanje nuklearnih regulatornih tijela Albanije, Sjeverne Makedonije, Bosne i Hercegovine, Srbije, Kosova (po UNSCR 1244/1999) i Crne Gore". Ocjena nacrtu Zakona data je u Izvještaju Evropske komisije.

U završnim odredbama utvrđeno je da će se podzakonski propisi i strateška dokumenta za sprovođenje ovog zakona donijeti u roku od tri godine od dana stupanja na snagu ovog zakona (112 pravnih osnova i to 107 za podzakonska akta i 5 za strateška, programska i planska dokumenta). Takođe, utvrđen je period prilagođavanja pravnih lica za pojedine aktivnosti. Biće potrebno donijeti i Zakon o odgovornosti za nuklearne štete.

Svjesni kompleksnosti obaveza koje novi Zakon nameće, a koje su samo minimalni uslovi na koje nas obavezuju transponovane Direktive i nedostaci postojećeg Zakona uočeni tokom njegove implementacije, period od tri godine je potreban, ne samo za donošenje podzakonskih i strateških akata koji će omogućiti implementaciju Zakona, nego je to i period koji je potreban privrednim subjektima da se pripreme na način da ispune sve obaveze koje ovaj Zakon za njih predviđa.

Do donošenja novih propisa primjenjivaće se podzakonski akti donešeni na osnovu Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti iz 2009. godine i Zakona o zaštiti od jonizujućih zračenja ("Službeni list SRJ", broj 46/96), ukoliko nijesu u suprotnosti sa ovim zakonom.

Donošenjem ovog Zakona doprinosi se ispunjavanju jednog od ključnih prioriteta rada Vlade Crne Gore, koji se odnosi na dobrobit i zdravlje svih građana, što je istaknuto u Srednjoročnom programu rada Vlade. Takođe, donošenjem propisa doprinosi se uspješnoj realizaciji Nacionalne strategije održivog razvoja do 2030. godine, posebno u

dijelu sprovođenja unapređenja stanja ljudskih resursa i jačanje socijalne inkluzije sa prepoznatim strateškim ciljem kojim se obezbjeđuje zdrav život i promoviše dobrobit za sve ljude u svim uzrastima, kao i kroz unapređenje zdravstvene zaštite osjetljivih i ugroženih grupa stanovništva, što je usklađeno sa ciljevima održivog razvoja SDG 3 (3.2 i 3.7).

Donošenjem i implementacijom ovog propisa ostvariće se napredak u više pregovaračkih poglavlja gdje se oblast zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione i nuklerane sigurnosti i bezbjednosti horizontalno prožima. Prije svega, misli se na pregovaračka poglavlja: 15 - Energetika, 19 - Socijalna politika i zapošljavanje, 24 - Pravda, sloboda i bezbjednost, 28 - Zaštita potrošača i zdravlja, 30 - Vanjski odnosi i 31 - Vanjska, bezbjednosna i odbrambena politika.

Zakon je predstavljen u XIX pravnih postulata koji jasno prikazuju prava i obaveze nadležnih institucija, pravnih i fizičkih lica na koje se odnosi ova oblast, a sve u cilju zaštite života i zdravlja ljudi i životne sredine od štetnog dejstva jonizujućih zračenja pri njihovoj neadekvatnoj primjeni.

Djelatnosti i/ili aktivnosti iz oblasti primjene jonizujućih zračenja shodno primijenjenom gradiranom pristupu, koji predstavlja novinu podliježu: **prijavlivanju, izdavanju rješenja o registraciji, licenci i/ili odobrenju i inspekcijskom nadzoru**, srazmjerno veličini i vjerovatnoći izlaganja koje iz njih proizilaze i uticaja koji mogu da imaju, u cilju smanjenja takvog izlaganja ili unapređenja radijacione i nuklearne sigurnosti i bezbjednosti.

U cilju stvaranja tržišne konkurentnosti i trgovinskih olakšica prilikom izrade novog Zakona vođeno je računa o preporukama datim u Završnom izvještaju projekta „Rješavanje prepreka pristupu tržištu u odabranim lancima snabdijevanja u CEFTA“ u koji je realizovan u šest članica CEFTA-e. Projekat je sproveo UNICTAD i Međunarodni trgovinski centar (ITC) u saradnji s njemačkim Saveznim Ministarstvom za ekonomsku saradnju i razvoj. Tom prilikom izrađene su analize različitih prepreka u trgovini koje je identifikovao privatni sektor, te su predložene preporuke, koje su se odnosile i na kontrolu radioaktivnosti. S tim u vezi, Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti **prepoznaje priznavanje sertifikata/dokaza** o izvršenoj kontroli radioaktivnosti u vodi, građevinskom materijalu i metalnim proizvodima, prilikom uvoza i tranzita, čime se smanjuju biznis barijere.

Što se tiče troškova privrednih subjekata, svode se na uglavnom iste troškove koje i sad imaju po osnovu postojećeg Zakona, osim troškova za izradu i sprovođenje: Početnog i Konačnog plana dekomisije; Programa operativnog monitoringa radioaktivnosti; Programa vanrednog monitoringa radioaktivnosti; Sigurnosnog izvještaja radi obezbjeđenja sigurnosti objekta i djelatnosti i/ili aktivnosti koje se u njemu obavljaju u cilju zaštite ljudi i životne sredine od jonizujućeg zračenja; Plana upravljanja radioaktivnim otpadom; Programa zaštite od jonizujućih zračenja; Programa osiguranja i kontrole kvaliteta. Osim navedenih, potrebno je da poslodavci planiraju sredstva za mjerenje koncentracije aktivnosti radona na propisanim radnim mjestima; kliničke revizije koja se radi jednom u pet (5) godina za djelatnosti i/ili aktivnosti koje uključuju medicinsko izlaganje.

Takođe, budući da se stvaraju uslovi za ovlašćivanje pravnih lica ili preduzetnika, a kojih za poslove zaštite od jonizujućih zračenja nema u Crnoj Gori u ovom trenutku, to će biti dodatan podsticaj za otvaranje novih radnih mjesta, te po tom osnovu će se generisati dodatni prihodi za budžet Crne Gore (porezi na dohodak i prihod pravnih i fizičkih lica, porez na dodatu vrijednost (PDV), carine, i sl.). Osim toga, prihodi za Budžet ostvarivaće

se i uključivanjem stranih pravnih lica na tržištu Crne Gore koja budu ispunjavala uslove u skladu sa ovim zakonom.

Propisano je da nadzor nad sprovođenjem ovog zakona i propisa donesenih na osnovu ovog zakona vrši **Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera**. Inspekcijski nadzor nad sprovođenjem ovog zakona i propisa donesenih na osnovu ovog zakona vrši takođe pomenuto Ministarstvo, preko inspektora za zaštitu od jonizujućih zračenja, kao i druge inspekcije, u skladu sa ovim zakonom, drugim posebnim zakonima i zakonom kojim se uređuje inspekcijski nadzor. Takođe su u ovom poglavlju propisana ovlašćenja inspektora za zaštitu od jonizujućih zračenja, ovlašćenja inspektora za hranu, veterinarskih i fitosanitarnih inspektora, ovlašćenja zdravstveno-sanitarnog inspektora, ovlašćenja tržišnog inspektora, ovlašćenja inspektora za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost, kao i ovlašćenja carinskog organa.

U narednom periodu potrebno je **kontinuirano raditi na jačanju kapaciteta** Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, Agencije za zaštitu životne sredine i Ministarstva unutrašnjih poslova i ostalih inspekcijskih službi, shodno obavezama iz pregovaračkih pozicija, kako bi se omogućila potpuna implementacija propisa, posebno imajući u vidu da se u ovim institucijama uglavnom isti zaposleni bave i zaštitom od nejonizujućih zračenja.

U oblasti zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione i nuklearne sigurnosti i bezbjednosti Crna Gora je strana ugovornica 21 međunarodno-pravnog instrumenta koji su dati u Aneksu 2. Osim toga, Crna Gora sa aspekta međunarodnog prava sprovodi i:

- Evropski sporazum o međunarodnom drumskom prevozu opasnih materija (ADR sporazum) sa njegovim sastavnim dijelovima, prilogima A i B;
- Konvenciju o međunarodnom željezničkom prevozu – (COTIF);
- Pravilnik o međunarodnom prevozu opasnih materija željeznicom – RID;
- Konvenciju o međunarodnom civilnom vazduhoplovstvu;
- Tehničke instrukcije za siguran prevoz opasnih materija u vazdušnom saobraćaju (ICAO Doc. 9284 AN/905), uključujući dodatke, izmjene i korekcije;
- Evropski sporazum o međunarodnom prevozu opasnog tereta unutrašnjim plovim putevima (ADN).

Crna Gora je u januaru 2016. godine formalno izrazila spremnost *dobrovoljnog prihvatanja sprovođenja neobavezujućeg Kodeksa ponašanja o sigurnosti i bezbjednosti radioaktivnih izvora i Dodatnog vodiča o uvozu i izvozu radioaktivnih izvora* i istovremeno je imenovana kontakt osoba za pomenuti Kodeks. U januaru 2019. godine Crna Gora je dopisom Generalnom direktoru MAAE izrazila spremnost za primjenu *Dodatnog vodiča o upravljanju iskorišćenim radioaktivnim izvorima* i imenovana je kontakt osoba.

Takođe, Crna Gora je članica i platformi:

- RASIMS, koji predstavlja informacioni sistem upravljanja podacima o radijacionoj sigurnosti;
- NUSIMS, koji predstavlja informacioni sistem upravljanja podacima o nuklearnoj bezbjednosti;
- EPRIMS, koji predstavlja informacioni sistem upravljanja podacima o vanrednoj radiološkoj situaciji.

Zbog izmjene pravno okvira neophodno je ažurirati navedene platforme. Crna Gora učestvuje sa svojim predstavnicima u platformama Međunarodne skale nuklearnih događaja (INES) i Unificiranog sistema za razmjenu informacija, incidenata i hitnih slučajeva za ranu najavu incidenata koji uključuju radioaktivne izvore sa potencijalnim prekograničnim uticajima (USIE).

Od 2006. godine Crna Gora je korisnica Baze podataka o incidentima i nedozvoljenom prometu nuklearnog i radioaktivnog materijala (ITDB). Pored navedenog, predstavnik Crne Gore je članica Komiteta za standarde iz oblasti nuklearne bezbjednosti (NSCG) i Komiteta za standarde iz oblasti radijacione sigurnosti (RASSC).

7.1.2 Član 7 (2) (i) Nacionalni sigurnosni zahtjevi i podzakonska akta

Na osnovu Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti („Sl. list Crne Gore”, br. 56/09, 58/09, 40/11, 55/16, 84/24) u Crnoj Gori se sprovodi sedamnaest (17) podzakonskih akata. Ustavnom poveljom iz 2003. godine Crna Gora je preuzela sve propise iz ove oblasti od SRJ, od kojih se neki još uvijek koriste do izrade novih na osnovu novog **Zakona o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti**, shodno dinamici izrade propisa i usklađivanja sa pravom evropske unije u okviru pregovaračkog procesa, odnosno integracije Crne Gore u Evropsku uniju. Posebno su značajna podzakonska akta koja definišu zaštitu od zračenja cjelokupnog stanovništva kao i profesionalno izloženih lica, zatim zaštitu od zračenja u medicini, siguran prevoz radioaktivnih materijala i dr. U nastavku se nalazi lista podzakonskih akata:

Nuklearna sigurnost

1. Odluka o uslovima za lokaciju, izgradnju, probni rad, puštanje u rad, korišćenje i trajan prestanak rada nuklearnog objekta ("Sl. list SRJ", br. 42/97); (poglavlje V ove Odluke je prestalo da se primjenjuje)
2. Odluka o načinu i uslovima sistematskog ispitivanja prisustva radionuklida u životnoj sredini u okolini nuklearnog objekta ("Sl. list SRJ", br. 42/97);
3. Odluka o uslovima koje moraju ispunjavati lica koja rade na poslovima i zadacima upravljanja proizvodnim procesom u nuklearnom objektu i na poslovima i zadacima nadzora nad tim procesom ("Sl. list SRJ", br. 2/98);
4. Odluka o uslovima za promet i korišćenje nuklearnih materijala i načinu vođenja evidencije o nuklearnim materijalima o zonama materijalnih bilansa („Sl. List SRJ”, br. 42/97);

Zaštita od zračenja

5. Pravilnik o interventnim i izvedenim interventnim nivoima i mjerama za zaštitu stanovništva, domaćih životinja i poljoprivrede (veterinarstvo, biljna proizvodnja i vodoprivreda) u vanrednom događaju ("Sl. list SRJ", br. 18/92 i "Sl. list SCG", br. 1/2003 - Ustavna povelja);
6. Odluka o evidencijama o izvorima jonizujućih zračenja i o ozračenosti stanovništva, pacijenata i lica koja su pri radu izložena dejstvu jonizujućih zračenja ("Sl. list SRJ", br. 45/97);
7. Odluka o sistematskom ispitivanju sadržaja radionuklida u životnoj sredini ("Sl. listu SRJ", br. 45/97);

8. Odluka o uslovima koje moraju ispunjavati pravna lica za vršenje mjerenja radi procjene stepena izloženosti jonizujućim zračenjima lica koja rade sa izvorima zračenja, pacijenata i stanovništva ("Sl. list SRJ", br. 45/97);
9. Odluka o stručnoj spremi i zdravstvenim uslovima lica koja rade sa izvorima jonizujućih zračenja ("Sl. list SRJ", br. 45/97);
10. Pravilnik o načinu primjene izvora jonizujućih zračenja u medicini ("Sl. list SRJ", br. 32/98,33/98);
11. Pravilnik o uslovima koje moraju ispunjavati pravna lica za vršenje sistematskog ispitivanja sadržaja radionuklida u životnoj sredini ("Sl. list SRJ", br. 32/98, 67/02, 70/02);
12. Pravilnik o uslovima za promet i korišćenje radioaktivnih materijala, rendgen-aparata i drugih uređaja koji proizvode jonizujuća zračenja ("Sl. list SRJ", br. 32/98);
13. Pravilnik o granicama izlaganja jonizujućim zračenjima ("Sl. list SRJ", br. 32/98);
14. Pravilnik o granicama radioaktivne kontaminacije životne sredine i načinu sprovođenja dekontaminacije ("Sl. list SRJ", br. 9/99);
15. Pravilnik o uslovima koje moraju ispunjavati pravna lica za vršenje dekontaminacije ("Sl. list SRJ", br. 9/99);
16. Pravilnik o bližim uslovima za dobijanje dozvole za upravljanje skladištem radioaktivnog otpada ("Sl. list Crne Gore", br. 56/11);
17. Pravilnik o načinu sakupljanja, čuvanja, obrade i skladištenja radioaktivnog otpada ("Sl. list Crne Gore", br. 58/11).

7.1.3 Član 7 (2) (ii) Sistem izdavanja dozvola (licenciranje)

Dozvole u oblasti zaštite od jonizujućih zračenja i radijacionoj sigurnosti, koje nijesu vremenski ograničene, izdaje Agencija za zaštitu životne sredine na osnovu odredaba postojećeg **Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti** ("Sl. list Crne Gore", br. 56/09, 58/09, 40/11, 55/16, 84/24) i pratećim podzakonskim aktima, Zakona o upravnom postupku ("Službeni list Crne Gore", br. 56/14, 20/15, 40/16, 37/17) i Zakona o prevozu opasnih materija („Sl. list Crne Gore“ br. 33/14, 13/18, 84/24, 89/25). Agencija za zaštitu životne sredine, između ostalog, izdaje dozvole za: obavljanje radijacione djelatnosti; privremeno obavljanje radijacione djelatnosti; promet izvora jonizujućeg zračenja – uvoz; promet izvora jonizujućeg zračenja – izvoz; promet izvora jonizujućeg zračenja – tranzit; transport (prevoz) izvora jonizujućeg zračenja; upravljanje skladištem radioaktivnog otpada.

Na osnovu baze podataka iz informacionog sistema koju vodi, Agencija za zaštitu životne sredine je izdala **ukupno 211 dozvola u periodu 1. april 2023. do 1. avgust 2025. godine** (Tabela 1).

Tabela1 : Izdate dozvole za period 1.4.2023. do 1.08.2025. godine

NAZIV DOZVOLE	BROJ IZDATIH DOZVOLA
Dozvole za obavljanje radijacione djelatnosti	51
Dozvola za privremeno obavljanje radijacione djelatnosti	1
Dozvole za promet izvora jonizujućeg zračenja - uvoz	95
Dozvole za promet izvora jonizujućeg zračenja - izvoz	11
Dozvole za prevoz izvora jonizujućeg zračenja	53
UKUPNO	211

U cilju efektnijeg i efikasnijeg rada službenici Odjeljenja za radiološku i nuklearnu sigurnost i bezbjednost i zaštitu od jonizujućih i nejonizujućih zračenja Agencije za zaštitu životne sredine su učestvovali u radu komisija za utvrđivanje ispunjenosti uslova za obavljanje radijacione djelatnosti.

Agencija za zaštitu životne sredine, kao jedan od bitnih učesnika u procesu upravljanja radioaktivnim otpadom, kontinuirano radi **na popisu radioaktivnog otpada** u Crnoj Gori. Osim toga **kontinuirano se ažuriraju podaci o radioaktivnim izvorima** u Crnoj

Gori koji se i dalje koriste i nalaze se u bazi podataka - RAIS, kao i o profesionalno izloženim licima. Pomenuta baza podataka se dopunjava svakog dana sa relevantnim podacima koji se tiču prometa i prevoza radioaktivnog materijala kao i prometa, prevoza i korišćenja svih izvora jonizujućih zračenja u našoj zemlji.

Shodno Zakonu o prevozu opasnih materija („Sl. list Crne Gore“ br. 33/14,13/18, 84/24, 89/25), Ministarstvo unutrašnjih poslova - Direktorat za zaštitu i spašavanje je u periodu **od 1.04. 2023. godine do 1. 8. 2025. godine** izdao **56 saglasnosti za prevoz opasnih materija** u postupku redovne procedure izdavanja dozvola za promet radioaktivnih materijala, koje izdaje Agencija za zaštitu životne sredine.

Agencija za zaštitu životne sredine je **izradila šest procedura** koje se odnose na izdavanje različitih dozvola i to:

- Procedura izdavanja dozvole za mobilnu industrijsku radiografiju (gama defektoskop);
- Procedura izdavanja dozvole za obavljanje radijacione djelatnosti u medicini- korišćenje generatora jonizujućeg zračenja visoke energije –akceleratora;
- Procedura izdavanja dozvole za obavljanje radijacione djelatnosti- korišćenje uređaja sa zatvorenim izvorom jonizujućeg zračenja u medicini za radioterapiju –brahiterapija;
- Procedura izdavanja dozvole za obavljanje prometa (uvoz/izvoz/tranzit) izvora jonizujućeg zračenja;
- Procedura izdavanja dozvole za obavljanje radijacione djelatnosti – korišćenje stomatološkog rendgen aparata; i
- Procedura izdavanja dozvole za obavljanje radijacione djelatnosti korišćenje otvorenih izvora jonizujućeg zračenja za dijagnostiku i terapiju u nuklearnoj medicini.

Najzahtjevniji postupak u Crnoj Gori u ovoj oblasti odnosio se na izdavanje dozvole za upravljanje skladištem radioaktivnog otpada, koje je postalo operativno 13.06.2012. izdavanjem dozvole D.O.O. „Centar za ekotoksikološka ispitivanja“. Skladište u potpunosti ispunjava sve zakonom i podzakonskim aktima definisane sigurnosne zahtjeve za sigurno i bezbjedno skladištenje radioaktivnog otpada i iskorišćenih zatvorenih radioaktivnih izvora, u skladu sa međunarodnim standardima.

Dataljan izvještaj o načinu licenciranja ovog skladišta kao i o učešću javnosti Crne Gore u cijelom procesu dat je detaljno u **Prvom nacionalnom izvještaju o implementaciji obaveza koji proističu iz Konvencije o nuklearnoj sigurnosti**.

Novine u procesu izdavanja dozvola

Novim Zakonom o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti („Službeni list Crne Gore“, broj 49/24) **uspostavljen je gradirani pristup pri definisanju uslova za obavljanje djelatnosti i/ili aktivnosti i dat je vremenski rok važenja dozvola što predstavlja novinu u odnosu na postojeći pravni okvir**.

To znači da je kroz sistem izdavanja dozvola u pravni sistem Crne Gore u okviru Zakona **uvedeno: prijavljivanje (notifikacija), registracija i licenciranje**, što do sada nije bio

slučaj. Poseban izazov u prenošenju zahtjeva međunarodnih standarda i pravne tekovine Evropske unije u nacionalne propise odnosio se između ostalog na uključivanje postrojenja sa otpadnim metalom u proces regulatorne kontrole. U tom smislu ostvarila se tijesna saradnja sa svim relevantnim subjektima u cilju boljeg normiranja svih zahtjeva koje donose međunarodni standardi i pravna tekovina Evropske unije, posebno u dijelu izdavanja različitih dozvola, te je ovom procesu prethodila dvogodišnja izrada i konsultacije sa zainteresovanim stranama.

Da bi se pomenuti zahtjevi postigli potrebno je bilo definisati precizne norme u okviru Zakona o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti, koje će se dodatno urediti kroz set pravilnika koji se odnose na proces izdavanja dozvola, prije svega koji se odnose na prijavne formulare i kriterijume izuzeća.

Naime, Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti je uredio članove koji se odnose na **klasifikaciju izvora jonizujućih zračenja i nuklearnih materijala**. Dakle, izvori jonizujućih zračenja označavaju se i **klasifikuju u kategorije**, u zavisnosti od: stepena opasnosti za zdravlje i životnu sredinu koje ima jonizujuće zračenje; načina upravljanja izvorom jonizujućeg zračenja; nivoa mogućih izlaganja izloženih lica; potencijalnog rizika koji proizilazi iz predvidljivih kvarova i odstupanja od normalnog rada izvora jonizujućeg zračenja i bezbjednosnog rizika. Za potrebe razrade Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera donijeće **Pravilnik o načinu klasifikacije izvora jonizujućih zračenja u kategorije, način označavanja, izgled oznake i etikete**. Nuklearni materijali klasifikuju se u **vrste i kategorije**, a za potrebe razrade same klasifikacije Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera donijeće **Pravilnik o načinu klasifikacije nuklearnih materijala u vrste i kategorije, način označavanja, izgled oznake i etikete**.

Za uređenje djelatnosti i/ili aktivnosti neophodno je bilo prvo urediti **opravdanost djelatnosti i/ili aktivnosti kao početnu aktivnost da bi se na osnovu toga odredili dalji koraci u procesu izdavanja rješenja o registraciji, licenci ili odobrenja**. Neopravdane djelatnosti i/ili aktivnosti su zabranjene, dok opravdane djelatnosti podliježu, shodno dokazima koji se dostavljaju Agenciji za zaštitu životne sredine u **procesu prijavljivanja svake djelatnosti i/ili aktivnosti, izdavanju rješenja registraciji, licence ili odobrenja**. Dakle, Zakonom je propisano da podnosioci zahtjeva podnose Agenciji informaciju o opravdanosti djelatnosti i/ili aktivnosti za:

- svaku novu djelatnost i/ili aktivnost koja može dovesti do izlaganja jonizujućem zračenju koje uključuju profesionalno izlaganje i izlaganje stanovništva;
- postojeće djelatnosti i/ili aktivnosti kad postoje novi ili važni dokazi o njihovoj efikasnosti ili potencijalnim posljedicama, ili nove i važne informacije o drugim tehnikama i tehnologijama;
- svaku djelatnost i/ili aktivnost koja može dovesti do izlaganja jonizujućem zračenju za potrebe nemedicinskog izlaganja, uzimajući u obzir namjenu izloženosti koja ne doprinosi dijagnostičkoj ili terapijskoj koristi;
- svaku djelatnosti i/ili aktivnosti koje uključuju medicinsko izlaganje uzimajući u obzir ta izlaganja i povezana profesionalna izlaganja i izlaganja stanovništva, kao i izlaganja na nivou svakog pojedinačnog medicinskog izlaganja iz člana 136 ovog zakona, po potrebi;
- svaku novu djelatnost i/ili aktivnost koja uključuje proizvodnju ili uvoz potrošačkog proizvoda.

O opravdanosti djelatnosti i/ili aktivnosti propisano je da Agencija odlučuje primjenom međunarodnih standarda, razmjene iskustava i kriterijuma za ocjenu opravdanosti djelatnosti i/ili aktivnosti, dok će kriterijume za procjenu opravdanosti djelatnosti i/ili aktivnosti i sadržaj informacije o opravdanosti djelatnosti i/ili aktivnosti propisati Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera. U svrhu dalje razrade, Ministarstvo će takođe donijeti **Pravilnik kojim će propisati obrazac prijave, sadržaj informacije o opravdanosti djelatnosti i/ili aktivnosti, kriterijumi za procjenjivanje opravdanosti djelatnosti i/ili aktivnosti i vrste izvora jonizujućih zračenja.**

Takođe, Zakonom se **utvrđuju i one djelatnosti i/ili aktivnosti koje se mogu izuzeti od obaveze prijavljivanja, samo ako ispunjavaju propisane kriterijume izuzeća.** Osim toga, uređeno je da se za pojedine djelatnosti i/ili aktivnosti koje uključuju rad sa materijalima sa povećanim sadržajem prirodnih radionuklida, **može donijeti odluka o neizuzimanju od prijavljivanja,** ukoliko mogu dovesti do prisutnosti tih radionuklida u vodi za piće i uticati na njen kvalitet ili na druge putanje izlaganja. **Za djelatnosti i/ili aktivnosti koje podliježu izdavanju rješenja o registraciji, licenci i odobrenju uređeno je da se može odlučiti da se iste samo prijavljuju, pod uslovom da ispunjavaju opšte kriterijume izuzeća i otpuštanja i da je za njih obavezno vršenje inspeksijskog nadzora.**

Djelatnosti i/ili aktivnosti iz oblasti primjene jonizujućih zračenja shodno **primijenjenom gradiranom pristupu,** koji predstavlja novinu, podliježu: prijavljivanju, izdavanju rješenja o registraciji, licenci i/ili odobrenju i inspeksijskom nadzoru, srazmjerno veličini i vjerovatnoći izlaganja koje iz njih proizilaze i uticaja koji mogu da imaju, u cilju smanjenja takvog izlaganja ili unapređenja radijacione i nuklearne sigurnosti i bezbjednosti.

S tim u vezi, **izdavanju rješenja o registraciji podliježu djelatnosti i/ili aktivnosti posjedovanja ili korišćenja izvora jonizujućih zračenja,** odnosno posjedovanje i korišćenje uređaja koji proizvode jonizujuće zračenja kategorija 3 i zatvorenih radioaktivnih izvora kategorije 4 i/ili 5. Djelatnosti i/ili aktivnosti koje uključuju **namjerno izlaganje jonizujućem zračenju u nemedicinske svrhe** upotrebom medicinske i nemedicinske radiološke opreme podliježu takođe registraciji.

Važno je napomenuti da je **od izuzetnog značaja da se prvo uredi posjedovanje, odnosno namjera budućeg korišćenja izvora uz ispunjenje svih potrebnih preduslova u smislu sigurnosti i bezbjednosti, čime se otklonio nedostatak u postojećem Zakonu iz 2009. godine.** Takođe je uređeno da izdavanju rješenja o registraciji mogu da podliježu i druge djelatnosti i/ili aktivnosti posjedovanja ili korišćenja izvora jonizujućih zračenja koje odredi Agencija, uzimajući u obzir veličinu očekivanih ili potencijalnih doza, kao i složenost djelatnosti i/ili aktivnosti.

Shodno međunarodnim standardima Zakonom su uređene **23 vrste licenci za djelatnosti i/ili aktivnosti** posjedovanja i korišćenja uređaja koji proizvode jonizujuće zračenja kategorija 1 i/ili 2, zatvorenih radioaktivnih izvora kategorije 1, 2 i/ili 3 i otvorenih radioaktivnih izvora kategorije 4 i/ili 5; uvoz i izvoz izvora jonizujućih zračenja; prevoz radioaktivnih izvora; privremeno korišćenje izvora jonizujućeg zračenja; ispuštanje znatnih količina radioaktivnih efluenata u životnu sredinu; namjerno dodavanje radioaktivnih supstanci tokom proizvodnje i izrade potrošačkih ili drugih proizvoda, uključujući i medicinske proizvode; uvoz potrošačkih ili drugih proizvoda, uključujući i medicinske proizvode u koje su namjerno dodate radioaktivne

supstance; trajan prestanak korišćenja izvora jonizujućih zračenja i objekta u kojem su se izvori koristili; probni rad skladištenja ili odlaganja; skladištenje ili odlaganje; trajan prestanak skladištenja ili odlaganja radioaktivnog otpada; dekomisija; posjedovanje nuklearnih materijala; korišćenje nuklearnog materijala; prevoz nuklearnih materijala; obavljanje djelatnosti i/ili aktivnosti sa povećanom izloženosti prirodnom izvoru zračenja; ispuštanje značajnih količina radioaktivnih materijala sa određenih radnih mjesta sa povećanom izloženosti prirodnom izvoru zračenja i obavljanje djelatnosti na radnim mjestima sa povećanom izloženosti radonu.

U okviru ovog poglavlja uređeno je da je neophodno **pribaviti odobrenja, koja predstavljaju jednokratne aktivnosti, za sljedećih 14 djelatnosti i/ili aktivnosti:** iznajmljivanje izvora; uvoz i izvoz izvora jonizujućih zračenja i radioaktivnih izvora kategorije 1 i/ili 2; uvoz i izvoz radioaktivnih izvora kategorije 1 i/ili 2 za privremeno korišćenje; tranzit radioaktivnih izvora; prevoz radioaktivnih izvora i nuklearnih materijala; spremanje izvora jonizujućih zračenja; uvoz, izvoz i tranzit nuklearnih materijala; skladištenje radioaktivnih izvora jonizujućih zračenja, radioaktivnog materijala i/ili nuklearnih materijala i odlaganje radioaktivnog otpada.

Rješenja o registraciji i licence o obavljanju djelatnosti i/ili aktivnosti se izdaju na period 1-10 godina, zavisno od djelatnosti, dok su odobrenja jednokratne aktivnosti koje se izdaju na period do jedne godine.

Takođe, uređeni su i uslovi pod kojima se **oduzimaju** registracija, licenca ili odobrenje. U okviru ovog poglavlja dati su i **opšti uslovi** za otvorene i zatvorene radioaktivne izvore i uređaje koji proizvode jonizujuća zračenja i **uslovi za objekte** u kojima se koriste zatvoreni radioaktivni izvori kategorije 1, 2 i/ili 3 i/ili otvoreni radioaktivni izvori kategorija 4 i/ili 5, kao i uslovi za objekte u kojima se skladište iskorišćeni radioaktivni izvori, radioaktivni materijal, radioaktivni otpad i nuklearni materijal i objekti u kojima se odlaže radioaktivni otpad i/ili nuklearni materijali.

Polazeći od činjenice da je za stanovništvo od izuzetnog značaja **urediti odgovornost za nastalu nuklearnu štetu** prouzrokovanu nuklearnim udesom u vezi sa nuklearnim materijalom, kao i udesom u nuklearnom postrojenju gdje god da se nalazi, a da posljedice negativno utiču na zdravlje ljudi i životnu sredinu na teritoriji Crne Gore, u okviru ovog zakona date su osnovne smjernice, posebno kod izdavanja određenih licenci i odobrenja, **da se na poseban podračun Budžeta (nuklearni račun) uplate finansijska sredstva u slučaju pokrića eventualne nuklearne štete** koja može nastati tokom sprovođenja aktivnosti za koje se izdaju licence i/ili odobrenja u skladu sa posebnim propisom kojim se uređuje odgovornost za nuklearnu štetu. Detaljno definisanje ove oblasti urediće **se posebnim zakonom, koji treba da uredi odgovornost za nuklearnu štetu** i reflektuje obaveze Crne Gore iz potvrđenih međunarodno-pravnih instrumenata o građanskoj odgovornosti za nuklearnu štetu.

Dakle, **Zakonom iz 2024. godine predviđeni su svi koraci kako ne bi došli u situaciju da izvor jonizujućeg zračenja, nuklearni materijal, iskorišćeni radioaktivni izvor ili radioaktivni otpad u bilo kom trenutku budu van kontrole i nadzora**, odnosno propisane su i preventivne i zaštitne mjere da se spriječi bilo kakvo neovlašćeno rukovanje ili zloupotreba, a samim tim i radiološki rizik koji sa sobom nose.

7.1.4 Član 7 (2) (iii) Inspekcijski nadzor i procjena

Inspekcijski nadzor u oblasti zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione i nuklearne sigurnosti i bezbjednosti sprovodi ekološka inspekcija (inspektor za zaštitu od zračenja) Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera shodno godišnjem planu i programu, najavljeno ili nenajavljeno, na osnovu Zakona o inspekcijskom nadzoru ("Sl. list Republike Crne Gore", br. 39/03, „Sl. list Crne Gore”, br. 76/09, 57/11, 18/14, 11/15, 52/16,84/24), Zakona o izmjenama i dopunama Zakona kojima su propisane odredbe o inspekcijskom nadzoru ("Službeni list Crne Gore", br. 084/24) i Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti ("Sl. list Crne Gore", br. 56/09, 58/09, 40/11, 55/16, 84/24). Pomenuti propisi daju pravo inspektorima za zaštitu od zračenja da po potrebi i procjeni pokrene prekršajni ili krivični postupak, ukoliko nosilac dozvole obavlja djelatnost koja nije u skladu sa navedenim propisima.

U cilju efikasnijeg rada izrađene su i odobrene sljedeće interne inspekcijske procedure:

- Procedura prilikom prevoza radioaktivnih materijala;
- Procedura inspekcije prilikom skidanja radioaktivnih gromobrana (skidanje i uklanjanje radioaktivnih gromobrana, prevoz i reagovanje u vanrednim situacijama);
- Procedura za inspekciju zatvorenih izvora zračenja (fiksiranih uređaja za kalibrisanje, otkrivanje i drugih uređaja);
- Procedura za kontrolu radioaktivnih izvora koji se koriste u industrijskoj radiografiji;
- Procedura prilikom kontrole nuklearne medicine;
- Procedura za inspekciju rendgen aparata;
- Procedura prilikom kontrole mobilnih zatvorenih radioaktivnih izvora zračenja;
- Procedura za inspekciju nepokretnih uređaja koji se koriste za industrijsku radiografiju;
- Procedura za inspekciju linearnog akceleratora;
- Proceduru za inspekciju gama iradijatora;
- Procedura za inspekciju otvorenih radioaktivnih izvora zračenja koji se koriste u industriji;
- Procedura za inspekciju radioterapije; i
- Procedura za inspekciju skladišta radioaktivnog otpada.

7.1.5 Član 7 (2) (iv) Primjena propisa i provjera uslova pod kojima su izdate dozvole

Na osnovu odredaba Zakona o inspekcijskom nadzoru ("Sl. list Republike Crne Gore", br. 39/03, „Sl. list Crne Gore”, br. 76/09, 57/11, 18/14, 11/15, 52/16,84/24), Zakona o izmjenama i dopunama Zakona kojima su propisane odredbe o inspekcijskom nadzoru ("Službeni list Crne Gore", br. 084/24), Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti ("Sl. list Crne Gore", br. 56/09, 58/09, 40/11, 55/16, 84/24), Zakona o upravnom postupku ("Službeni list Crne Gore", br. 56/14, 20/15, 40/16, 37/17), Zakona o prevozu opasnih materija („Sl. list Crne Gore“ br. 33/14, 13/18, 84/24, 89/25), Zakona o prekršajima ("Sl. list Crne Gore", br. 001/11, 006/11, 039/11, 032/14, 43/17, 51/17) i na osnovu Krivičnog zakonika Crne Gore, ("Sl. list Republike Crne Gore", br. 070/03, 013/04, 047/06, „Sl. list Crne Gore”, br. 040/08, 025/10, 073/10, 032/11,

064/11, 040/13, 056/13, 014/15, 042/15, 058/15, 44/17, 49/18) inspektor za zaštitu od jonizujućeg zračenja je u periodu **od 1.04. 2023. godine do 1. 8. 2025. godine:**

- izvršio **322 inspekcijska nadzora** za kontrolu lica koja obavljaju radijacionu djelatnost;
- donio **118 rješenja** koja se odnose na preduzimanje određenih mjera i radnji u cilju otklanjanja utvrđenih nepravilnosti, mjerenja stepena individualnog spoljašnjeg izlaganja profesionalno izloženih lica, vršenja zdravstvenih pregleda profesionalno izloženih lica koja rade u zoni jonizujućih zračenja, dozimetrijskim ispitivanjima i kontroli radne sredine i mjerenja radi sprovođenja programa osiguranja i kontrole kvaliteta za izvore jonizujućeg zračenja, kao i pribavljanja rješenja o ispunjenosti propisanih uslova za korišćenje izvora jonizujućeg zračenja;
- donio **143 ukaza** u cilju otklanjanja utvrđenih nepravilnosti a koja se odnose na mjerenje stepena individualnog spoljašnjeg izlaganja profesionalno izloženih lica, vršenja zdravstvenih pregleda profesionalno izloženih lica koja rade u zoni jonizujućih zračenja, dozimetrijskim ispitivanjima i kontroli radne sredine i mjerenja radi sprovođenja programa osiguranja i kontrole kvaliteta za izvore jonizujućeg zračenja, kao i pribavljanja rješenja o ispunjenosti propisanih uslova za korišćenje izvora jonizujućeg zračenja.

Po nalogu inspekcije vrše se kontrole na radioaktivnost roba pri uvozu u saradnji sa D.O.O. "Centar za ekotoksikološka ispitivanja" i Institutom za crnu metalurgiju AD Nikšić, na način što se po pozivu inspekcije, a na osnovu pravnih akata **kontrolišu određene vrste roba na radioaktivnost**. Tako na primjer, prilikom svakog pojavljivanja određene pošiljke otpadnog metala na graničnim prelazima inspekcija po potrebi obilazi granične prelaze, kao i prilikom redovnih kontrola. U slučaju da se tokom kontrole određenih roba utvrdi povećan nivo zračenja, ovlašćena lica obezbjeđuje lokaciju i obavještavaju inspekciju koja odmah izlazi na lice mjesta i zajedno sa carinskim organima vrše povraćaj robe vlasniku pošiljke. U periodu u periodu od **1.04. 2023. godine do 1. 8. 2025. godine** ukupno je sprovedeno **147.289** kontrola na radioaktivnost za uvoz/izvoz ili tranzit metala, metalnih proizvoda i sirovina, kao građevinskih proizvoda (53.560 izvršenih od strane D.O.O. "Centar za ekotoksikološka ispitivanja" i 93.729 od strane Instituta za crnu metalurgiju AD Nikšić), shodno Kontrolnoj listi i Spisku roba koje podliježu kontroli radioaktivnosti.

7.2 Član 8 - Regulatorno tijelo

„1. Svaka ugovorna strana će osnovati ili imenovati regulatorno tijelo nadležno za sprovođenje zakonodavnog i regulatornog okvira iz člana 7. ove Konvencije, koje će imati odgovarajuća ovlašćenja, nadležnost i finansijska sredstva, kao i potrebno osoblje za izvršavanje svojih određenih zadataka.

2. Svaka ugovorna strana će preduzeti potrebne mjere da bi se osigurala djelotvorna podjela funkcija regulatornog tijela i funkcija bilo kojeg drugog tijela ili organizacije koja radi na unapređenju ili se bavi upotrebom nuklearne energije.“

Nacionalno regulatorno tijelo za zaštitu od jonizujućih zračenja, radijacionu i nuklearnu sigurnost i bezbjednost je struktuirano u okviru Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, Agencije za zaštitu životne sredine i Ministarstva unutrašnjih poslova.

Jasna podjela nadležnosti data je u Uredbi o organizaciji i načinu rada državne uprave ("Službeni list Crne Gore", br. 098/23, 102/23, 113/23, 071/24, 072/24, 090/24, 093/24, 104/24, 117/24, 039/25), koju je donijela Vlada Crne Gore. Međuinstitucionalna saradnja uređena je Zakonom o državnoj upravi ("Službeni list Crne Gore", br. 078/18, 070/21, 052/22).

Shodno Uredbi o organizaciji i načinu rada državne uprave, Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, pored ostalih, vrši poslove uprave koji se odnose na kreiranje politika i zakonske regulative, izrade i donošenja podzakonskih akata, za sve aspekte zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione sigurnost i upravljanja radioaktivnim otpadom i vrši poslove inspekcije u ovoj oblasti. Skupština Crne Gore je na sjednici održanoj 30. avgusta 2024. godine donijela Zakon o izmjenama i dopunama zakona kojima su propisane odredbe o inspekcijskom nadzoru i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o inspekcijskom nadzoru, kojima je propisano da se inspekcijski poslovi, prema oblastima, koje je obavljala tadašnja Uprava za inspekcijske poslove, vrte nadležnim ministarstvima. S tim u vezi, **inspekcija nadležna za zaštitu od zračenja sastavni je dio Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera od 1. oktobra 2024. godine.**

Osim navedenog, Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera vodi politiku međunarodne saradnje, zaključivanja međunarodnih ugovora, praćenja međunarodnih standarda, pregovaranja, koordinacije i implementacije međunarodnih konvencija i sporazuma, praćenja procesa pristupanja Evropskoj uniji, harmonizaciji sa međunarodnim standardima, propisima i preporukama i dr. Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera vrši koordinaciju ostalih nadležnih institucija na nacionalnom nivou, kao krovna institucija koja vodi politiku u ovoj oblasti i koja izvještava Evropsku komisiju i Međunarodnu agenciju za atomsku energiju o različitim aspektima u ovoj oblasti, uključujući proces pregovaranja za članstvo u Evropsku uniju, izvještavanje o sprovođenju direktiva Savjeta u ovoj oblasti, kao i izvještavanje o sprovođenju međunarodno - pravnih instrumenata.

Zakonom o životnoj sredini ("Sl. list Crne Gore", br. 52/16, 73/19, 84/24), Zakonom o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti („Sl. list Crne Gore“, br. 56/09, 58/09, 40/11, 55/16, 84/24) i Uredbom o organizaciji i načinu rada državne uprave propisano je da stručne i sa njima povezane upravne poslove iz oblasti zaštite od jonizujućeg zračenja i radijacione sigurnosti vrši Agencija za zaštitu životne sredine (izdavanje dozvola, sistematsko ispitivanje radioaktivnosti u životnoj sredini, vođenje centralnog registra-baze podataka i dr.). Agencija za zaštitu životne sredine izdaje dozvole za promet izvora jonizujućih zračenja i radioaktivnih materijala, za obavljanje radijacione djelatnosti, za obavljanje privremene radijacione djelatnosti, dozvola za upravljanje skladištem radioaktivnog otpada, kao i dozvole za pravna lica koja se bave poslovima zaštite od zračenja, a shodno Zakonu o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti.

Shodno odredbama Zakona o prevozu opasnih materija („Sl. list Crne Gore“ br. 33/14, 13/18, 84/24, 89/25) definisano je da Ministarstvo unutrašnjih poslova (Direktorat za zaštitu i spašavanje) izdaje saglasnost za prevoz radioaktivnih materijala, koja se dostavlja Agenciji za zaštitu životne sredine radi izdavanja dozvole. Direktorat za zaštitu i spašavanje, sačinjava bazu podataka o izdatim saglasnostima.

U slučaju zaštite od radijacionih ili nuklearnih nesreća za koordinaciju na nacionalnom nivou nadležno je Ministarstvo unutrašnjih poslova, koje je formiralo Koordinacioni tim. Osim toga, Ministarstvo unutrašnjih poslova (Direktorat za zaštitu i spašavanje) izdaje

saglasnosti na Planove na lokalnom nivou (opštinski i preduzetni) koji moraju biti usaglašeni sa Nacionalnim planom zaštite i spašavanja od radijacionih i nuklearnih nesreća. Pored navedenog, Ministarstvo unutrašnjih poslova izdaje saglasnosti na Planove zaštite obavezno šticećenih objekta u skladu sa Zakonom o zaštiti lica i imovine ("Službeni list Crne Gore", br. 043/18, 89/25).

Nadzor nad sprovođenjem Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti vrši Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera. Takođe, propise koji se odnose na trgovinu i kontrolu na osnovu Zakona o spoljnoj trgovini ("Sl. list Republike Crne Gore", br. 28/04, 37/07, „Sl. list Crne Gore", br. 73/10, 1/14, 14/14, 57/14), Zakona o kontroli izvoza robe dvostruke namjene ("Sl. list Crne Gore", br. 145/21), Zakona o spoljnoj trgovini naoružanjem i vojnom opremom ("Sl. list Crne Gore", br. 40/16) i Odluke o kontrolnoj listi za izvoz i uvoz robe ("Sl. list Crne Gore", br. 22/14, 38/15, 29/16, 62/16, 24/17, 35/18, 22/19, 040/20, 71/21, 55/23), sprovode: Ministarstvo ekonomskog razvoja, Ministarstvo odbrane, Uprava policije i Uprava carina Crne Gore i nadležne inspeksijske službe.

Odlukom direktora Agencije za zaštitu životne sredine (24.04.2012. godine), formiran je Savjetodavni odbor za zaštitu od jonizujućeg zračenja i radijacionu sigurnost, kao stručno i savjetodavno tijelo. Savjetodavni odbor, između ostalog, učestvovao je u davanju: preporuka o postupku izdavanja dozvola za poslove obavljanja zaštite od jonizujućih zračenja; mišljenja na zakonska i podzakonska akta; mišljenja u vezi sa medicinskim izlaganjima jonizujućim zračenjima; preporuka za sistematizaciju radnih mjesta iz oblasti zaštite od zračenja; mišljenja o potrebnim obukama i usavršavanju kadrova iz oblasti zaštite od jonizujućih zračenja; mišljenja pri izdavanju složenijih dozvola kod kojih je potrebna posebna analiza sigurnosti; mišljenja na program sistematskog ispitivanja radioaktivnosti u životnoj sredini; mišljenja u vezi sa međunarodnim konvencijama iz oblasti zaštite od jonizujućih zračenja i radijacione sigurnosti i sl. Međutim, kako je Savjetodavnom odboru istekao mandat mjerom iz Akcionog plana Strategije zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione sigurnosti i upravljanja radioaktivnim otpadom predloženo je da se izvrši reizbor ili imenuju novi članovi Savjetodavnog odbora. U narednom periodu potrebno je realizovati ovu aktivnost. Iako osnivanje Savjetodavnog odbora za zaštitu od jonizujućih zračenja i radijacionu sigurnost nije predviđeno u okviru novodonijetog Zakona o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti ("Službeni list Crne Gore", br. 049/24), to tijelo se može formirati na osnovu:

- člana 12 stav 2 Uredbe o Vladi Crne Gore ("Službeni list Crne Gore", br. 080/08, 014/17, 028/18, 063/22, 121/23) ili
- članova 52-54 Uredbe o organizaciji i načinu rada državne uprave ("Službeni list Crne Gore", br. 098/23, 102/23, 113/23, 071/24, 072/24, 090/24, 093/24, 093/24, 104/24, 117/24, 039/25).

U narednom periodu u saradnji Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera i Agencije za zaštitu životne sredine razmotriće se koji je najefikasniji način za formiranje ovog važnog tijela.

Državne institucije, koje čine nacionalno regulatorno tijelo u oblasti radijacione i nuklearne sigurnosti i bezbjednosti i zaštite od jonizujućih zračenja, imaju programski Budžet i finansiraju se iz Budžeta Crne Gore, u skladu sa Zakonom o budžetu, koji se donosi na godišnjem nivou, i Zakonom o budžetu i fiskalnoj odgovornosti ("Službeni list Crne Gore", br. 020/14, 056/14, 070/17, 004/18, 055/18, 066/19, 070/21, 145/21,

027/23, 123/23, 125/23, 011/25). Nacionalno regulatorno tijelo u oblasti radijacione i nuklearne sigurnosti i bezbjednosti i zaštite od jonizujućih zračenja ima autonomiju u izvršavanju svojih zadataka. Poslovi sve tri nadležne institucije podijeljene su u skladu sa Uredbom o organizaciji i načinu rada državne uprave Uredbe o organizaciji i načinu rada državne uprave ("Službeni list Crne Gore", br. 098/23, 102/23, 113/23, 071/24, 072/24, 090/24, 093/24, 093/24, 104/24, 117/24, 039/25), kao i kroz matične zakone o zaštiti od jonizujućih zračenja i radijacionoj sigurnosti, inspekcijskom nadzoru, prevozu opasnih materija, zaštiti i spašavanju i zaštiti lica i imovine.

Što se tiče nezavisnosti regulatornih tijela, ukazujemo da, u skladu Uredbom o organizaciji i načinu rada državne uprave, nadzor nad zakonitošću i cjelishodnošću rada organa uprave vrše ministarstva (u ovom slučaju nadzor nad Agencijom za zaštitu životne sredine vrši Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera). U vršenju nadzora Ministarstvo: obustavlja akte koji su donijeti van upravnog postupka kad su u suprotnosti sa zakonom i drugim propisom i predlaže Vladi da ih ukine ili poništi; daje predlog za imenovanje i razrješenje starješine samostalnog organa uprave nad čijim radom vrši nadzor; zahtijeva izvještaje i obavještenja o pojedinim pitanjima iz djelokruga organa uprave; daje stručna uputstva, objašnjenja, instrukcije i savjete za primjenu propisa iz nadležnosti organa uprave; povodom izvještaja o radu samostalnih organa uprave daje ocjenu stanja; određuje pojedine zadatke organu uprave; ukazuje na slabosti i nezakonitosti u radu organa uprave i daje predloge za njihovo prevazilaženje; upozorava organ uprave o uočenim nepravilnostima u radu, inicira ukidanje organa uprave nad čijim radom vrši nadzor i vrši drugu kontrolu rada i postupanja organa uprave, u skladu sa propisima.

Vezano za uticaj, na primjer kontrole budžeta, uspostavljeni su mehanizmi putem kojih se kontroliše potrošnja odobrenog godišnjeg budžeta, prije svega kroz Zakon o budžetu i fiskalnoj odgovornosti, Zakon o javnim nabavkama, kao i kroz sistem inspekcija Državne revizorske institucije koja kontroliše sve potrošačke jedinice. Takođe, mehanizmi kontrole su uspostavljeni i u okviru svake institucije u kojima postoji unutrašnja revizorska kontrola.

Što se tiče obaveze izvještavanja, nadležne institucije jednom godišnje izvještavaju Vladu Crne Gore o svom radu u svim oblastima za koje su zadužene i **svi dokumenti su javni**. Pored navedenog o svom radu Agencija za zaštitu životne sredine izvještava Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera.

Nedavno donijeti Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti ("Službeni list Crne Gore", br. 049/24 od 29.05.2024. godine), propisao je ovlašćenja inspektora za zaštitu od zračenja, inspektora za hranu, veterinarskih i fitosanitarnih inspektora, ovlašćenja zdravstveno-sanitarnog inspektora, ovlašćenja tržišnog inspektora, ovlašćenja inspektora za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost, kao i ovlašćenja carinskog organa.

Međutim, uzimajući u obzir dati izazov koji su za Crnu Goru odredile strane ugovornice Konvencije o nuklearnoj sigurnosti, koji je sastavni dio Izvještaja sa Osmog i Devetog sastanka strana ugovornica Konvencije o nuklearnoj sigurnosti, neophodno je u narednom periodu, a prije izrade novog strateškog dokumenta u ovoj oblasti razmotriti osnivanje posebne institucije, u kojoj bi službenici iz pomenute tri institucije koji rade na poslovima zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione i nuklearne sigurnosti i bezbjednosti, bili sastavni dio te institucije, kako bi efikasnije izvršavali svoje zadatke kroz razmjenu ideja i iskustava i uspostavljanje zajedničkih praksi.

U tri nadležne institucije (Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Agencija za zaštitu životne sredine ukupno je na poslovima zaštite od jonizujućeg zračenja i radijacione sigurnosti **zaposleno devet državnih službenika**, od čega dva pravnika.

Pored jednog zaposlenog službenika (fizičar) u Ministarstvu ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera u dijelu izrade pravnog okvira učestvuju i dva pravnika iz Direktorata za ekologiju, koji prate i ostale segmente životne sredine. Poslove inspekcije u ovoj oblasti vrši samo jedan inspektor (fizičar), koji ujedno prati i oblast zaštite od nejonizujućih zračenja i koordinira rad ekološke inspekcije (svi segmenti životne sredine).

U Agenciji za zaštitu životne sredine zaposleno je pet (5) službenika u Odjeljenju za radiološku i nuklearnu sigurnost i bezbjednost i zaštitu od jonizujućeg i nejonizujućeg zračenja (četiri stalno zaposlena i jedan zaposlen po ugovoru o djelu). Od navedenih pet službenika, četiri službenika rade na poslovima jonizujućih zračenja.

U Ministarstvu unutrašnjih poslova (Direktoratu za zaštitu i spašavanje zaposlen je jedan (1) službenik.

Svjesni kompleksnosti i obaveza, posebno onih koje će donijeti novi Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti, potrebno je planirati određena finansijska sredstva za jačanje kapaciteta Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, Agencije za zaštitu životne sredine, Ministarstva unutrašnjih poslova, kao i ostalih inspekcijskih službi, shodno obavezama posebno iz evropske agende, kako bi se omogućila potpuna implementacija propisa, posebno imajući u vidu da se u ovim institucijama uglavnom **isti zaposleni bave i zaštitom od nejonizujućih zračenja**.

U skladu s Mapom puta ispunjenja završnih mjerila za privremeno zatvaranje pregovora u Pregovaračkom poglavlju 15 – Energetika (usvojena na sjednici Vlade Crne Gore 9.12.2021. godine, stranice 8 i 9) koji su usklađeni sa Pregovaračkom pozicijom za Pregovaračko poglavlje 15 – Energetika, oblast Nuklearna sigurnost i zaštita od zračenja, predviđeno je zapošljavanje službenika u Ministarstvu ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera (5 od čega tri inspektora), Agenciji za zaštitu životne sredine (5) i Ministarstvu unutrašnjih poslova (1).

U narednom periodu potrebno je izmijeniti Pravilnike o sistematizaciji radnih mjesta u nadležnim institucijama, shodno već napraavljenom planu za povećanje radnih mjesta na poslovima zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione i nuklearne sigurnosti i bezbjednosti (**Mapa puta ispunjenja završnih mjerila za privremeno zatvaranje pregovora u pregovaračkom Poglavlju 15 – Energetika**). Otežavajuća okolnost je što na tržištu rada nema ponude kadrova koji su neophodni u ovoj oblasti i ovaj će se izazov pažljivo rješavati u narednom periodu, u saradnji sa Univerzitetom Crne Gore.

7.3 Član 9 - Odgovornost imaoca dozvole

„Svaka ugovorna strana će garantovati da je za sigurnost nuklearnog postrojenja primarno odgovoran imalac dozvole i preduzeće potrebne mjere da bi se osiguralo da svaki od njih ispunjava svoje obaveze.“

Primarna odgovornost za sigurno i bezbjedno upravljanje radioaktivnim izvorima, uključujući i upravljanje radioaktivnim otpadom je na nosiocu dozvole za obavljanje

radijacione djelatnosti i nosiocu dozvole za upravljanje skladištem radioaktivnog otpada, u skladu sa odredbama Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti ("Sl. list Crne Gore", br. 56/09, 58/09, 40/11, 55/16, 84/24). Takođe, definisana je obaveza da se iskorišćenim zatvorenim radioaktivnim izvorima rukuje na bezbjedan i siguran način. Visokoaktivni radioaktivni zatvoreni izvori vraćaju se proizvođaču/dobavljaču ili se skladište u skladište radioaktivnog otpada kada ih nije moguće vratiti proizvođaču/dobavljaču, u skladu sa članom 16 Pravilnika o načinu sakupljanja, čuvanja, obrade i skladištenja radioaktivnog otpada ("Službeni list Crne Gore", br. 058/11).

Zakonom o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti je u okviru poglavlja VI, kroz članove 37-40, definisano upravljanje radioaktivnim otpadom, dok su bliži uslovi upravljanja radioaktivnim otpadom definisani podzakonskim aktima. Zakon takođe precizira da nosioci dozvole prijave Agenciji za zaštitu životne sredine sve promjene vezane za rad izvora jonizujućeg zračenja, prestanak korišćenja izvora jonizujućeg zračenja, način njegovog čuvanja i skladištenja, kao i sve promjene vezane za propisane uslove na osnovu kojih mu je izdata dozvola (član 25).

Inspektora zadužen za zaštitu od jonizujućih zračenja, na osnovu Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti, Zakona o prevozu opasnih materija ("Službeni list Crne Gore", br. 033/14, 013/18, 84/24, 89/25), Zakona o inspekcijskom nadzoru ("Sl. list Republike Crne Gore", br. 39/03, „Sl. list Crne Gore”, br. 76/09, 57/11, 18/14, 11/15, 52/16, 84/24) i Zakons o izmjenama i dopunama Zakona kojima su propisane odredbe o inspekcijskom nadzoru ("Službeni list Crne Gore", br. 084/24), kontroliše da li imalac dozvole praksu sprovodi u skladu sa pomenutim zakonima i uslovima datim u dozvoli. Inspekcija je u cilju efikasnijeg i efektivnijeg rada u oblasti zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione i nuklearne sigurnosti i bezbjednosti izradila 13 internih procedura.

Osim toga, važno je istaći da je nedavno donijetim Zakonom o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti ("Službeni list Crne Gore", br. 049/24), **pored osnovnih principa** na kojima se zasniva zaštita od jonizujućih zračenja (Opravdanost primjene, Optimizacija zaštite od jonizujućih zračenja i Ograničenje izlaganja) **definisani i princip gradiranog pristupa, princip primarne odgovornosti za sigurnost i bezbjednost i principi na kojima se zasniva upravljanje radioaktivnim otpadom.**

Vodeći se **principom primarne odgovornosti za sigurnost i bezbjednost** članom 6 Zakona o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti je propisano da privredno društvo, preduzetnik ili drugo pravno lice kojem je izdato rješenje o registraciji, licenca, odobrenje ili dozvola za obavljanje djelatnosti i/ili aktivnosti prilikom primjene jonizujućih zračenja **snosi primarnu odgovornost** za:

- sigurno i bezbjedno obavljanje djelatnosti i/ili aktivnosti;
- za sigurnost i bezbjednost objekta u kojima se sprovode djelatnosti i/ili aktivnosti;
- za sigurnost i bezbjednost iskorišćenih izvora jonizujućih zračenja i radioaktivnog otpada u svim fazama upravljanja.

Primarna odgovornost ovih lica se ne može prenijeti na drugo lice.

Osim navedenih, veoma važni su **principi na kojima se zasniva upravljanje radioaktivnim otpadom.** Tako na primjer, jedan od principa je da radioaktivni otpad treba da se stvara u najmanjoj mogućoj mjeri, kako u pogledu aktivnosti, tako i pogledu njegove količine (zapremine), uz upotrebu odgovarajućih projektnih mjera i djelatnosti

kod rada objekta i/ili postrojenja i njegove dekomisije, uključujući recikliranje i ponovnu upotrebu materijala.

7.4 Član 10 - Prioritet sigurnosti

„Svaka ugovorna strana će preduzeti sve potrebne mjere da sve organizacije koje se bave djelatnostima direktno povezanim s nuklearnim postrojenjem daju zaslužan prioritet nuklearnoj sigurnosti.“

Odredbama člana 37 Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti ("Sl. list Crne Gore", br. 56/09, 58/09, 40/11, 55/16, 84/24) uređeni su opšti sigurnosni zahtjevi, koje je neophodno ispunjavati tokom procesa upravljanja radioaktivnim otpadom. Te uslove nosioci dozvole (za obavljanje radijacione djelatnosti i/ili za upravljanje skladištem radioaktivnog otpada) detaljno opisuju u **Sigurnosnom izvještaju**, koji je samo jedan dio dokumentacije kojim se ispunjavaju uslovi za dobijanje dozvole za upravljanje skladištem radioaktivnog otpada. Definisani uslovi obuhvataju: analizu i opis lokacije skladišta (demografija, topografija, meteorologija, hidrologija, geologija, seizmika, uticaj površinskih i podzemnih voda, zaštita životne sredine), tehničke karakteristike skladišta, analiza sigurnosti skladišta, radne uslove i ograničenja, metode i sredstva za zaštitu od jonizujućeg zračenja, podatke o radioaktivnom otpadu, planove i mjere i postupke u slučaju radijacionog udesa, program osiguranja i kontrole kvaliteta, pregled mjera fizičkog obezbjeđenja skladišta, opis organizacije redovnog rada skladišta. Zakon, takođe, zahtijeva da sve primijenjene zaštitne mjere za upravljanje radioaktivnim otpadom budu usaglašene sa međunarodno priznatim kriterijumima, standardima i smjernicama. Osim toga, članom 37 Zakona uređeno je da radioaktivni otpad koji nastaje pri obavljanju radijacione djelatnosti bude što manji po aktivnosti i zapremini.

Osim Zakona, pitanje prioriteta sigurnosti uređeno je kroz više podzakonskih propisa i to: *Pravilnik o bližim uslovima za dobijanje dozvole za upravljanje skladištem radioaktivnog otpada* ("Službeni list Crne Gore", broj 56/11), *Pravilnik o načinu sakupljanja, čuvanja, obrade i skladištenja radioaktivnog otpada* ("Službeni list Crne Gore", broj 58/11), *Odluka o uslovima za lokaciju, izgradnju, probni rad, puštanje u rad, korišćenje i trajan prestanak rada nuklearnog objekta* ("Sl. list SRJ", br. 42/97) (poglavlje V ove Odluke je prestalo da se primjenjuje) i *Odluka o načinu i uslovima sistematskog ispitivanja prisustva radionuklida u životnoj sredini u okolini nuklearnog objekta* ("Sl. list SRJ", br. 42/97).

Sadržaj Sigurnosnog izvještaja, kao obaveznog dokumenta za postupak dobijanja dozvole za upravljanje skladištem radioaktivnog otpada, dat je u Pravilniku o bližim uslovima za dobijanje dozvole za upravljanje skladištem radioaktivnog otpada ("Službeni list Crne Gore", broj 56/11).

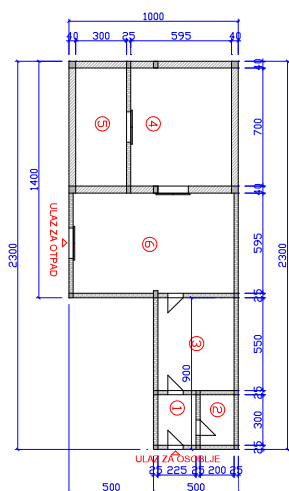
Pitanje koje se odnosi na upravljanje radioaktivnim otpadom reguliše *Pravilnik o načinu sakupljanja, čuvanja, obrade i skladištenja radioaktivnog otpada* ("Službeni list Crne Gore", broj 58/11), kojim je propisan način sakupljanja, čuvanja, obrađivanja, evidentiranja i skladištenja radioaktivnog otpada.

U odnosu na prethodne nacionalne izvještaje, ostvaren je dobar napredak u sprovođenju strateškog okvira, tj. Strategije zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione sigurnosti i upravljanja radioaktivnim otpadom. Takođe, smjernice date u Strategiji postale su jasno propisane norme u Zakonu o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti.

Skladište radioaktivnog otpada i upravljanje iskorišćenim radioaktivnim izvorima i radioaktivnim otpadom

Ukupna spoljašnja površina skladišta radioaktivnog otpada je 185 m² dok je korisna površina objekta 162,4 m². Površina dijela objekta u kojem se skladište izvori zračenja i radioaktivni otpad je 62,65 m². Prostorija za prijem i procesuiranje je površine 59,5 m², a administrativno-tehnički dio je površine 40,25 m². Skladište radioaktivnog otpada je prizemni objekat. Dimenzije i raspored prostorija dati su na slici 1 :

Slika 1- OSNOVA OBJEKTA SA RASPOREDOM PROSTORIJA

1. SANITARNI PROPUSNIK – KONTROLNA TAČKA
2. PROSTOR ZA DEKONTAMINACIJU (KUPATILO I WC)
3. ADMINISTRACIJA – MJERNA SOBA
4. SKLADIŠTE RADIOAKTIVNOG OTPADA
5. SKLADIŠTE ZATVORENIH IZVORA ZRAČENJA
6. PRIJEM I PROCESUIRANJE RADIOAKTIVNOG OTPADA

Do uspostavljanja uslova za odlaganje radioaktivnog otpada, shodno odredbi člana 38 *Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti* ("Sl. list Crne Gore", br. 56/09, 58/09, 40/11, 55/16, 84/24) radioaktivni otpad će se skladištiti kod pravnog lica koje ima dozvolu za upravljanje skladištem radioaktivnog otpada.

Nakon izdavanja dozvole za upravljanje skladištem radioaktivnog otpada počeo je proces prikupljanja, transporta i skladištenja: radioaktivnog materijala, radioaktivnih gromobrana, javljača požara i kompasa sa radioaktivnim izotopima i iskorišćenih zatvorenih radioaktivnih izvora sa teritorije Crne Gore, koji su sigurno i bezbjedno uskladišteni u centralno skladište radioaktivnog otpada.

Postoji i privremeno spremište u kojem se nalaze ostaci motora aviona, čije je trajno rješavanje u fokusu nadležnih institucija, odnosno rješavanje pitanja dekomisije te lokacije u narednom periodu.

Praksa koja se u Crnoj Gori pokazala dobrom je da se radioaktivni izvori nakon upotrebe vraćaju u zemlju porijekla i to predstavlja jedan od uslova datih u dozvoli, te s tog aspekta se na jedan način kontroliše povraćaj radioaktivnih izvora proizvođaču/dobavljaču. O povraćaju izvora, nosilac odgovarajuće dozvole za korišćenje tog izvora sačinjava Ugovor za povraćaj izvora. Kontrolu sprovođenja ovog procesa vrši inspektor za zaštitu od zračenja.

Sve države koje na svojoj teritoriji imaju skladište u kojem se nalaze iskorišćeni radioaktivni izvori i/ili radioaktivni otpad treba da donesu odluku o odlaganju, bilo to u zemlji ili van nje. Takođe, i prema Zajedničkoj Konvenciji čija je Crna Gora članica sve zemlje članice moraju uspostaviti politiku upravljanja istrošenim gorivom i radioaktivnim otpadom, što obuhvata i njegovo konačno zbrinjavanje, odnosno odlaganje, te voditi računa o sigurnosti objekata.

Što se tiče daljeg upravljanja iskorišćenim zatvorenim radioaktivnim izvorima i radioaktivnim materijalima/otpadom u Crnoj Gori, posebna pažnja ovom pitanju posvećena je u okviru Strategije zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione sigurnosti i upravljanja radioaktivnim otpadom s Akcionim planom. Da bi Crna Gora donijela odluku o budućim koracima na upravljanju iskorišćenim radioaktivnim izvorima i radioaktivnim otpadom, u Strategiji je istaknuto je da je potrebno da Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera izradi **Analizu o daljem upravljanju iskorišćenim zatvorenim radioaktivnim izvorima i radioaktivnim otpadom**, prije donošenja novog strateškog okvira. Analiza treba da elaborira više opcija o upravljanju iskorišćenim zatvorenim radioaktivnim izvorima i radioaktivnim otpadom i nakon razmatranja istih da predloži najprihvatljivije opcije sa ekološkog, socijalnog i ekonomskog aspekta. Najprihvatljivije opcije iz Analize biće sastavni dio budućeg strateškog ili programskog okvira. Kako je navedeno u **Odjeljku E: Rezime** Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera sprovelo je javnu nabavku za izradu **Finalne (ex post) evaluacije Strategije zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione sigurnosti i upravljanja radioaktivnim otpadom za period 2017-2021. s Akcionim planom za period 2017-2021. godina**. Rezultate evaluacije koristiće Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera za potrebe izrade **Strategije o radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti** (član 16) i **Programa upravljanja radioaktivnim otpadom** (član 17) na osnovu novog Zakona o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti ("Službeni list Crne Gore", br. 049/24 od 29.05.2024. godine).

Shodno odredbi člana 17 Zakona o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti Program upravljanja radioaktivnim otpadom se izrađuje za period od 10 godina u skladu sa principima upravljanja radioaktivnim otpadom i međunarodnim standardima koje donosi Međunarodna agencija za atomsku energiju i Međunarodna komisija za zaštitu od zračenja. Takođe, novi Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti propisao je članom 17 sadržaj Programa upravljanja radioaktivnim otpadom. Nakon izrade Analize, najprihvatljivije opcije za dalje upravljanje iskorišćenim zatvorenim radioaktivnim izvorima i radioaktivnim otpadom biće razrađene kroz novi Program upravljanja radioaktivnim otpadom. Istovremeno, odluka o potrebi izrade strateške procjene uticaja na životnu sredinu biće blagovremeno donijeta, u skladu sa Zakonom o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu ("Službeni list RCG", br. 80/05, i "Službeni list CG", br. 73/10, 40/11, 09/11, 52/16, 84/24). Za razliku od sadašnje Strategije, koja je objedinjavala obje teme, navedena dva dokumenta biće izrađena i vođena odvojeno.

Crna Gora koristi priliku da prvo informiše da u Crnoj Gori ne postoji tečni radioaktivni otpad, niti ovlašćene radijacione prakse u kojima se isti stvara. Bez obzira na tu činjenicu, Crna Gora odgovorno pristupa pitanju upravljanja radioaktivnog otpada, uključujući i otpad koji nema, a koji se može potencijalno pojaviti u Crnoj Gori jednog dana. S tim u vezi, Crna Gora informiše da će Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera planirati ovu aktivnost – odnosno izradu Plana za upravljanje tečenim

radioaktivnim otpadom, tj. za pretvaranje takvog otpada u čvrsti otpad van granica Crne Gore ili za izvoz.

Crna Gora ne očekuju da se stvore značajne količine novog radioaktivnog otpada i to iz više razloga. Kao prvi i najznačajniji navodimo uspješno uspostavljen mehanizam vraćanja iskorišćenog radioaktivnog izvora dobavljaču nakon prestanka korišćenja. Dalje, uspostavljena je kontrola pošiljki različitih vrsta roba na graničnim prelazima pri uvozu, izvozu i tranzitu, pa je samim tim vjerovatnoća stvaranja značajnih količina radioaktivnog otpada veoma mala.

Članom 17 Pravilnika o načinu sakupljanja, čuvanja, obrade i skladištenja radioaktivnog otpada, između ostalog, definisani su kriterijumi prihvatljivosti za prijem radioaktivnog otpada u skladište i predstavljaju sastavni dio Sigurnosnog izvještaja za skladište radioaktivnog otpada.

Radioaktivni otpad koji ne ispunjava kriterijume prihvatljivosti otpada ne može se skladištiti u centralnom skladištu, shodno Pravilniku o načinu sakupljanja, čuvanja, obrade i skladištenja radioaktivnog otpada.

Na osnovu dokumentacije i izdatih dozvola za rad skladišta radioaktivnog otpada (građevinska, upotrebna, dozvola za upravljanje skladištem radioaktivnog otpada) i na osnovu procijenjenih količina generisanog radioaktivnog otpada u Crnoj Gori procjenjuje se da skladište radioaktivnog otpada može biti operativno najmanje 50 godina, kako je naglašeno u Sigurnosnom izvještaju, koji je bio jedan od uslova za dobijanje dozvole. Nakon isteka ovog perioda, a u zavisnosti od stanja i količine otpada u tom trenutku, donijeće se odluka o daljim koracima – načinima postupanja sa radioaktivnim otpadom. Ovo može biti: produženje operativnog vijeka postojećeg skladišta za još 50 godina, tj. onoliko koliko zgrada može biti stabilna, sigurna i bezbjedna za te namjene; izgradnja novog skladišta ili izgradnja odlagališta radioaktivnog otpada sa dekomisijom postojećeg skladišta. Ovim pitanjima baviće se i poseban dokument (Analiza o daljem upravljanju iskorišćenim zatvorenim radioaktivnim izvorima i radioaktivnim otpadom) koji, osim razmatranja svih tehničkih opcija, treba da prikaže i finansijski iskaz za svaku od opcija ponaosob.

Svaki novi pronađeni radioaktivni izvor, za koji se ne zna vlasnik, **predstavlja uspješan korak u unapređenju zaštite zdravlja ljudi i zaštite životne sredine** od štetnog uticaja jonizujućih zračenja koja mogu da potiču od radioaktivnih izvora koji nisu pod regulatornom kontrolom, odnosno nadzorom. Shodno tome, svaka aktivnost u smislu pronalaska i adekvatnog upravljanja (skladištenja ili vraćanja vlasniku ukoliko se vlasnik naknadno pronađe) izvorom bez vlasnika predstavlja važnu kariku u sistemu zaštite od štetnog uticaja jonizujućih zračenja. S tim u vezi, Crna Gora ističe **dobru praksu koja se odnosi na pronađene radioaktivne izvore i materijale koji su bili van regulatorne kontrole u izvještajnom periodu**, odnosno bez vlasnika.

U slučaju otkrivanja izvora bez vlasnika (*orphan source*), članom 37 Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti ("Sl. list Crne Gore", br. 56/09, 58/09, 40/11, 55/16, 84/24) utvrđeno je da se troškovi njihovog skladištenja obezbjeđuju iz budžeta Crne Gore. Shodno propisima inspektor nadležan za zaštitu od jonizujućih zračenja, sprovodi inspekcijski nadzor, odnosno vrši kontrolu nad izvorom do njegovog bezbjednog skladištenja, pronalazi vlasnika, ako je moguće, i preduzima prema njemu propisane zakonske mjere. Dakle, u slučaju pronalaska izvora bez vlasnika, ako inspektor ne može utvrditi vlasništvo podnosi prekršajnu ili krivičnu prijavu protiv NN lica i nalaže dalje mjere.

Ako se vlasnik utvrdi naknadno, država će tražiti nadoknadu troškova skladištenja od vlasnika, a inspekcija će primijeniti kaznene mjere. Ukoliko se vlasnik odmah utvrdi, onda inspektor nalaže mjere ili prekršajne ili krivične i izdaje nalog da se izgubljeni izvor stavi na bezbjedno mjesto kod vlasnika ili u skladište radioaktivnog otpada, ako se više izvor ne namjerava koristiti. U većini slučajeva je nemoguće pronaći vlasnika izgubljenog izvora.

Važno je istaći da Crna Gora ne proizvodi radioaktivne izvore, pa je samim tim, nakon vraćanja izvora proizvođaču isti u nadležnosti druge države i upravljanje njime reguliše pravni okvir te države.

Dakle, u Crnoj Gori postoji u praksi dobra organizovanost kada se otkrije izvor bez vlasnika, međutim, potrebno je u tom dijelu unaprijediti sistem i formalizovati ga uspostavljanjem zvaničnog Tima za otkrivanje izvora bez vlasnika. Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera će u saradnji sa relevantnim institucijama oformiti Tim za otkrivanje izvora bez vlasnika, koji će biti u obavezi da izradi Plan rada. Nakon toga u otkrivanju izvora bez vlasnika potrebno je da se izradi formalna procedura uključivanja pojedinih državnih organa i institucija, kao što su na primjer: Uprava policije, Uprava carina, Forenzički centar Crne Gore, Agencija za zaštitu životne sredine, ITDB kontakt osoba, Agencija za nacionalnu bezbjednost, Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, Centar za ekotoksikološka ispitivanja, Tužilaštvo i dr.

Do uspostavljanja zvaničnog Tima važno je istaći da je u prethodnom u saradnji sa Misijom OEBS u Crnoj Gori uspješno realizovan projekat *“Jačanje sistema zaštite životne sredine na nivou državnih institucija Crne Gore”*, koji je podržan u sklopu aktivnosti posvećenih unapređenju primjene Strategije zaštite od jonizujućeg zračenja, radijacionoj sigurnosti i upravljanja radioaktivnim otpadom. U okviru projekta održana su tri trening kursa za 110 službenika granične policije, carinskih ispostava na graničnim prelazima, kao i službenicima Agencije za zaštitu životne sredine i Ministarstva unutrašnjih poslova u centralnoj, sjevernoj i južnoj regiji Crne Gore. Da bi projekat imao svoju održivost izrađena je brošura posvećena prevenciji nedozvoljenog transporta nuklearnog i radioaktivnog materijala, kao i uputstvo za detekciju i postupanje sa izvorom zračenja i za provjeru funkcionisanja dozimetrijske opreme, koji su u cilju transparentnosti i dostupnosti informacija objavljeni na sajtu nadležnih institucija.

Crna Gora je napravila **značajan napredak u nadogradnji sistema** donošenjem novog Zakona o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti u kojem je **posebnu pažnju posvetila izvorima bez vlasnika, kontroli metalnog otpada, postrojenja sa metalnim otpadom i sirovinama i kontroli radioaktivnosti uopšte**. Dakle, uređen je sistem za otkrivanje i zbrinjavanje radioaktivnih izvora i/ili nuklearnog materijala bez vlasnika, kao i kontrola kontaminacije metala. Privredni subjekti koji se bave sakupljanjem i reciklažom, odnosno bilo kojom vrstom prerade metalnih sirovina, metalnih proizvoda i metalnog otpada obavezni su da pribave sertifikat te robe na radioaktivnost od strane stručnjaka za zaštitu od zračenja. Osim toga, dužni su da redovno osposobljavaju i vrše periodičnu provjeru stručne osposobljenosti svog kadra, na način da im omoguće obuku za prepoznavanje izvora bez vlasnika, koji se veoma često mogu naći u otpadnom metalu, i da nakon toga postupe u skladu sa procedurom koja mora biti u tu svrhu definisana. Kako bi olakšalo ovaj postupak, Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera će donijeti **Pravilnik o načinu prepoznavanja radioaktivnog izvora i/ili nuklearnog materijala bez vlasnika i radnje koje se preduzimaju u slučaju otkrivanja i mogućih vanrednih situacija izlaganja koje mogu nastati**.

Dalje, Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti propisuje da operateri postrojenja u kojima se prikuplja, prerađuje ili topi otpadni metal snose troškove za pružanje zaštite od jonizujućih zračenja na svim nivoima. Takođe, ukoliko se u roku od 60 dana od dana otkrivanja radioaktivnog izvora bez vlasnika i/ili nuklearnog materijala bez vlasnika u postrojenju ne otkrije njegov vlasnik, operater postrojenja snosi troškove za njegov prevoz, sigurno i bezbjedno skladištenje, uključujući troškove u slučaju vanredne situacije po potrebi i odlaganje. Ukoliko se otkrije vlasnik izgubljenog radioaktivnog izvora i/ili nuklearnog materijala isti je dužan da operateru postrojenja nadoknadi sve nastale troškove. Ukoliko se u roku od 60 dana od dana otkrivanja radioaktivnog izvora bez vlasnika i/ili nuklearnog materijala bez vlasnika otkrije njegov vlasnik, isti je dužan da preuzme radioaktivni izvor i/ili nuklearni materijal, ukoliko želi da ga koristi i nadoknadi nastale troškove i ispuni uslove za dalje upravljanje. Ukoliko vlasnik radioaktivni izvor i/ili nuklearni materijal ne namjerava da koristi, dužan je da nadoknadi troškove prevoza, skladištenja, preduzimanja korektivnih mjera i troškove za odlaganje.

Takođe, i ovi troškovi nijesu novina za uvoznike, izvoznike, one koji tranzituju i operatere koji snose troškove za sprovođenje mjerenja radioaktivnosti propisanih vrsta roba na graničnim prelazima, s obzirom na i ranije utvrđenu obavezu postojećim Zakonom o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti ("Sl. list Crne Gore", br. 56/09, 58/09, 40/11, 55/16, 84/24). Naime, postojećim Zakonom je propisano da se hrana, hrana za životinje, lijekovi, duvan i duvanski proizvodi, kozmetički proizvodi, igračke, nakit, sredstva za pranje i čišćenje (deterdžent, industrijski deterdžent), sredstva za ishranu bilja (mineralna đubriva), rude i sirovine, proizvodi u opštoj upotrebi koji dolaze u dodir sa ljudskom kožom i sluznicom, ostali proizvodi u opštoj upotrebi i druge robe ne smiju uvoziti, izvoziti ili vršiti njihov tranzit u komercijalne svrhe, ako sadrže radionuklide iznad propisanih granica.

U cilju stvaranja tržišne konkurentnosti i trgovinskih olakšica pilikom izrade Zakona o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti vođeno je računa o preporukama datim u završnom Izveštaju projekta „Rješavanje prepreka pristupu tržištu u odabranim lancima snabdijevanja u CEFTA“ realizovanog u šest država koje su članica CEFTA-e. Projekat je sproveo UNICTAD i Međunarodni trgovinski centar (ITC) u saradnji s njemačkim Saveznim Ministarstvom za ekonomsku saradnju i razvoj. Tom prilikom izrađene su analize različitih prepreka u trgovini koje je identifikovao privatni sektor, te su predložene preporuke, koje su se odnosile i na **kontrolu radioaktivnosti**. S tim u vezi Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti **prepoznaje priznavanje odgovarajućih izvještaja na radioaktivnost** koji su izdale akreditovane i/ili ovlašćene laboratorije za mjerenje radioaktivnosti iz države izvoznice o izvršenoj kontroli radioaktivnosti u vodi za piće, građevinskom materijalu i u metalnim proizvodima, metalnim sirovinama i metalnom otpadu prilikom uvoza i tranzita, čime se smanjuju biznis barijere.

Značajno je informisati da je u periodu 9-12. septembar 2024. godine u saradnji Međunarodne agencije za atomsku energiju i Vlade Crne Gore, preko Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, **organizovana INSSP Misija i nacionalna radionica**. Cilj nacionalne radionice je revizija postojećeg i izrada **novog Integrisanog plana održivosti nuklearne bezbjednosti (INSSP) za period 2026-2030. godina**, kao i **Akcionog plana za njegovo sprovođenje**. Poseban akcenat ove radionice je revizija postojećeg Plana u skladu sa funkcionalnim područjima **novog INSSP šablona** koji obuhvata sljedeće oblasti: Nacionalna politika i strategija za nuklearnu bezbjednost,

zakonodavni i regulatorni okvir za nuklearnu bezbjednost, prevenciju, detekciju, odgovor, te osiguranje i kontinuirano unapređenje.

Izrada novog INSSP plana je od izuzetnog značaja, posebno u dijelu administrativnih i tehničkih kapaciteta. Takođe, ono što očekuje Crnu Goru u narednom periodu jeste uspostavljanje sistema za promet nuklearnih materijala, kako je propisano u novom Zakonu o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti, kao i pripreme neophodne infrastrukture (institucionalne i implementacione) za sprovođenje tih odredaba, a u skladu sa zahtjevima standarda MAAE i odredbama Direktive Savjeta 2006/117/EURATOM od 20. novembra 2006. o nadzoru i kontroli pošiljaka radioaktivnog otpada i istrošenog goriva.

Obavljanje djelatnosti i/ili aktivnosti koje uključuju radioaktivne izvore i/ili nuklearne materijale zahtijeva kontinuirano unapređenje i sprovođenje mjera za poboljšanje sigurnosne i bezbjednosne kulture, pri čemu je potrebno da se uspostavi adekvatan sistem upravljanja prilikom obavljanja tih djelatnosti i/ili aktivnosti. Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti definisao je detaljno obaveze nosilaca rješenja o registraciji, licenci, odobrenja i dozvola s aspekta sigurnosti i bezbjednosti radioaktivnih izvora i nuklearnih materijala i potreba imenovanja **lica odgovornog za radijacionu i/ili nuklearnu bezbjednost sa opisom poslova**. Dakle, svako pravno lice posebnu pažnju posvećuje aspektu bezbjednosti i u tu svrhu mora odrediti, pored lica odgovornog za zaštitu od jonizujućih zračenja i lica odgovorno za radijacionu i/ili nuklearnu bezbjednost, kojima mora osigurati stručno osposobljavanje i periodičnu provjeru stručne osposobljenosti. Norme kojima se pravno unapređuje radijaciona i nuklearna bezbjednost predstavljaju realizaciju smjernica datih u Strategiji zaštite od jonizujućih zračenja, radijacionoj sigurnosti i upravljanju radioaktivnim otpadom i značajan napredak u odnosu na postojeće zakonsko rješenje. Prilikom izrade Zakona o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti za oblast radijacione i nuklearne bezbjednosti **korišćeni su standardi i publikacije Međunarodne agencije za atomsku energiju**, s obzirom da, osim potvrđenih konvencija, sporazuma, ugovora i Akcionog plana, Evropska komisija za sada nema druge pravne tekovine u ovoj oblasti.

Takođe, novim Zakonom uređen je način obezbjeđenja međunarodne saradnje i pružanja pomoći u oblasti nuklearne bezbjednosti u slučajevima krađe ili nezakonitog uzimanja nuklearnih i drugih radioaktivnih materijala kada se vrši obavješćavanje drugih država i međunarodnih agencija koje mogu biti pogođene okolnostima konkretnog slučaja i utvrđivanja odgovarajućih oblika saradnje i pomoći prilikom povraćaja i zaštite takvog materijala. Takođe, propisan je način uspostavljanja sistema za otkrivanje i sprečavanje nedozvoljenog prometa.

Osim što je Crna Gora članica svih međunarodno pravno obavezujućih instrumenata, soim toga formalno je izrazila spremnost dobrovoljnog prihvatanja sprovođenja neobavezujućeg Kodeksa ponašanja o sigurnosti i bezbjednosti radioaktivnih izvora, Dodatnog vodiča o uvozu i izvozu radioaktivnih izvora i Dodatnog vodiča o upravljanju iskorišćenim radioaktivnim izvorima, čije je odredbe takođe transponovala u okviru novog Zakona o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti.

Po pitanju upravljanja iskorišćenim zatvorenim radioaktivnim izvorima, Crna Gora je u prethodnom periodu 2012-2025. godina ostvarila veliki napredak koji se odnosi na upravljanje iskorišćenim zatvorenim radioaktivnim izvorima. Naime, u okviru regionalnog projekta koji je podržala Evropska komisija u okviru Programa nuklearne

sigurnosti i zaštite od zračenja ukupne vrijednosti 1.350.000 eura - IPA 2009 „Upravljanje zatvorenim radioaktivnim izvorima uključujući radioaktivne gromobrane i jačanje efektivnosti regulatorne infrastrukture u oblasti zaštite od zračenja u Crnoj Gori, Makedoniji i na Kosovu (po UNSCR 1244/1999)“, a koji su kandidovali tadašnje Ministarstvo održivog razvoja i turizma i Agencija za zaštitu životne sredine, **sa cijele teritorije Crne Gore prikupljeno je ukupno 8.470 iskorišćenih zatvorenih radioaktivnih izvora i materijala, uključujući radioaktivne gromobrane, kompase i javljače požara sa radioaktivnim izotopom**, koji su sigurno i bezbjedno uskladišteni u skladištu radioaktivnog otpada.

Sigurno i bezbjedno upravljanje radioaktivnim izvorima zračenja je osnovna aktivnost kojom se postiže očuvanje i zaštita života i zdravlja sadašnjih i budućih generacija i zaštita životne i radne sredine. Važno je istaći da je Crna Gora **sopstvenim administrativnim i tehničkim kapacitetima implementirala najzahtjevniju fazu projekta-skidanje, prevoz (transport) i skladištenje radioaktivnih gromobrana i iskorišćenih zatvorenih radioaktivnih izvora.**

Kao što je ukazano u prethodnim nacionalnim izvještajima, Crna Gora je uz podršku MAAE nastavila aktivnosti na upravljanju radioaktivnim izvorima, odnosno njihovom kondicioniranju. U okviru interregionalnog projekta INT9176 „Jačanje kontrole iskorišćenih zatvorenih radioaktivnih izvora na Mediteranu“ ukupno je **kondicionirano 1367 različitih zatvorenih izvora**, od čega: 71 radioaktivni gromobran, 27 iskorišćenih radioaktivnih izvora iz industrije i 1.269 kalibracionih izvora. Pored toga, važno je naglasiti da su zaposleni u D.O.O. „Centar za ekotoksikološka ispitivanja“ (CETI), čije su radne aktivnosti vezane za skladište radioaktivnog otpada, sticali neophodna znanja i iskustva, kada je u pitanju proces kondicioniranja iskorišćenih zatvorenih radioaktivnih izvora.

Na slikama 2. i 3. prikazana je Foto priča preuzeta sa zvanične naslovne stranice Međunarodne agencije za atomsku energiju.

Slika 2.

Slika 3.

Crna Gora se kontinuirano bavi upravljanjem iskorišćenim radioaktivnim izvorima, javljačima požara koji u sebi sadrže radioaktivni izotop, radioaktivnim otpadom, kao i izvorima bez vlasnika. Što se tiče daljeg upravljanja iskorišćenim zatvorenim radioaktivnim izvorima i radioaktivnim materijalima/otpadom, Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera izrađuje Analizu o daljem upravljanju iskorišćenim zatvorenim radioaktivnim izvorima i radioaktivnim otpadom, koja će zajedno sa evaluacijom postojećeg strateškog okvira biti baza za donošenje novog strateškog okvira.

U periodu od 1.4.2023. godine do 1.8.2025. godine D.O.O. „Centar za ekotoksikološka ispitivanja“ je **prikupio, sigurno i bezbjedno uskladištio 351 javljača požara**, kako je prikazano u Tabeli broj 2.

Tabela 2: Prikupljeni i uskladišteni izvori za period 1.4.2023. godine do 1.8.2025. godine

Br.	Vrsta radioaktivnog otpada/iskorišćenog radioaktivnog izvora	Radionuklid	Broj komada izvora zračenja	Jedinična aktivnost (GBq)	Ukupna aktivnost (GBq)
1.	Radioaktivni detektori dima	Am ²⁴¹	351	0,003	1,053

7.5 Član 11 - Finansijska sredstva i ljudski resursi

Država Crna Gora je vlasnik skladišta radioaktivnog otpada, kojim shodno izdatoj dozvoli za upravljanje skladištem radioaktivnog otpada od strane Agencije za zaštitu životne sredine od 13.06.2012, upravlja D.O.O. „Centar za ekotoksikološka ispitivanja“ – Podgorica.

U okviru D.O.O. „Centar za ekotoksikološka ispitivanja“, između ostalih, postoji Jedinica za zaštitu od zračenja i mjerenja buke, u kojoj ima četiri (4) zaposlena lica sa univerzitetskim diplomama, od čega jedno ima zvanje doktora nauka, a jedno ima zvanje magistra. Shodno aktu o sistematizaciji radnih mjesta ove organizacije, poslovima upravljanja radioaktivnim otpadom bave se četiri (4) zaposlena lica koja su posebno obučena kroz stipendije realizovane u sklopu nacionalnog projekta MNE3002 „Jačanje upravljanja radioaktivnim otpadom“, koji je podržan od strane Međunarodne agencije za atomsku energiju (MAAE).

U skladu sa članom 38 Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti ("Sl. list Crne Gore", br. 56/09, 58/09, 40/11, 55/16, 84/24), radioaktivni otpad, do uspostavljanja uslova za njegovo odlaganje, skladištiće se kod pravnog lica koje ima dozvolu za upravljanje skladištem radioaktivnog otpada, dok se troškovi održavanja skladišta obezbjeđuju iz budžeta Crne Gore. Članom 37 Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti ("Sl. list Crne Gore", br. 56/09, 58/09, 40/11, 55/16, 84/24), utvrđeno je da se troškovi skladištenja izvora jonizujućeg zračenja i radioaktivnog otpada bez vlasnika (orfan) obezbjeđuju iz budžeta Crne Gore, dok je članom 38 definisano da se troškovi održavanja skladišta obezbjeđuju, takođe, iz budžeta Crne Gore.

Na predlog tadašnjeg Ministarstva održivog razvoja i turizma, uz prethodnu saglasnost Vlade Crne Gore, dana 11.10.2012. potpisan je Ugovor o korišćenju privremenog skladišta radioaktivnog otpada sa nosiocem dozvole za upravljanje skladištem radioaktivnog otpada (D.O.O. „Centar za ekotoksikološka ispitivanja“) kojem se ustupa zgrada na korišćenje. Nakon isteka od pet (5) godina dana 29.12.2017. godine potpisan je Aneks Ugovora o korišćenju privremenog skladišta radioaktivnog otpada sa periodom važenja 2018-2022. godina, dok je nakon tog isteka dana 14.12.2022. godine potpisan novi Aneks Ugovora o korišćenju privremenog skladišta radioaktivnog otpada sa periodom važenja 2023-2027. godina. Naredni Aneks Ugovora treba potpisati krajem 2027. godine.

Na godišnjem nivou, finansijska sredstva koja se iz budžeta Crne Gore opredjeljuju za upravljanje radioaktivnim otpadom, iskorišćenim radioaktivnim izvorima, izvorima bez vlasnika, kao i za nesmetano funkcionisanje i upravljanje skladištem radioaktivnog

otpada kreću se u iznosu od 50.000-80.000 eura, koje, u ime Vlade Crne Gore, opredjeljuje Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera. Tako na primjer, prema dostavljenom Finansijskom izvještaju o utrošenim sredstvima za upravljanje, skladištenje i održavanje privremenog skladišta radioaktivnog otpada za 2023. godinu, D.O.O. „Centar za ekotoksikološka ispitivanja“ je utrošio 67.013,29 eura.

Odgovarajući institucionalni nadzor skladišta radioaktivnog otpada po pitanju izdavanja dozvola, kao i izrade programa monitoringa radioaktivnosti u nadležnosti je Agencije za zaštitu životne sredine.

Inspekcijski nadzor sprovodi inspektor nadležan za zaštitu od zračenja Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, dok nadzor nad sprovođenjem *Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti* ("Sl. list Crne Gore", br. 56/09, 58/09, 40/11, 55/16, 84/24) vrši Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera.

Nosilac dozvole za obavljanje radijacione djelatnosti dužan je da radioaktivni otpad sakuplja, čuva, obrađuje, evidentira i odlaže na propisan način i po propisanim uslovima do predaje pravnom licu koje ima dozvolu za upravljanje skladištem radioaktivnog otpada - D.O.O. „Centar za ekotoksikološka ispitivanja“.

Dekomisija se opisuje u definiciji Pravilnika o načinu sakupljanja, čuvanja, obrade i skladištenja radioaktivnog otpada ("Službeni list Crne Gore ", broj 58/11), ali samo u odnosu na skladište radioaktivnog otpada, dok se odredbama Pravilnika o bližim uslovima za dobijanje dozvole za upravljanje skladištem radioaktivnog otpada ("Službeni list Crne Gore", broj 56/11) propisuje da je način trajnog zatvaranja skladišta sastavni dio Sigurnosnog izvještaja koji u postupku dobijanja dozvole za upravljanje skladištem radioaktivnog otpada obezbjeđuje podnosilac zahtjeva.

U Strategiji zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione sigurnosti i upravljanja radioaktivnim otpadom posebna pažnja posvećena je Dekomisiji postrojenja u kojima se koriste radioaktivni izvori i dekomisiji postrojenja u kojima se nalaze radioaktivni materijali korišćeni u vojnim aktivnostima (Odjeljak XIII) i Dekomisiji skladišta radioaktivnog otpada (Odjeljak XXI).

S obzirom na činjenicu da je skladište radioaktivnog otpada postalo operativno 13.06.2012. godine, sredstva za trajan prestanak rada i njegovu dekomisiju još nijesu opredijeljena. S tim u vezi, Strategija je utvrdila smjernice koje su pretočene u norme u okviru Zakona o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti, u koji je bilo potrebno definisati odredbu kojom će se uvesti obaveza obezbjeđivanja finansijskih sredstava za trajan prestanak rada skladišta i dekomisiju, što je detaljno propisano.

Takođe, Zakonom o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti propisana je odredba da je neophodno da se zahtijeva od podnosioca zahtjeva da izradi Početni i Konačni plan za dekomisiju, dok će sadržaj planova za dekomisiju biti propisan posebnim pravilnikom čiji je nacrt izradilo Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera.

Takođe, Zakon propisuje zahtjeve, odnosno uslove za izvršenje dekomisije, uključujući neophodna finansijska sredstva. Ovakva rješenja predstavljaju ozbiljan napredak u odnosu na postojeće propise.

Važno je naglasiti da je Zakon obuhvatio sve troškove, precizno ih propisao i da je svemu tome prethodila Regulatorna analiza procjene uticaja ovog zakona na: budžet Crne Gore,

privredne subjekte, ostala lica i poslodavce, nadležne institucije, konkurentnost i poboljšanje uslova za poslovni ambijent, kao i na stanovništvo.

D.O.O. „Centar za ekotoksikološka ispitivanja“-CETI je dobro opremljena i organizovana laboratorija koja obavlja većinu mjerenja radioaktivnosti u različitim segmentima u Crnoj Gori, a sposobna je da kadrovski i organizaciono upravlja skladištem radioaktivnog otpada. CETI je ustanovio jednu od bolje opremljenih laboratorija u okruženju sa kompletnim kalibracionim standardima za sve mjerne tehnike, ima iskusno osoblje za radiološka mjerenja, dekontaminaciju, mjerenja u svrhu kontrole radne sredine u radioterapiji, nuklearnoj medicini, zaštiti od zračenja i ima uspostavljen sistem upravljanja kvalitetom sertifikovan u skladu sa ISO 9001:2000 i laboratoriju akreditovanu u skladu sa ISO/IEC 17025.

D.O.O. „Centar za ekotoksikološka ispitivanja“ učestvuje u međunarodnim međulaboratorijskim komparativnim istraživanjima i u implementaciji nacionalnih i regionalnih projekata podržanih od Međunarodne agencije za atomsku energiju (MAAE), a mnogi se odnose na upravljanje radioaktivnim otpadom. Za potrebe dobijanja dozvole za upravljanje skladištem radioaktivnog otpada, upravljanje iskorišćenim zatvorenim radioaktivnim izvorima, uključujući radioaktivne gromobrane, kao i za kondicioniranje iskorišćenih zatvorenih radioaktivnih izvora izrađene su neophodne procedure.

Sve potrebne obuke sproveo je i sprovodi od osnivanja u organizaciji Međunarodne agencije za atomsku energiju, saradnje sa partnerima kao što Sjedinjene Američke Države, Evropska komisija i dr.

Važno je naglasiti da se i predstavnici nadležnih institucija za oblast zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione i nuklearne sigurnosti i bezbjednosti kontinuirano edukuju kroz aktivno učešće u okviru regionalnih i nacionalnih projekata podržanih od strane MAAE i Evropske komisije.

7.6 Član 12 - Ljudski faktor

„Svaka ugovorna strana će osigurati potrebne mjere da se sposobnosti kao i ograničenja ljudskog rada uzimaju u obzir tokom cijelog radnog vijeka nuklearnog postrojenja.“

Upravljanje skladištem radioaktivnog otpada u Crnoj Gori zasniva se na obezbjeđivanju stručnog i obučenog kadra, uz stalno praćenje i uvažavanje sposobnosti, kao i ograničenja ljudskog rada tokom čitavog životnog vijeka skladišta.

S tim u vezi, u okviru D.O.O. „Centar za ekotoksikološka ispitivanja“(CETI), koje je nosilac dozvole za upravljanje skladištem, angažovana su visoko kvalifikovana lica, uključujući doktore i magistre nauka, posebno obučena kroz programe Međunarodne agencije za atomsku energiju i druge međunarodne partnere. Njihova znanja i vještine redovno se unapređuju kroz obuke, učešće u nacionalnim i regionalnim projektima, kao i kroz saradnju sa međunarodnim institucijama.

Posebna pažnja posvećuje se kontinuiranoj edukaciji zaposlenih i predstavnika nadležnih državnih organa, kako bi se osiguralo da ljudski faktor ostane ključna snaga u sigurnom, bezbjednom i pouzdanom funkcionisanju skladišta. Na taj način, obezbjeđuje se da stručni kapaciteti prate savremene standarde zaštite od jonizujućeg zračenja, radijacione i nuklearne sigurnosti i bezbjednosti.

Time je omogućeno da se ljudski resursi planirano i održivo koriste, a njihove sposobnosti i ograničenja uzimaju u obzir pri svim fazama – od svakodnevnog rada, preko posebnih operacija rukovanja i skladištenja, do planiranja i sprovođenja dekomisije.

7.7 Član 13 - Obezbjedivanje kvaliteta

„Svaka ugovorna strana će osigurati neophodne mjere da se ustanove i sprovedu programi za obezbjeđivanje kvaliteta, s obzirom na to da se specifične pretpostavke za nuklearnom sigurnošću moraju ispunjavati tokom cijelog vijeka trajanja nuklearnog postrojenja.“

Članom 27 *Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti* ("Sl. list Crne Gore", br. 56/09, 58/09, 40/11, 55/16, 84/24) utvrđeno je da je nosilac dozvole za obavljanje radijacione djelatnosti dužan da uspostavi i sprovede Program osiguranja i kontrole kvaliteta mjera zaštite od jonizujućeg zračenja, u zavisnosti od radijacione djelatnosti koju obavlja nosilac dozvole, odnosno poslova koje u oblasti zaštite od jonizujućeg zračenja obavlja pravno lice.

Programi osiguranja kvaliteta su uspostavljeni u D.O.O. „Centar za ekotoksikološka ispitivanja“(CETI). CETI je dobro opremljena i organizovana laboratorija koja obavlja većinu mjerenja radioaktivnosti u različitim segmentima u Crnoj Gori, a sposobna je da kadrovski i organizaciono upravlja skladištem radioaktivnog otpada. CETI je ustanovio jednu od bolje opremljenih laboratorija u okruženju sa kompletnim kalibracionim standardima za sve mjerne tehnike, ima iskusno osoblje za radiološka mjerenja, dekontaminaciju, mjerenja u svrhu kontrole radne sredine u radioterapiji, nuklearnoj medicini, zaštiti od zračenja i ima uspostavljen sistem upravljanja kvalitetom sertifikovan u skladu sa ISO 9001:2000 i laboratoriju akreditovanu u skladu sa ISO/IEC 17025.

D.O.O. „Centar za ekotoksikološka ispitivanja“ učestvuje u međunarodnim međulaboratorijskim komparativnim istraživanjima i u implementaciji nacionalnih i regionalnih projekata podržanih od Međunarodne agencije za atomsku energiju (MAAE), a mnogi se odnose na upravljanje radioaktivnim otpadom. Za potrebe dobijanja dozvole za upravljanje skladištem radioaktivnog otpada, upravljanje iskorišćenim zatvorenim radioaktivnim izvorima, uključujući radioaktivne gromobrane, kao i za kondicioniranje iskorišćenih zatvorenih radioaktivnih izvora izrađene su neophodne procedure.

Članom 17 *Pravilnika o načinu sakupljanja, čuvanja, obrade i skladištenja radioaktivnog otpada*, između ostalog, definisani su kriterijumi prihvatljivosti za prijem radioaktivnog otpada u skladište i predstavljaju sastavni dio Sigurnosnog izvještaja za skladište radioaktivnog otpada, dok je *Pravilnikom o bližim uslovima za dobijanje dozvole za upravljanje skladištem radioaktivnog otpada*, između ostalog, propisana potrebna dokumentacija koja potvrđuje ispunjavanje uslova za siguran i bezbjedan rad skladišta. S tim u vezi, potrebno je naglasiti da **Sigurnosni izvještaj, kao najobuhvatniji dokument, sadrži:** pristup sigurnosti skladišta; opis i analizu lokacije skladišta; tehničke karakteristike skladišta; analizu sigurnosti skladišta sa podacima; opis izgradnje skladišta; organizaciju rada skladišta; radne uslove i ograničenja; organizaciju zaštite od jonizujućeg zračenja; način i procedure za postupanje sa radioaktivnim otpadom u skladištu; podatke o radioaktivnom otpadu; način i procedure za postupanje u slučaju radijacionog udesa (planirane mjere u slučaju radijacionog udesa u skladištu); **Program osiguranja kvaliteta upravljanja radioaktivnim otpadom** odnosno način osiguranja kvaliteta za obezbjeđivanje kvalitetnog upravljanja skladišta radioaktivnog otpada uz primjenu međunarodnih standarda (Quality Assurance Program); način

fizičkog obezbjeđenja i tehničke zaštite skladišta radioaktivnog otpada i način trajnog zatvaranja skladišta.

Pitanje osiguranja i kontrole kvaliteta **dodatno je unaprijeđeno kroz odredbe novog Zakona** o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacione i nuklearne sigurnosti i bezbjednosti ("Službeni list Crne Gore", br. 049/24 od 29.05.2024. godine). Naime, propisano je da Program osiguranja i kontrole kvaliteta QA/QC izrađuju privredna društva, pravna lica i preduzetnici koji su podnijeli zahtjev za izdavanje određenih licenci. Program QA/QC izrađuje se angažovanjem stručnjaka za zaštitu od jonizujućih zračenja, u skladu sa smjernicama koje će propisati Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, a ažuriraće se u zavisnosti od razvoja tehnologije i potreba nosilaca licenci, o čemu se obavještava Agencija za zaštitu životne sredine.

Sredstva za izradu, sprovođenje i ažuriranje Programa QA/QC obezbjeđuju podnosioci zahtjeva za dobijanje određenih licenci. Program QA/QC predstavlja uslov za dobijanje licence.

7.8 Član 14 - Procjena i potvrda sigurnosti

„Svaka ugovorna strana će preduzeti potrebne mjere da bi osigurala:

(i) da se sveobuhvatne i sistematske sigurnosne procjene sprovedu prije izgradnje i stavljanja nuklearnog postrojenja u pogon kao i tokom cijelog njegovog radnog vijeka. Te se procjene trebaju dobro dokumentovati kao i obnavljati u svjetlu radnog iskustva i značajnih novih informacija o sigurnosti, a pregledaće ih regulatorno tijelo;

(ii) da se sprovodi potvrđivanje sigurnosti putem analiza, nadzora, ispitivanja i inspekcije kako bi se osiguralo da su fizičko stanje i rad nuklearnog postrojenja trajno u skladu sa njegovim projektom, primijenjenim nacionalnim sigurnosnim zahtjevima, kao i radnim ograničenjima i uslovima.“

Kada je riječ o upravljanju radioaktivnim otpadom važno je istaći da integralni dio Sigurnosnog izvještaja, koji je uslov za dobijanje dozvole za upravljanje skladištem radioaktivnog otpada, predstavlja i razmatranje - **Analiza sigurnosti skladišta s aspekta procjene vjerovatnoće različitih vrsta hazarda**. Neki od razmatranih događaja su:

- izlivanje tečnosti u skladištu;
- eksplozija u skladištu;
- eksplozija u neposrednoj okolini skladišta;
- poplava (podizanje podzemnih voda, velike atmosferske padavine, poplava zbog vodotokova);
- zemljotres;
- pad letjelice na skladište;
- teroristički napad na skladište;
- požar u skladištu;
- radiološki uticaj skladišta;
- spoljašnje zračenje pri normalnom radu skladišta;
- atmosferski ispusti pri normalnom radu skladišta;
- rasipanje čvrstog radioaktivnog otpada pri manipulaciji;
- direktno ozračavanje sa radioaktivnim otpadom;
- neposredan kontakt sa radioaktivnim otpadom;
- pad suda sa radioaktivnim otpadom.

Razmatrani su hipotetički scenariji nesreća sa različitim tipovima izvora zračenja-radioaktivnim otpadom koji se nalaze ili se mogu naći u skladištu, recimo sa ^{137}Cs ; ^{60}Co ; ^{241}Am ; ^{226}Ra ; i sve analize su date u Sigurnosnom izvještaju. Takođe, postoji čitav niz pratećih dokumenata, procedure, planovi postupanja i sl, a čitav ovaj set dokumentacije je odobren od strane relevantnih državnih institucija, kao što su Agencija, Ministarstva, Direktorata za zaštitu i spašavanje i većina ovih dokumenata je klasifikovana kao tajni dokumenti, a u skladu sa odredbama odgovarajućih zakona, koji u Crnoj Gori regulišu oblast objekata od posebnog interesa, pa se u skladu sa tim i postupa.

U obimnoj dokumentaciji koja se podnosi uz zahtjev za dobijanje Dozvole za upravljanje skladištem radioaktivnog otpada **nalaze se i:**

- Elabarat o klimatološkim karakteristikama područja Podgorice za potrebe skladištenja radioaktivnog materijala;
- Izvještaj o geotehničkim svojstvima terena za potrebe izgradnje objekta za procesiranje radioaktivnog otpada i njegovo privremeno skladištenje na lokaciji koja obuhvata dio katastarske parcele broj 2049 K.O. Podgorica III, u Podgorici;
- Mišljenje o nosivosti temelja i seizmičke otpornosti izvedene konstrukcije objekta;
- Izvještaj o ugroženosti objekta atmosferskim vodama;
- Izvještaj o hidrološkim karakteristikama lokacije za potrebe izgradnje objekta skladišta;
- Izvještaj o geološkim karakteristikama prostora na kojem se nalazi skladište;
- Saglasnost na Elabarat o procjeni uticaja na životnu sredinu i dr.

Prije puštanja u rad skladišta urađena je detaljna analiza – monitoring radioaktivnosti na prostoru na kojem se sada nalazi skladište i to je bilo nulto stanje. Kasnije, svake godine, po zahtjevu iz dozvole, realizuje se program monitoringa - dva nezavisna programa monitoringa unutrašnjosti i spoljašnjosti skladišta. Jedan vrši D.O.O. „Centar za ekotoksikološka ispitivanja“ CETI kao operator, a drugi vrši nezavisna institucija koja ispunjava sve potrebne uslove. Struktura oba programa je skoro identična i radi se o sljedećim vrstama ispitivanja:

- ispitivanje koncentracije radona u prostorijama skladišta radioaktivnog otpada;
- gama spektrometrijske analize uzoraka podzemnih i površinskih voda, vazduha i zemljišta iz neposredna okolina skladišta;
- ispitivanje nivoa spoljašnjeg zračenja TL dozimetrima i automatskim mjernim sistemima;
- ispitivanje nivoa kontaminacije-dozimetrijska ispitivanja neposredne okoline skladišta – gama, beta i alfa komponenta zračenja;
- ispitivanje nivoa kontaminacije-dozimetrijska ispitivanja unutrašnjosti skladišta radioaktivnog otpada gama i neutronska komponenta;
- ispitivanje nivoa kontaminacije-in situ gama spektrometrijska ispitivanja;
- ispitivanje ukupne alfa i beta aktivnosti u vodama;
- ispitivanje nivoa kontaminacije – ispitivanje briseva površina.

Razmatranje svih bitnih aspekata sigurnog rada skladišta radioaktivnog otpada u Podgorici analizirano je u **Sigurnosnom izvještaju**, koji je obavezni dokument za izdavanje dozvole za upravljanje skladištem radioaktivnog otpada.

Što se tiče **fenomena staranja** („ageing phenomena“) isti je inicijalno uzet u obzir prilikom samog planiranja skladišta radioaktivnog otpada i izbora tehnologija i metoda obrade i pakovanja radioaktivnog otpada.

Prije svega vodilo se računa o sljedećem:

- radioaktivni otpad u Crnoj Gori po strukturi je nisko i srednje aktivni;
- praktično svi poznati iskorišćeni radioaktivni izvori su uklonjeni, demontirani, kondicionirani (osim dva izvora cezijuma) i upakovani;
- skladištenje se obavlja u specijalno dizajniranim kontejnerima od nerđajućeg čelika, koji su namijenjeni za skladištenje i koji zadovoljavaju kriterijume za odlaganje;
- postoji niz procedura provjera kojima se utvrđuje stanje objekta i uskladištenog radioaktivnog materijala. Prije svega ovo se odnosi na dva nezavisna programa monitoringa unutrašnjosti i spoljašnjosti skladišta. Jedan obavlja nosilac dozvole za upravljanje skladištem radioaktivnog otpada D.O.O. „Centar za ekotoksikološka ispitivanja“ CETI, a drugi radi nezavisna institucija koja ispunjava sve potrebne uslove, a koja ponudi najpovoljnije uslove na tenderu za ovaj posao;
- skladište radioaktivnog otpada i sve instalacije se periodično kontrolišu od strane licencirane institucije, a u skladu sa posebnim zakonom, kao i od strane inspekcije.

Imajući u vidu da su iskorišćeni radioaktivni izvori, radioaktivni gromobrani i drugi radioaktivni materijali na siguran način uskladišteni, ključni elementi kontrole obezbjeđuju se redovnim inspekcijskim pregledima skladišta, koji se sprovode dva puta godišnje.

Ključni elementi inspekcije skladišta radioaktivnog otpada obuhvataju:

- 1) Kontrola identifikacionih podataka o :
 - nazivu i ostalim relevantnim podacima o instituciji koja je operater,
 - upravi skladišta, službeniku odgovornom za zaštitu od zračenja, ekspertu za zaštitu od zračenja, sistemu praćenja kontrole kvaliteta;
- 2) Provjera sigurnosti koja obuhvata:
 - provjeru podataka o inventaru radioaktivnog otpada otpada koji je u skladištu i način njegovog praćenja;
 - provjeru dostupnosti i sigurnosti baze podataka o inventaru;
 - provjeru sistema praćenja izvora i otpada od identifikacije do samog skladištenja;
 - provjeru dizajna skladišta (opisuju se sve razlike i izmjene u odnosu na one koje je odobrila Agencija za zaštitu životne sredine tokom procesa licenciranja tj. da li je izvršena procjena sigurnosti nakon izvedenih promjena, zatim da li je osigurana fizička zaštita, da li je sistem za detekciju požara ispravan, ko vodi fizički nadzor skladišta, koji je sistem video nadzora skladišta i okoline skladišta, sistem provale, automatska rampa za kontrolu ulaska u skladište, kontrola ključeva, ključ u slučaju akcidenta i sl.)
- 3) Provjera podataka monitoringa radioaktivnosti okoline skladišta;
- 4) Sistem kontrole sigurnosti unutar skladišta (kriterijum prihvatljivosti otpada, procjena sigurnosti od strane kvalifikovanog eksperta za zaštitu od zračenja, provjera ventilacije, provjera filtera, provjera vlažnosti vazduha, provjera eventualno kontaminirane vode, kontrola odlaska voda od padavina- дренаža, kontrola vode iz manipulativnog prostora, kontrola sistema za osiguranje električne opreme, kontrola signalizacije za dojavu požara);

- 5) Provjera Programa zaštite (da li program postoji, provjera opreme za mjerenje, provjera opreme za ličnu dozimetriju, opreme za ličnu zaštitu na radu, provjera sistema ulaska i izlaska iz skladišta, provjera sistema upozorenja, identifikacije paketa i prostora),
- 6) Provjera vršenja monitoringa profesionalno izloženih lica;
- 7) Sigurnosne aktivnosti (priprema otpada u skladištu, sigurnosne radnje vezane za aktivnosti lica odgovornog za zaštitu od zračenja, podaci o ograničenju doza, označavanje kontrolisanih područja, obavještanja kao upozorenja od zračenja);
- 8) Lokalna pravila i nadzor (da li su pravila u pisanoj formi, da li su radnici upoznati sa procedurama, provjera procedura);
- 9) Podaci o upravi (da li postoji komunikacija sa vatrogasnom službom i obezbjeđenjem, da li uprava pruža adekvatne kadrovske nivoe, da li uprava osigurava adekvatne resurse za kadrovsku obuku, da li uprava osigurava adekvatnu opremu i sl.)
- 10) Kontrola područja (kontrola posjetilaca, kontrola povremenih radnika (vanjski radnici), kontrola stanovništva);
- 11) Otpuštanje materijala iz skladišta (shodno posebnom programu);
- 12) Privremeno skladištenje (shodno posebnom programu);
- 13) Akcidentne situacije (shodno posebnom programu);
- 14) Evidencija.

7.9 Član 15 - Zaštita od zračenja

„Svaka ugovorna strana će preduzeti potrebne mjere kako bi u svim djelovima radnog postupka izlaganje radnika i stanovništva zračenju koje uzrokuje nuklearno postrojenje održavala na najnižem mogućem nivou, kao i to da se nijedna osoba ne izlaže dozama zračenja većim od graničnih propisanih doza utvrđenih u domaćem pravu.“

Primarna odgovornost za obavljanje radijacione djelatnosti, uključujući i upravljanje radioaktivnim otpadom, je na nosiocu dozvole za obavljanje radijacione djelatnosti i nosiocu dozvole za upravljanje skladištem za radioaktivnog otpada, u skladu sa odredbama *Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti* ("Sl. list Crne Gore", br. 56/09, 58/09, 40/11, 55/16, 84/24).

Članom 4 *Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti* ("Sl. list Crne Gore", br. 56/09, 58/09, 40/11, 55/16, 84/24) uređeni su osnovni principi, koji se primjenjuju u obavljanju radijacione djelatnosti. Osnovnim principom **opravdanost primjene** uređuje se da svaka radijaciona djelatnost treba da bude planirana i sprovedena tako da korišćenje izvora jonizujućeg zračenja daje veću korist od ukupne štete. Principom **optimizacije zaštite od jonizujućeg zračenja uređeno je da** svaka radijaciona djelatnost mora biti izvedena tako da izloženost jonizujućem zračenju bude onoliko niska koliko je to objektivno moguće postići, s obzirom na ekonomske i društvene faktore, dok je principom, koji se odnosi na **ograničavanje individualnog izlaganja, uređeno da se** radijaciona djelatnost mora planirati tako da izlaganja pojedinaca budu uvijek ispod propisanih granica. U okviru člana 8 Zakona definisane su mjere zaštite od jonizujućeg zračenja radi zaštite života i zdravlja ljudi i zaštite životne sredine od štetnog dejstva jonizujućeg zračenja, dok su članovima 11 i 12 istog Zakona uređena mjerenja radi procjena izlaganja jonizujućim zračenjima i granice izlaganja, kako za profesionalno izložena lica, lica na školovanju i naučno istraživačkom radu, tako i za stanovništvo.

Ograničenja u smislu izlaganja profesionalno izloženih lica i stanovništva su detaljnije dati u nekoliko podzakonskih akata, od kojih su najznačajniji: *Pravilnik o granicama izlaganja jonizujućim zračenjima* ("Sl. list SRJ", br. 32/98) i *Pravilnik o granicama radioaktivne kontaminacije životne sredine i o načinu sprovođenja dekontaminacije* ("Sl. list SRJ", br. 9/99).

Dodatni mehanizmi zaštite su interni operativni nivoi koje uspostavlja nosilac dozvole za upravljanje skladištem radioaktivnog otpada, koji su sastavni dio Sigurnosnog izvještaja. Slično je i za ograničenja koja važe za pojedince iz populacije i na ovaj način se obezbjeđuje da nijedna osoba u normalnim okolnostima ne bude izložena dozama zračenja koje prelaze nacionalna ograničenja, a koja su u skladu sa međunarodno prihvaćenim normama za zaštitu od zračenja.

Nosioci dozvola za obavljanje radijacione djelatnosti, koji posjeduju radioaktivne izvore ili radioaktivni otpad u spremištu, ove aktivnosti obavljaju na osnovu izdate shodno *Zakonu o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti* ("Sl. list Crne Gore", br. 56/09, 58/09, 40/11, 55/16, 84/24) i pratećim podzakonskim aktima. Ovo podrazumijeva čuvanje izvora u sigurnim i bezbjednim uslovima, čime se osigurava da su doze za radnike i stanovništvo ispod propisanih granica (što je u skladu sa preporukama Međunarodne komisije za zaštitu od jonizujućeg zračenja - ICRP i direktivama EU).

U Crnoj Gori postoji samo jedno Odjeljenje nuklearne medicine u sklopu Kliničkog centra Crne Gore (KCCG), gdje se obavlja dijagnostički pregled, koje trenutno radi samo sa izotopom tehnicijuma ^{99m}Tc , koji zbog svojih fizičkih karakteristika, a prije svega vremena poluraspada, ne predstavlja bitniju opasnost. Granice ispuštanja radi održavanja izlaganja zračenju na najnižem razumnom mogućem nivou date su u pravilnicima koji uređuju pitanja upravljanja radioaktivnim otpadom.

Kada je u pitanju skladište radioaktivnog otpada važno je istaći da je u skladu sa odredbama Pravilnika o bližim uslovima za dobijanje dozvole za upravljanje skladištem radioaktivnog otpada obavezno dostavljanje, između ostalog, Izvještaja o rezultatima monitoringa radioaktivnosti prije početka rada skladišta, uz uslov da monitoring radioaktivnosti sprovede laboratorija van Crne Gore. Ovakav zahtjev Agencije za zaštitu životne sredine bazira se na činjenici da je u Crnoj Gori samo CETI ovlašćen da sprovodi monitoring radioaktivnosti, te je, s tim u vezi, sprovođenje nezavisnog monitoringa radioaktivnosti u i oko skladišta od izuzetnog značaja.

Na osnovu procjena i proračuna, D.O.O. „Centar za ekotoksikološka ispitivanja“ CETI koji upravlja skladištem radioaktivnog otpada je odredio granične vrijednosti za dozno opterećenje radnika i posjetilaca za skladište, koji su dati u Uputstvu za ulazak, izlazak i zadržavanje u Skladištu u Podgorici (LAB-RAO – 01). Operativne granične godišnje efektivne doze za radnike pri normalnom radu skladišta iznose 10 mSv/godišnje, dok je za posjetioce skladišta 3 μSv po posjeti (a maksimalno na godišnjem nivou 0.1mSv). Dozno ograničenje za najviše izložene pojedince iz stanovništva je 0,1 mSv/god. Navedena dozna ograničenja sastavni su dio Sigurnosnog izvještaja.

Svi zaposleni, koji obavljaju neke aktivnosti, u skladištu, kao i posjetioci skladišta radioaktivnog otpada, su pod obaveznim stalnim nadzorom u skladu propisima i postupcima radiološke zaštite zaposlenih u skladištu. O svim ulascima u kontrolisano područje skladišta se vodi evidencija, na osnovu koje se odmah kontroliše primljena doza pojedinca, na način kako je definisano Uputstvom za ulazak, izlazak i zadržavanje u skladištu RAO u Podgorici (LAB-RAO – 01). Evidencija doza pokazuje da su granice doza niže od međunarodno prihvaćenih i preporučenih. Ovakva ograničenja doza su

uspostavljena da bi se obezbijedilo da radiološko opterećenje kao posljedica rada ili boravka bude što niže i bitno niže od međunarodno prihvaćenih kao i onih propisanih u Pravilniku o granicama izlaganja jonizujućim zračenjima ("Sl. list SRJ", br. 32/98) (1 mSv/godišnje za populaciju i 20 mSv/godišnje za profesionalno izložena lica).

Shodno članu 9 Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti („Sl. list Crne Gore”, broj 56/09, 58/09, 40/11, 55/16, 84/24), Agencija za zaštitu životne sredine priprema godišnji predlog *Programa sistematskog ispitivanja radioaktivnosti u životnoj sredini*, koji na predlog Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera usvaja Vlada Crne Gore. Program sistematskog ispitivanja radioaktivnosti u životnoj sredini sprovodi se od 1999. godine i isti se vrši radi utvrđivanja prisustva radionuklida u životnoj sredini i radi procjene nivoa izlaganja stanovništva jonizujućem zračenju, i to u normalnim uslovima, i u slučaju sumnje na radijacioni udes i u toku radijacionog udesa.

Program se vrši u skladu sa Zakonom o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti ("Sl. list Crne Gore", br. 56/09, 58/09, 40/11, 55/16, 84/24) i pratećim propisima. Sistematsko ispitivanje radionuklida vrši se u: vazduhu, zemljištu, rijekama, jezerima i moru, čvrstim i tečnim padavinama, građevinskom materijalu, vodi za piće, životnim namirnicama i stočnoj hrani, predmetima opšte upotrebe. Osim toga mjeri se i jačina apsorbovane doze gama (γ) zračenja u vazduhu i vrši se ispitivanje nivoa izlaganja radonu u boravišnim i radnim prostorima. Metode mjerenja specifičnih aktivnosti radionuklida u uzorcima iz životne sredine su : gama (γ) spektrometrija, mjerenje ukupno alfa (α) i beta (β) gasnim proporcionalnim brojačem i mjerenje Sr-90 radiohemijomskom separacijom tečnim scintilacionim brojačem, koji su u skladu sa važećim metodama i preporukama MAAE. Programom sistematskog ispitivanja radioaktivnosti u životnoj sredini utvrđuju se mjesta, vremenski intervali, vrste i načini sistematskog ispitivanja radioaktivnosti u životnoj sredini. Kako je u slučaju sumnje na radijacioni udes i u toku radijacionog udesa nemoguće isplanirati mjesta, vremenske intervale, vrste i načine sistematskog ispitivanja radioaktivnosti u životnoj sredini, to se u ovom slučaju samo planiraju određena finansijska sredstva za vanredni monitoring radioaktivnosti.

Troškovi sprovođenja monitoringa radioaktivnosti (redovnog i vanrednog) i procjene nivoa izlaganja stanovništva jonizujućem zračenju obezbjeđuju se iz budžeta Crne Gore. Pravno lice, koje Agencija za zaštitu životne sredine odabere putem javno raspisanog tendera u skladu sa Zakonom o javnim nabavkama realizuje Program sistematskog ispitivanja radioaktivnosti u životnoj sredini i dužno je da dostavi Agenciji do 1. marta tekuće godine za prethodnu godinu Izvještaj o monitoringu radioaktivnosti u životnoj sredini. U slučaju radijacionog udesa, pravno lice je dužno da odmah obavijesti Agenciju. Nakon toga Agencija za zaštitu životne sredine priprema objedinjenu Informaciju o stanju životne sredine sa Predlogom mjera za smanjenje negativnog uticaja na životnu sredinu. Informaciju, koja uključuje i ostale segmente životne sredine, na predlog Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, usvaja Vlada Crne Gore, nakon čega Agencija na svojoj internet stranici objavljuje Informaciju i informiše građane o stanju životne sredine.

Osim navedenog, mjerenja koncentracije aktivnosti radona vrše se i u skladištu radioaktivnog otpada, koji je sastavni dio monitoringa radioaktivnosti koji se radi za skladište po osnovu izdate dozvole za upravljanje skladištem radioaktivnog otpada.

Vlada Crne Gore je donijela *Program zaštite od radona s Akcionim planom za period 2019-2023*, koji je dao smjernice za unapređenje zaštite od radioaktivnog gasa radona.

7.10 Član 16 - Pripremljenost za hitne slučajeve

„ 1. Svaka ugovorna strana će osigurati postojanje planova za djelovanje u hitnim slučajevima koji se rutinski ispituju za nuklearna postrojenja i koji pokrivaju aktivnosti koje u hitnom slučaju treba preduzeti. Za bilo koje novo nuklearno postrojenje takvi se planovi moraju unaprijed pripremiti i provjeriti prije no što se počne sa radom iznad niskih energetske nivoa koje je odobrilo regulatorno tijelo.

2. Svaka ugovorna strana će preduzeti potrebne mjere da stanovništvo i nadležna državna tijela u bližoj okolini nuklearnog postrojenja, ako su pod mogućim uticajem radiološke opasnosti, dobiju odgovarajuće informacije za djelovanje u hitnom slučaju.

3. Ugovorne strane koje nemaju nuklearno postrojenje na sopstvenoj teritoriji, a pod mogućim su uticajem radiološke opasnosti zbog nuklearnog postrojenja u susjednoj državi, preduzeće potrebne mjere za pripremanje i provjeru planova djelovanja na svom području u hitnom slučaju.“

7.10.1 Član 16 (1) Planovi i programi za djelovanje u hitnim slučajevima

Pravni okvir u oblasti zaštite i spašavanja predstavlja Zakon o zaštiti i spašavanju ("Sl. list Crne Gore", br. 13/07, 5/08, 86/09, 32/11, 54/16, 146/21, 3/23, 82/25) sa pratećim podzakonskim aktima, od čega je posljednji donijet Pravilnik o standardnim operativnim postupcima („Službeni list CG“, broj 36/24). Pored Zakona o zaštiti i spašavanju, koji predstavlja opšti pravni okvir za postupanje u slučaju nastanka elementarne nepogode, tehničko-tehnološke nesreće i druge nesreće, postoje i drugi zakoni kojima oblast zaštite i spašavanja nije primarna nadležnost, ali na posredan način su uredili određena pitanja koja su značajna za ovu oblast. To se posebno odnosi na: Zakon o životnoj sredini, Zakon o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti, Zakon o vodama, Zakon o hidrometeorološkim poslovima, Zakon o šumama, Zakon o spoljnoj trgovini naoružanjem i vojnom opremom, Zakon o planiranju prostora i izgradnji objekata, Zakon o zaštiti i zdravlju na radu, Zakon o Crvenom krstu Crne Gore i itd.

U oblasti zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione i nuklearne sigurnosti i bezbjednosti Crna Gora je strana ugovornica 21 međunarodno-pravnog instrumenta koji su dati u Aneksu 2. Od pomenutih međunarodno pravnih instrumenata za oblast pripremljenosti i reagovanja u slučaju radijacionih i nuklearnih nesreća posebno su važni sljedeći međunarodno pravno obavezujući instrumenti: Konvencija o ranom obaveštavanju o nuklearnim nesrećama („Sl. list SRJ – Međunarodni ugovori“, br. 015/89-3), Konvencija o pružanju pomoći u slučaju nuklearnog incidenta ili radiološke opasnosti („Sl. list SRJ – Međunarodni ugovori“, br. 004/91-29), Sporazum između Evropske zajednice za atomsku energiju (EURATOM) i država nečlanica Evropske unije o učešću država nečlanica Evropske unije u sistemu Zajednice za ranu razmjenu informacija u slučaju radiološkog vanrednog događaja (ECURIE) ("Službeni list Crne Gore - Međunarodni ugovori", broj 002/17), Konvencija o procjeni uticaja na životnu sredinu u prekograničnom kontekstu (ESPOO konvencija) ("Službeni list Crne Gore - Međunarodni ugovori", br. 008/08), Protokol o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu u prekograničnom kontekstu (SEA protokol) ("Službeni list Crne Gore - Međunarodni ugovori", br. 002/09) i Konvencija o dostupnosti informacija, učešću javnosti u donošenju odluka i prava na pravnu zaštitu u pitanjima životne sredine (Aarhuska konvencija) ("Službeni list Crne Gore - Međunarodni ugovori", br. 003/09).

Za sistem zaštite i spašavanja bitna je i primjena Nacionalne strategije održivog razvoja do 2030. godine (NSOR) koja predstavlja dugoročnu razvojnu strategiju Crne Gore kojom se definišu rješenja za održivo upravljanje sa četiri grupe nacionalnih resursa: ljudskim, društvenim, prirodnim i ekonomskim, kao prioritet ukupnog održivog razvoja crnogorskog društva.

Strateški okvir u oblasti zaštite i spašavanja prvi put je uspostavljen 2006. godine donošenjem **Nacionalne strategije za vanredne situacije**, zatim **Strategije za smanjenje rizika od katastrofa sa Dinamičkim planom aktivnosti za sprovođenje Strategije za period 2018 - 2023. godina**. Tokom 2023. godine **završila se implementacija** Strategije za smanjenje rizika od katastrofa sa Dinamičkim planom aktivnosti za sprovođenje Strategije za period 2018-2023. godina, sprovedena je Evaluacija implementacije Strategije i izrađen je Završni izvještaj.

Vlada Crne Gore je na sjednici održanoj 1. novembra 2024. godine, na predlog Ministarstva unutrašnjih poslova, donijela novi strateški okvir - **Strategiju za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025-2030, s Akcionim planom 2025-2026 i Akcionim planom aktivnosti (APA) za period 2025-2030. godine**, koji predstavlja operativni dokument čijom realizacijom će se unaprijediti oblast smanjenja rizika od katastrofa. U njemu su definisani strateški i operativni ciljevi, kao i aktivnosti koje utiču na realizaciju operativnih ciljeva.

Pravni osnov za izradu Strategije sadržan je u članu 37 Zakona o zaštiti i spašavanju ("Sl. list Crne Gore", br. 13/07, 5/08, 86/09, 32/11, 54/16, 146/21, 3/23, 82/25) kojim je propisano da Ministarstvo unutrašnjih poslova predlaže strategiju u oblasti zaštite i spašavanja, dok je članom 36 istog Zakona propisano da Vlada donosi Strategiju u oblasti zaštite i spašavanja.

Strategija ima za cilj da ukaže na najbitnije segmente smanjenja rizika od katastrofa na lokalnom i nacionalnom nivou. Ovaj dokument izrađen je u okviru projekta koji je finansiran u okviru Mehanizma Unije za civilnu zaštitu (Generalni direktorat za evropsku civilnu zaštitu i aktivnosti humanitarne pomoći (DG ECHO), kroz poziv za „Pojedinačne grantove državama za upravljanje rizikom od katastrofa (Track 1)”). Strateški dokument je izrađen u skladu sa globalnim standardima u oblasti smanjenja rizika od katastrofa i predstavljajući okosnicu politike Crne Gore na nacionalnom, regionalnom i globalnom nivou.

Glavni cilj Strategije je sprovođenje aktivnosti na prevenciji i smanjenju rizika od katastrofa i jačanju otpornosti na pojavu novih rizika, kao i jačanje kapaciteta društva i državnih/lokalnih institucija u odgovoru na različite vrste prirodnih i od strane čovjeka izazvanih katastrofa. Strategija će unaprijediti kapacitete Crne Gore za sprovođenje aktivnosti koje se odnose na upravljanje rizicima od katastrofa i obezbijediti efikasniju prevenciju, pripravnost i reagovanje u slučaju katastrofa, dok će istovremeno snažno podržavati nacionalnu implementaciju pet ciljeva Unije za otpornost na katastrofe. U Strategiji su posebno obrađene nuklearne i radijacione nesreće.

Strategija obuhvata šestogodišnji period od januara 2025. godine do kraja decembra 2030. godine i biće realizovana kroz tri dvogodišnja Akciona plana. Nositelj sprovođenja Strategije, izrade i izvještavanja o relazaciji Akcionih planova je Ministarstvo unutrašnjih poslova – Direktorat za zaštitu i spašavanje.

Ovaj strateški dokument izrađen je u skladu sa Sendai okvirom, Pariškim sporazumom, Ciljevima održivog razvoja, kao i ciljevima Evropske unije u pogledu otpornosti na katastrofe, te zasnovan na principu rodne ravnopravnosti sa posebnim osvrtom na ranjive grupe. Osnov strategije je težnja da se unaprijedi oblast smanjenja rizika od

katastrofa i to kroz operacionalizaciju strateških u operativne ciljeve sa pratećim mjerama i aktivnostima u različitim sektorima na nacionalnom i lokalnom nivou.

Strateški ciljevi su usklađeni sa globalnim prioritetima Sendai okvira i oni su:

- 1) Razumijevanje rizika od katastrofa;
- 2) Jačanje upravljanja rizicima od katastrofa u cilju kvalitetnijeg upravljanja rizicima od katastrofa;
- 3) Ulaganje u smanjenje rizika od katastrofa u cilju jačanja otpornosti zajednica;
- 4) Unapređenje spremnosti za efikasno reagovanje u slučaju katastrofa u cilju „izgradnje boljeg sistema od onog prije katastrofe“ u procesu obnove, sanacije i rekonstrukcije.

Operativni ciljevi su usklađeni sa pet ciljeva otpornosti kojima se sve države članice Mehanizma Unije za civilnu zaštitu trebaju baviti, i to:

- 1) Predviđanje – poboljšanje procjene rizika, predviđanja i planiranja upravljanja rizicima od katastrofa;
- 2) Priprema – povećanje informisanosti i pripravnosti stanovništva u pogledu rizika;
- 3) Uzbuna – poboljšanje ranog upozoravanja;
- 4) Odgovor – jačanje kapaciteta za odgovor;
- 5) Sigurnost – osiguravanje snažnog sistema civilne zaštite.

Strategija je fokusirana na aktivnosti preventivnog djelovanja, podizanja nivoa pripremljenosti za smanjenje rizika i izbjegavanje eventualnih štetnih posljedica od katastrofa i prepoznaje važnost uključenja svih relevantnih aktera društva gdje partnerstvo predstavlja osnovni princip upravljanja rizicima.

Strategijom za smanjenje rizika od katastrofa (2025-2030) Crna Gora će stvoriti sasvim novu perspektivu u ovoj oblasti i kroz svoje ključne segmente (prevencija novih rizika i smanjenje postojećih, kroz implementaciju integrisanih sveobuhvatnih ekonomskih, socijalnih, zdravstvenih, obrazovnih, ekoloških i drugih mjera) spriječiće i smanjiti izloženost i ranjivost društva od rizika od katastrofa, a povećati pripremljenost za reagovanje i obnovu.

U Strategiji za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025-2030, u poglavlju 2.2 **„Analiza rizika koji ugrožavaju ljude, materijalna i kulturna dobra i životnu sredinu“**, podnaslov „Radijacione i nuklearne nesreće“ navedeno je da na teritoriji Crne Gore ne postoje nuklearne elektrane, niti drugi nuklearni objekti, tako da Crna Gora ne može predstavljati izvor radioaktivnog zagađenja ili kontaminacije na vlastitoj teritoriji od takvih objekata, niti može biti izvor prekogranične opasnosti u tom smislu. Međutim, nuklearnih elektrana ima u zemljama u okruženju. Aktivne nuklearne elektrane koje su najbliže Crnoj Gori nalaze se u Bugarskoj „Kozloduj“ na 293 km (2 reaktora svaki po 1000MW električne snage), Mađarskoj „Pakš“ na 336 km (4 reaktora, svaki po 475MW električne snage) i Sloveniji „Krško“ na 382 km (jedan reaktor sa 696MW električne snage). Nuklearni akcident na nekoj od nuklearnih elektrana pod nepovoljnim meteorološkim uslovima mogao bi da dovede do kontaminacije cjelokupne teritorije Crne Gore ili njenih dijelova. Takođe, teritorija Crne Gore može biti pogođena nuklearnom ili radijacionom nesrećom u slučaju nesreće pri prevozu radioaktivnog ili nuklearnog materijala.

Na osnovu Zakona o zaštiti i spašavanju planovi za zaštitu i spašavanje **izrađuju se na tri nivoa: nacionalnom, opštinskom i preduzetnom**. Opštinski i preduzetni planovi su usaglašeni sa Nacionalnim planom zaštite i spašavanja od radijacionih i nuklearnih nesreća.

U skladu sa metodologijom i sigurnosnim standardom GSR Dio 7 „Pripremljenost i odgovor u slučaju radiološkog ili nuklearnog hazarda“ Međunarodne agencije za atomsku energiju (MAAE) Ministarstvo unutrašnjih poslova, Direktorat zaštite i spašavanja je pripremio **Nacionalni plan zaštite i spašavanja od radijacionih i nuklearnih nesreća**, koji je, na sjednici održanoj 10. novembra 2022. godine, usvojila Vlada Crne Gore. Koordinaciju implementacije Nacionalnog plana vrši Ministarstvo unutrašnjih poslova preko Koordinacionog tima za zaštitu i spašavanje, kojim rukovodi Predsjednik Vlade Crne Gore.

Nacionalni plan zaštite i spašavanje od radijacionih i nuklearnih nesreća, pruža dobar uvid pripremljenosti i odgovora za sve aspekte izazvane vanrednim situacijama usljed prekomjernog zračenja. Ovaj plan zajedno sa ostalim planovima za zaštitu i spašavanje, ažurira se najnovijim događajima i saznanjima. Nacionalni plan ima za cilj sagledavanje postojećih i budućih radijacionih i nuklearnih rizika, uspostavljanje koncepta organizovanog djelovanja državnih i drugih institucija u slučaju radijacionog i nuklearnog udesa, sprečavanje udesa preventivnim djelovanjem, ublažavanje posljedica, kao i razvoj pripremljenosti odgovarajućih državnih kapaciteta i cijele društvene zajednice u slučajevima njihovog događanja u neposrednijoj i daljoj budućnosti. Nacionalnom planom zaštite i spašavanja od radijacionih i nuklearnih nesreća obuhvaćene su III, IV i V kategorija prijetnji:

- **Prijetnje III kategorije** su događaji unutar postrojenja (tj. situacija u samom postrojenju zahtijeva hitnu preventivnu akciju u samom postrojenju, i takav događaj ne može prouzrokovati značajnije negativne efekte van postrojenja. Riječ je o postrojenjima kod kojih u slučaju gubitka zaštite spoljašnja doza nije veća od 100 mGy/h na udaljenosti od 1m);
- **Prijetnje IV kategorije** (spoljašnja doza je preko 100 mGy/h na udaljenosti od 1m od postrojenja. Ovi događaji koji mogu zahtijevati sprovođenje zaštitnih mjera i aktivnosti na nepredvidljivoj lokaciji, posebno pri prevozu i premještanju opasnih izvora, kao što su: radiografski izvori, sateliti sa opasnim izvorima, postrojenja za prerađu otpadnog željeza, izvori koji se koriste u mjerno-procesnoj tehnici...);
- **Prijetnje V kategorije** (široko rasprostranjena kontaminacija koja potiče iz postrojenja kategorije I ili II, iz inostranstva).

Nacionalni plan, takođe, sadrži odredbe koje daju mogućnost za ekspertsku pomoć ugroženim institucijama-organizacijama. Događaji od posebnog interesa, koje opisuje Nacionalni plan su, takođe svi oni događaji koji se odnose na plovila na nuklearni pogon ili na detonacije uređaja za širenje radioaktivnosti – prljave bombe (RDD).

Što se tiče kategorije V u Nacionalnom planu opisan je slučaj široko rasprostranjene kontaminacije iz postrojenja kategorije I i II iz inostranstva. U ovom slučaju depozicija radionuklida može dovesti do prekoračenja doza i primjenu zaštitnih akcija (generički intereventni nivoi GIL) i ingestiju (generečki akcioni nivoi GAL) i to na velikim udaljenostima od postrojenja kategorije I i II. Glavni fokus je na kontroli hrane, namirnica i ostalih proizvoda i sprovođenju vanrednog monitoringa životne sredine. U

slučaju kontaminacije širih razmjera stanovništvo će dobiti informacije o činjeničnom stanju i mjerama koje treba preduzeti, od strane medija (TV, radio, novine shodno Direktivi 59/2013 (ranije 89/618/Euratom)). Saopštenja će pripremati Operativni štab – Direktorata za zaštitu i spašavanje Ministarstva unutrašnjih poslova u koordinaciji sa Agencijom za zaštitu životne sredine i Ministarstvom ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, na osnovu prikupljenih podataka od timova koji sprovode monitoring radioaktivnosti.

Na osnovu Zakona o zaštiti i spašavanju Ministarstvo unutrašnjih poslova preko jedinstvenog **Operativno - komunikacionog centra (OKC 112)** prima pozive u vezi sa neposrednom prijetnjom od rizika i nastankom rizika, prikuplja podatke o svim vrstama rizika koji mogu ugroziti ljude, materijalna i kulturna dobra i životnu sredinu i putem sredstava veze, u skladu sa standardnim operativnim postupcima, hitno obavještava nadležne državne organe, organe državne uprave i organe opštine i druge učesnike zaštite i spašavanja i koordinira djelovanje po pozivu u toku trajanja vanrednog događaja. U poslu OKC112 koriste se propisane standardne operativne procedure (SOP).

Takođe, na osnovu Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacione sigurnosti ("Službeni list Crne Gore", br. 056/09, 058/09, 040/11, 055/16, 84/24) svako ko dođe do saznanja o postojanju opasnosti o povećanom izlaganju jonizujućem zračenju stanovništva i životne sredine na teritoriji Crne Gore ili neke druge države dužan je da obavijesti bez odlaganja Ministarstvo unutrašnjih poslova-Direktorat za zaštitu i spašavanje i Agenciju za zaštitu životne sredine.

Nosioci dozvola za obavljanje radijacione djelatnosti i dozvole za upravljanje skladištem radioaktivnog otpada dužni su, u skladu sa odredbama Zakona o zaštiti i spašavanju i Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti izraditi odgovarajuće planove za djelovanje u slučaju vanredne situacije. Saglasnost na planove izdaje Direktorat za zaštitu i spašavanje Ministarstva unutrašnjih poslova, koji se prilaže Agenciji za zaštitu životne sredine radi izdavanja dozvole za obavljanje radijacione djelatnosti.

Operativno koordiniranje odgovora na radijacioni i nuklearni akcident vrši se pozivanjem **Operativnog štaba za zaštitu i spašavanje** u čijem sastavu su predstavnici resornih ministarstava, državnih organa i organa državne uprave koje imenuje Vlada.

Teritorijom opštine u slučaju vanrednih događaja izazvanih prekomjernim zračenjem rukovodi **Opštinski tim za zaštitu i spašavanje** kojeg čine predsjednik opštine koji je rukovodilac tima; komandir službe zaštite koji je zamjenik rukovodioca tima i članovi: predstavnik organizacione jedinice Ministarstva nadležne za poslove zaštite i spašavanja, starješine organa lokalne uprave, odgovorna lica u privrednim društvima i drugim subjektima čija je djelatnost u vezi sa zaštitom i spašavanjem od radijacionih i nuklearnih rizika, kao i predstavnik Crvenog krsta. U radu Opštinskog tima, po pozivu, mogu učestvovati starješine i predstavnici drugih organa opštine, predstavnici drugih organizacija i institucija, kao i eksperti iz oblasti zaštite od zračenja i zaštite i spašavanja.

Dana 30. septembra 2023. godine **zavšen je projekat** koji je za rezultat imao izradu dokumenta „**Procjena sposobnosti upravljanja rizicima Crne Gore**“, finansiranog od Evropske komisije-Generalnog direktorata za evropsku civilnu zaštitu i aktivnosti humanitarne pomoći (DG ECHO), u čijoj je izradi učestvovala Radna grupa koju su sačinjavala 84 eksperta iz različitih državnih organa, organa državne uprave i akademske zajednice. Dokument je takođe obuhvatio radijacione i nuklearne nesreće.

Projekat, kojim je koordiniralo Ministarstvo unutrašnjih poslova, Direktorat za zaštitu i spašavanje, otpočeo je u aprilu 2022. godine i trajao je 18 mjeseci i isti je finansirala Evropska komisija. Procjena sposobnosti upravljanja rizicima Crne Gore obuhvatila je:

- procjenu administrativnih kapaciteta - fokus na postojanje odgovarajućeg okvira, raspodjelu nadležnosti i odgovornosti, postojanje potrebnog stručnog znanja, opseg uključivanja spoljnih učesnika i komunikaciju.
- procjenu tehničkih kapaciteta - fokus na procjenu primjene odgovarajuće metodologije i infrastrukture i
- procjenu finansijskih kapaciteta - fokus na procjenu raspoloživosti finansijskih sredstava.

Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa sadrži informacije i podatke o tehničkim, finansijskim i administrativnim kapacitetima u Crnoj Gori za vršenje adekvatne procjene rizika, planiranje upravljanja rizicima za prevenciju i pripravnost i mjere za prevenciju i pripravnost rizika. Mjere prevencije i pripravnosti su jasno identifikovane u navedenom dokumentu zajedno sa informacijama o nadležnim organima, organima učesnicima i njihovim zadacima, rasporedom mjera (rokovi, faze), finansijskim i materijalnim sredstvima za planiranje mjera i prioritetima mjera i konsolidovanom bazom podataka o rizicima koji utiču na Crnu Goru.

„Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa“, zajedno sa „Procjenom rizika od katastrofa Crne Gore“ su centralne komponente opšteg procesa koji dalje identifikuje sposobnosti, kapacitete i resurse koji su na raspolaganju za smanjenje nivoa identifikovanih rizika, ili potencijalnog efekta katastrofe, i odnose se na: planiranje mjera za ublažavanje odgovarajućih rizika (sposobnost planiranja), praćenje i pregled opasnosti, rizika i osjetljivosti (ranjivosti), kao i na konsultacije i saopštenje nalaza i rezultata. Podizanjem svijesti i razumijevanjem rizika sa kojima se država suočava, donosioci odluka, zainteresovane strane i drugi subjekti u sistemu zaštite i spašavanja su u boljoj poziciji da se dogovore o tome koje preventivne mjere da preduzmu i kako da se pripreme da bi izbjegli najteže posljedice prirodnih, kao i katastrofa koje je prouzrokovao čovjek.

Važno je napomenuti da je na izradi dokumenta „Procjena rizika od katastrofe Crne Gore“, između ostalog, radila grupa eksperata u kojoj su učestvovali predstavnici Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, Agencije za zaštitu životne sredine i Centra za ekotoksikološka ispitivanja. Procjenom su obuhvaćena tri scenarija, gubitak zatvorenog radioaktivnog izvora visoke aktivnosti (2 kategorije) i prekograničnu nesreću uzrokovanu nesrećom u nuklearnoj elektrani (NPP) Pakš u Mađarskoj.

U toku je sprovođenje projekta, takođe finansiranog od strane DG ECHO Evropske komisije kroz koji se izrađuje dokument **„Mjere prevencije i pripremljenosti upravljanja rizicima od katastrofa u Crnoj Gori“**. Ovaj dokument služi da se definišu mjere koje je neophodno sprovesti u vezi devet grupa rizika koje su determinisane u **„Procjeni rizika od katastrofa Crne Gore“** (izrađen krajem decembra 2021. godine), kao i za jačanje procijenjenog nivoa administrativnih, tehničkih i finansijskih kapaciteta utvrđenih u **„Procjeni sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa“**. Projekat je započeo sa realizacijom 1. januara 2025. godine, dok je krajnji rok za završetak projektnih aktivnosti 30. jun 2026. godine. U izradi „Mjera prevencije i pripremljenosti“ učestvuje 59 stručnjaka iz različitih državnih organa, organa državne uprave i akademske zajednice.

Kao što je već naglašeno u prethodnim izvještajima o implementaciji obaveza koje proističu iz Konvencije o nuklearnoj sigurnosti odredbom člana 35 Zakona o zaštiti od

jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti ("Sl. list Crne Gore", br. 56/09, 58/09, 40/11, 55/16, 84/24) utvrđuje se obaveza uspostavljanja sistema rane najave radi ranog otkrivanja radijacione ili nuklearne nesreće, koja ugrožava ili može ugroziti teritoriju Crne Gore. U Crnoj Gori je uspostavljen sistem rane najave, odnosno **mreža mjernih stanica koje obezbjeđuju neprekidno mjerenje jačine ambijentalnog ekvivalenta doze gama zračenja u vazduhu (GDR stanice)**. Od devet (9) stanica, njih sedam (7) su funkcionalne i šalju podatke centralnom serveru, redovno. Agencija je u postupku dogovaranja sa predstavnicima Evropske komisije u vezi pretvaranja podataka sa GDR servera u IRIX format i slanja EURDEP platformi, nakon čega se očekuje da Crna Gora po prvi put pristupi ovoj platformi. Posljednje tri GDR stanice su obezbijedene kroz projekat Evropske komisije kroz Instrument za saradnju u oblasti nuklearne sigurnosti – (Instrument for Nuclear Safety Cooperation (INSC) "Additional detectors to the Early Warning Radiation Monitoring Network (EWRMN) in Montenegro". Instalacija tri GDR stanice (Žabljak, Kolašin i Cetinje) i njihovo umrežavanje sa postojećim stanicama je izvršeno tokom jula i avgusta 2023. Ukupna vrijednost instalisane opreme iznosila je 152.848,10 eura.

Crna Gora je sredinom 2023. godina završetkom projekta uspostavila **Sistem podrške za odlučivanje u stvarnom vremenu za pripremu i odgovor u slučaju radioloških i nuklearnih vanrednih situacija – (JRODOS)**. Naime, u državama Zapadnog Balkana implementiran je projekat Evropske komisije koji se realizovao i u Crnoj Gori „EuropeAid/140203/DH/SER/MULTI – Jačanje kapaciteta država Zapadnog Balkana za pripremu i odgovor u slučaju radijacionih i nuklearnih vanrednih situacija, tehnička pomoć za donosiocje odluka“ („Strengthening the Capacity of the Western Balkans for Radiological and Nuclear Emergency Preparedness and Response: Technical Support for Decision Making“). Projekat je finansiran kroz Instrument za saradnju u oblasti nuklearne sigurnosti (Instrument for Nuclear Safety Cooperation - INSC). Sistem JRODOS će pomoći Crnoj Gori da prati stanje i donosi odluke u slučaju radijacione ili nuklearne hitne situacije. Sistem JRODOS pruža podršku nacionalnim institucijama u odlučivanju i davanju preporuka (mjera) stanovništvu u slučaju izloženosti usljed radijacione i/ili nuklearne hitne situacije. Aktivnost uspostavljanja ovog sistema proističe iz Pregovaračkog poglavlja 15 – Energetika i zaštita od zračenja, a i bila je planirana je i Strategijom za smanjenje rizika od katastrofa sa Dinamičkim planom aktivnosti za period 2018-2023. godine. Predstoji slanje podataka sa GDR sistema Evropskoj platformi za razmjenu radioloških podataka (EURDEP) koja je implementacioni instrument za sprovođenje ECURIE Sporazuma. Crna Gora je članica ECURIE platforme.

Takođe, Crna Gora je dio Međunarodne skale nuklearnih događaja (International Nuclear Event Scale (INES)), Unificiranog sistema za razmjenu informacija u incidentima i vanrednim situacijama (Unified System for Information Exchange in Incidents and Emergencies (USIE)) za rano upozoravanje o incidentima koji uključuju radioaktivne izvore s potencijalnim prekograničnim uticajem. Osim toga, Crna Gora je od 2006. članica baze podataka o incidentima i nedozvoljenom prometu nuklearnog i radioaktivnog materijala (ITDB). Za informisanje stanovništva i država u okruženju, posebno država članica Evropske unije koristiće se i ECURIE platforma.

Potvrđenim sporazumima u oblasti zaštite i spašavanja od prirodnih i drugih katastrofa značajno se doprinosi i olakšava saradnja sa državama u regionu i šire, u slučaju nastanka katastrofa. S tim u vezi, Crna Gora je strana ugovornica i potpisnica **20 sporazuma i memoranduma u oblasti zaštite i spašavanja od prirodnih i drugih katastrofa** koji su navedeni u **Aneksu 3**.

Crna Gora je članica i Haškog kodeksa ponašanja protiv proliferacije balističkih raketa (HCOC); Globalne inicijative za borbu protiv nuklearnog terorizma (GICNT); Inicijative za bezbjednost protiv proliferacije (PSI) i Međunarodnog partnerstva protiv nekažnjivosti za upotrebu hemijskog oružja. Aplicirala je za članstvo u Vasenarskom aranžmanu o kontroli izvoza konvencionalnog naoružanja.

Pored navedenog Crna Gora je članica Konvencije o zabrani usavršavanja, proizvodnje i stvaranja zaliha bakteriološkog (biološkog) i toksičkog oružja i o njihovom uništavanju (BTWC) i Konvencije o zabrani razvoja, proizvodnje, skladištenja i upotrebe hemijskog oružja, te o njegovom uništenju (CWC).

Crna Gora sprovodi *Mapu puta za prevenciju, detekciju, suzbijanje i zaštitu od hemijskih, bioloških, radioloških i nuklearnih prijetnji i rizika (HBRN), prevenciju i suzbijanje proliferacije oružja za masovno uništenje i sredstava za njihovu isporuku, te onemogućavanje njihovog dospijevanja u ruke nedržavnih aktera (2023-2028)*, koju je Vlada Crne Gore donijela na sjednici održanoj 20. oktobar 2022. godine, na predlog Ministarstva vanjskih poslova. U skladu s Mapom puta, Odlukom Vlade Crne Gore **obrazovano je Nacionalno koordinaciono tijelo za neproliferaciju oružja na masovno uništenje** („Službeni list Crne Gore“, broj 63/2025 od 25. juna 2025. godine). U cilju racionalizacije nacionalne arhitekture i postizanja bolje efikasnosti, Nacionalno koordinaciono tijelo je zamijenilo ranije uspostavljeno Nacionalno koordinaciono tijelo za praćenje implementacije Akcionog plana za rezoluciju SB UN 1540, kao i Nacionalni tim za sprovođenje Konvencije o zabrani razvoja, proizvodnje, skladištenja i upotrebe hemijskog oružja i njegovom uništavanju.

Predstavnici Ministarstva unutrašnjih poslova, Direktorat za zastitu i spašavanje, su učestvovali na **Godišnjem regionalnom forumu na temu analize trendova prisutnosti rizika i prijetnji oružjem za masovno uništenje u periodu od 16. do 18. aprila 2024. godine**. Forum je organizovan od strane Centra za saradnju u oblasti bezbjednosti (RACVIAC) u saradnji sa Ministarstvom vanjskih poslova, Ministarstvom odbrane, Ministarstvom sigurnosti, Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine, uz podršku Američke evropske komande (USEUCOM) i Agencije za smanjenje odbrambenih prijetnji (DTRA).

Tokom 2024. godine počela je realizacija projekta **„Sveobuhvatna analiza rizika od katastrofa i kapaciteta za reagovanje“**. Projekat se realizuje u 22 države (države Zapadnog Balkana, države Istočnog susjedstva i države Južnog susjedstva) i ima za cilj da kroz sveobuhvatnu analizu identifikuje sposobnosti i kapacitete ovih država u oblasti upravljanja rizikom od katastrofa i smanjenja rizika od katastrofa (identifikacija i mapiranje glavnih rizika, mapiranje kapaciteta za reagovanje i utvrđivanje praznina/nedostataka u kapacitetima) u oblasti civilne zaštite/zaštite i spašavanja sa komponentom međusektorske saradnje. Takođe, program obezbjeđuje održivost transfera znanja i promoviše razvoj regionalnih struktura saradnje u okviru Mehanizma Unije za civilne zaštitu.

Važno je napomenuti da je u periodu od 15-17. maja 2024. godine u Podgorici je održana terenska vježba i nacionalni trening za jačanje spremnosti za medicinski odgovor tokom radijaciono - nuklearno – hemijsko-biološkog akcidenta, u okviru projekta P88 koji je organizovao Zavod za hitnu medicinsku pomoć, CoE – Regionalni sekretarijat za izuzetno upravljanje i Naučno tehnološki centar Ukrajina – STCU. Na ovoj vježbi su učestvovala nacionalne institucije zadužene za odgovor u slučaju hemijskih, bioloških, radijacionih i nuklearnih nesreća (HBRN).

7.10.2 Član 16 (2) Informisanje stanovništva i država u okruženju

Iako Crna Gora nema nuklearnih instalacija ima uspostavljen sistem za informisanje javnosti i susjednih država u slučaju nuklearnog akcidenta. Detaljan opis odgovornosti i način rukovođenja dat je u Nacionalnom planu zaštite i spašavanja od radijacionih i nuklearnih nesreća.

Takođe, kao strana ugovornica Konvencije o procjeni uticaja na životnu sredinu u prekograničnom kontekstu (ESPOO konvencija) i Protokola o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu u prekograničnom kontekstu (SEA protokol) i Konvencije o dostupnosti informacija, učesću javnosti u donošenju odluka i prava na pravnu zaštitu u pitanjima životne sredine (Aarhuska konvencija) Crna Gora razmjenjuje informacije sa susjednim državama čija postrojenja mogu imati uticaj na životnu sredinu u prekograničnom kontekstu. Što se tiče međunarodno pravnih instrumenata u ovoj oblasti, važno je istaći da je Crna Gora i ugovorna strana Konvencije o ranom obaveštavanju o nuklearnim nesrećama i Konvencije o pružanju pomoći u slučaju nuklearnog incidenta ili radiološke opasnosti. Osim navedenog, za informisanje stanovništva i država u okruženju, posebno država članica Evropske unije koristi se i ECURIE platforma. U dijelu *7.10.3 Pripremljenost za hitne slučajeve za ugovorne strane koje ne posjeduju nuklearna postrojenja* nalaze se informacije o posljednjim sprovedenim vježbama koristeći platformu WebECURIE.

Potvrđenim sporazumima u oblasti zaštite i spašavanja od prirodnih i drugih katastrofa značajno se doprinosi i olakšava saradnja sa državama u regionu i šire, u slučaju nastanka katastrofa. S tim u vezi, Crna Gora je strana ugovornica i potpisnica 20 sporazuma i memoranduma u oblasti zaštite i spašavanja od prirodnih i drugih katastrofa koji su navedeni u Prilogu 2 ovog Izvještaja.

Osim navedenih sporazuma i memoranduma na snazi su i dva Memoranduma o saradnji u oblasti zaštite od zračenja, radijacione i nuklearne sigurnosti i bezbjednosti koje je Agencija za zaštitu životne sredine potpisala sa **Državnom regulatornom agencijom za radijacijsku i nuklearnu sigurnost Bosne i Hercegovine** i sa **Direkcijom za radijacionu sigurnost Sjeverne Makedonije**. U toku je priprema Sporazuma o saradnji u ovoj oblasti,

U Crnoj Gori je do sada organizovano devet konferencija **Nacionalne platforme za smanjenje rizika od katastrofa**. IX konferencija Nacionalne platforme za smanjenje rizika od katastrofa na temu „Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa Crne Gore“, održana je 22. septembra 2023. godine.

Takođe, u periodu 6-8. novembar 2024. godine u Budvi **održana je Evropska i centralnoazijska regionalna platforma za smanjenje rizika od katastrofa za 2024. godinu**, okupljajući lidere civilne zaštite i gotovo 700 učesnika iz 55 država članica UN-a. Događaj je imao za cilj da podstakne intenzivne akcije u smanjenju rizika od katastrofa i jačanju otpornosti na klimatske promjene.

7.10.3 Član 16 (3) Pripremljenost za hitne slučajeve za ugovorne strane koje ne posjeduju nuklearna postrojenja

Uredbom o organizaciji i načinu rada Državne uprave, Zakonom o zaštiti i spašavanju, Ministarstvo unutrašnjih poslova je institucija koja je, između ostalog, nadležna za pripremu, donošenje, realizaciju i ažuriranje nacionalnih planova za sve vrste hazarda, (uključujući nuklearno-radiološki hazard), definisane Strategijom za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025-2030.godine

Planovi na lokalnom nivou (opštinski i preduzetni) moraju biti usaglašeni sa Nacionalnim planom zaštite i spašavanja od radijacionih i nuklearnih nesreća, što se potvrđuje izdavanjem saglasnosti na iste od strane Ministarstva unutrašnjih poslova (Direktorat za zaštitu i spašavanje).

Koordinaciju implementacije Nacionalnog plana vrši Ministarstvo unutrašnjih poslova preko Koordinacionog tima. Kao što je navedeno, u toku je izrada novog Nacionalnog plana.

Za vanredne situacije koje nijesu definisane skalom vrijednosti na nacionalnom nivou priprema odgovora na radijacioni i nuklearni akcident vrši se pozivanjem Operativnog štaba za zaštitu i spašavanje u čijem sastavu su predstavnici: Ministarstva unutrašnjih poslova– Direktorat za zaštitu i spašavanje, Agencije za zaštitu životne sredine, Ministarstva odbrane – Generalštab Vojske Crne Gore, Ministarstva zdravlja, (Klinički centar Crne Gore, Domovi zdravlja, Urgentni centar, Institut za javno zdravlje); D.O.O. „Centar za ekotoksikološka ispitivanja“, Uprave policije, Uprave carina, Zavoda za hidrometeorologiju i seizmologiju, Uprave vode, Uprave za bezbjednost hrane i fitosanitarne poslove, Crveni krst i dr.

Direktorat za zaštitu i spašavanje svake godine učestvuje na vježbama na kojima se testiraju kapaciteti za pripremu i odgovor na vanredne situacije u državi i okruženju. U godišnjem programu su sadržani tipovi vježbi, ciljevi i učesnici.

Crna Gora je aktivno učestvovala u ECUREX-2024 (IE) vježbi, koju je organizovao Generalni direktorat za energetiku Evropske komisiji DG ENER D.3 u saradnji sa Agencijom za zaštitu životne sredine Irske (EPA). Vježbu je ugostila Irska, a korišćen je scenario koji je razvilo Odjeljenje za zaštitu od zračenja i monitoring životne sredine pri Agenciji za zaštitu životne sredine. Vježba, sprovedena 25. septembra 2024. godine, pružila je platformu nadležnim organima ECURIE učesnicima da pokažu, provjere i unaprijede svoje kapacitete pripravnosti i odgovora u slučaju radiološkog incidenta na evropskoj teritoriji. Detalji vježbe bili su predstavljeni u dokumentu „Opšte smjernice za ECURIE vježbu za nadležne organe“, koji je pripremio ENER D.3 i distribuirao svim učestvujućim organizacijama.

U periodu 24-25. jun 2025, godine Crna Gora je uzela učešća u **ECURIE ECUREX-2025 vježbi**, koju je organizovao Generalni direktorat za energetiku Evropske komisije DGF ENER. Vježba je kombinovana sa **Convex 3-2025 vježbom** koju je organizovala Međunarodna agencija za atomsku energiju (MAAE) u saradnji sa Rumunijom. ECUREX-2025 je obuhvatila punu aktivaciju ECURIE aranžmana, uključujući i odgovarajući aspekt saradnje sa IAEA. Kao i obično, tokom vježbe se koristio i testirao WebECURIE.

8. Odjeljak G: Planirane aktivnosti za poboljšanje sigurnosti

Kao što je navedeno u Trećem nacionalnom izvještaju o implementaciji obaveza koje proističu iz Konvencije o nuklearnoj sigurnosti kao i u Odjeljku E: Ostvareni progres u odnosu na Treći izvještaj o sprovođenju obaveza koje proističu iz Konvencije o nuklearnoj sigurnosti **ukazujemo da je većina planiranih aktivnosti realizovana, te da Crna Gora u kontinuitetu ulaže napore za poboljšanje sigurnosti.**

U narednom periodu potrebno je nastaviti aktivnosti **na realizaciji izazova i date sugestije.**

U narednom periodu u oblasti zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione i nuklearne sigurnosti i bezbjednosti nastaviće sa posvećenom implementacijom obaveza definisanim Konvencijom o nuklearnoj sigurnosti, strateškim i pravnim okvirom Crne Gore. S tim u vezi, nastaviće se aktivnosti na **zaokruživanju pravnog okvira** koji se ogleda u donošenju 55 podzakonskih akata, pet strateških dokumenata i donošenje Zakona o odgovornosti za nuklearnu štetu.

Nastaviće se sa jačanjem administrativnih i tehničkih kapaciteta.

Nastaviće se sa aktivnostima na upravljanju iskorišćenim radioaktivnim izvorima i radioaktivnim otpadom i kontinuirano će se raditi na podizanju svijesti nosioca dozvola o njihovim odgovornostima, kao i podizanju svijesti građana, kroz organizovanje okruglih stolova, radionica i edukacije o sigurnosnoj i bezbjednosnoj kulturi.

9. Odjeljak H: PRILOG 1 - Lista međunarodnih sporazuma/memoranduma kojima je Crna Gora pristupila u oblasti radijacione i nuklearne sigurnosti i bezbjednosti, nuklearne odgovornosti i zaštitnih mjera

1. Zakon o ratifikaciji Bečke konvencije o građanskoj odgovornosti za nuklearne štete („Sl list SRJ– Međunarodni ugovori“, br. 005/77);
2. Zakon o ratifikaciji Konvencije o fizičkoj zaštiti nuklearnog materijala („Sl list SRJ– Međunarodni ugovori“, br. 009/85-309);
3. Uredba o ratifikaciji Konvencije o ranom obavještanju o nuklearnim nesrećama („Sl. list SRJ – Međunarodni ugovori“, br. 015/89-3);
4. Zakon o ratifikaciji Konvencije o pružanju pomoći u slučaju nuklearnog incidenta ili radiološke opasnosti („Sl. list SRJ – Međunarodni ugovori“, br. 004/91-29);
5. Zakon o ratifikaciji Ugovora o neširenju nuklearnog oružja („Sl. list SFRJ – Međunarodni ugovori“, br. 010/70-313);
6. Ugovor o zabrani eksperimenata sa nuklearnim oružjem u atmosferi, kosmosu i pod vodom („Sl. list SRJ – Međunarodni ugovori“, br. 011/63-580);
7. Uredba o ratifikaciji Ugovora o zabrani smještanja nuklearnog i drugog oružja za masovno uništavanje na dno mora i okeana i u njihovo podzemlje („Sl. list SRJ– Međunarodni ugovori“, br. 033/73-957);
8. Ugovor za sveobuhvatnu zabranu nuklearnih proba sa Protokolom („Sl. list SCG– Međunarodni ugovori“, br. 4/04-3);
9. Sporazum o privilegijama i imunitetima Međunarodne agencije za atomsku energiju (na snazi od 30.10.2006, sukcesijom 21.03.2007);
10. Statut Međunarodne agencije za atomsku energiju („Sl. list SFRJ – Međunarodni ugovori“, br. 001/58-64);
11. Zakon o potvrđivanju Zajedničke konvencije o sigurnosti upravljanja istrošenim gorivom i sigurnosti upravljanja radioaktivnim otpadom („Sl. list Crne Gore – Međunarodni ugovori“, br. 02/10 od 16.03.2010.);
12. Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Crne Gore i Međunarodne agencije za atomsku energiju o primjeni zaštitnih mjera u vezi sa Ugovorom o neproliferaciji nuklearnog oružja, Dodatnog protokola uz Sporazum između Crne Gore i Međunarodne agencije za atomsku energiju o primjeni zaštitnih mjera u vezi sa Ugovorom o neproliferaciji nuklearnog oružja i Protokola uz Sporazum između Crne Gore i Međunarodne agencije za atomsku energiju o primjeni zaštitnih mjera u vezi sa Ugovorom o neproliferaciji nuklearnog oružja („Sl. list Crne Gore – Međunarodni ugovori“, br. 16/10 od 28.12.2010.);
13. Zakon o potvrđivanju Protokola o izmjenama i dopunama Bečke konvencije o građanskoj odgovornosti za nuklearne štete („Sl. list Crne Gore – Međunarodni ugovori“, br. 16/10 od 28.12.2010.);
14. Zakon o potvrđivanju Konvencije o dodatnoj naknadi za nuklearne štete („Sl. list Crne Gore – Međunarodni ugovori“, br. 3/11 od 16.03.2011.);
15. Zakon o potvrđivanju Konvencije o nuklearnoj sigurnosti („Sl. list Crne Gore – Međunarodni ugovori“, br. 003/2015 od 26.03.2015.);

16. Zakon o potvrđivanju Amandmana na Konvenciju o fizičkoj zaštiti nuklearnog materijala („Sl. list-Međunarodni ugovori“, br. 004/16 od 25.03.2016.);
17. Međunarodna konvencija o sprečavanju akata nuklearnog terorizma („Sl. list SCG“, br. 02/06-3);
18. Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Evropske zajednice za atomsku energiju (EURATOM) i država nečlanica Evropske unije o učešću država nečlanica Evropske unije u sistemu Zajednice za ranu razmjenu informacija u slučaju radiološkog vanrednog događaja (ECURIE) ("Službeni list Crne Gore - Međunarodni ugovori", broj 002/17 od 21.03.2017);
19. Zakon o potvrđivanju Zajedničkog protokola o primjeni Bečke konvencije i Pariske konvencije ("Službeni list Crne Gore - Međunarodni ugovori", br. 012/18 od 31.12.2018);
20. Zakon o potvrđivanju Protokola iz 2005. godine o izmjenama i dopunama Protokola o suzbijanju nezakonitih radnji uperenih protiv bezbjednosti nepokretnih platformi koje se nalaze u epikontinentalnom pojasu ("Službeni list Crne Gore - Međunarodni ugovori", br. 009/19 od 17.10.2019);
21. Zakon o potvrđivanju Protokola iz 2005. godine o izmjenama i dopunama Konvencije o suzbijanju nezakonitih radnji uperenih protiv bezbjednosti pomorske plovidbe ("Službeni list Crne Gore - Međunarodni ugovori", br. 009/19 od 17.10.2019).

10. Odjeljak I: PRILOG 2 - Lista međunarodnih sporazuma/memoranduma kojima je Crna Gora pristupila u oblasti zaštite i spašavanja

1. Sporazum između Vlade Crne Gore i Savjeta ministara Bosne i Hercegovine o saradnji u zaštiti od prirodnih i civilizacijskih katastrofa ("Službeni list CG - međunarodni ugovori", broj 14/12) - stupio na snagu 14. januara 2013. godine ("Službeni list CG - Međunarodni ugovori", broj 1/13);
2. Sporazum između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Hrvatske o saradnji u zaštiti od prirodnih i civilizacijskih katastrofa ("Službeni list CG - Međunarodni ugovori", broj 2/13);
3. Sporazum između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Sjeverne Makedonije o saradnji u zaštiti od prirodnih i drugih katastrofa ("Službeni list CG - Međunarodni ugovori", broj 7/09);
4. Sporazum između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Grčke o saradnji u zaštiti od prirodnih i drugih katastrofa ("Službeni list CG - Međunarodni ugovori", broj 15/10);
5. Sporazum između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Slovenije o saradnji u oblasti zaštite od prirodnih i drugih katastrofa ("Službeni list CG - Međunarodni ugovori", broj 11/10);
6. Sporazum između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Srbije o saradnji u zaštiti od prirodnih i drugih katastrofa ("Službeni list CG - Međunarodni ugovori", broj 9/11);
7. Sporazum između Vlade Crne Gore i Vlade Slovačke Republike o saradnji i međusobnoj pomoći u slučaju prirodnih i drugih katastrofa ("Službeni list CG - Međunarodni ugovori", broj 3/13) - stupio na snagu 2. jula 2013. godine ("Službeni list CG - Međunarodni ugovori", broj 6/13);
8. Sporazum između Vlade Crne Gore i Kabineta ministara Ukrajine o saradnji u oblasti zaštite od prirodnih i drugih katastrofa ("Službeni list CG - Međunarodni ugovori", broj 9/14);
9. Sporazum između Crne Gore i Evropske Unije o učešću Crne Gore u Mehanizmu za civilnu zaštitu Evropske Unije ("Službeni list CG - Međunarodni ugovori", broj 3/15);
10. Memorandum o razumijevanju o institucionalnom okviru za Inicijativu za preventive i pripremljenost za katastrofe u Jugoistočnoj Evropi ("Službeni list CG - Međunarodni ugovori", broj 8/15);
11. Memorandum o razumijevanju Ministarstva unutrašnjih poslova - Direktorata za vanredne situacije i Ministarstva za vanredne situacije Republike Armenije u oblasti sprečavanja nastanka vanrednih situacija i odgovora na njih ("Službeni list CG - Međunarodni ugovori", broj 7/14);
12. Memorandum o razumijevanju između Ministarstva unutrašnjih poslova - Direktorata za vanredne situacije i Predsjedništva Savjeta ministara Republike Italije - Službe za civilnu zaštitu ("Službeni list CG - Međunarodni ugovori", broj 7/14);
13. Memorandum o namjerama u oblasti sprečavanja i likvidacije vanrednih situacija između Ministarstva Ruske Federacije za civilnu zaštitu, vanredne situacije i

likvidaciju posljedica elementarnih nepogoda i Ministarstva unutrašnjih poslova Crne Gore;

14. Protokol o eksplozivnim ostacima rata uz Konvenciju o zabrani ili ograničavanju upotrebe određenog konvencionalnog oružja s pretjeranim traumatskim učinkom ili djelovanjem bez obzira na cilj ("Službeni list CG - Međunarodni ugovori", broj 4/16);
15. Sporazum između Vlade Crne Gore i Savjeta ministara Republike Albanije o saradnji i uzajamnoj pomoći u vanrednim situacijama ("Službeni list CG - Međunarodni ugovori", broj 11/18);
16. Sporazum između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Turske o saradnji i uzajamnoj pomoći u oblasti vanrednih situacija ("Službeni list CG - Međunarodni ugovori", broj 5/19);
17. Odluka o objavljivanju Sporazuma između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Azerbejdžana o saradnji u oblasti vanrednih situacija ("Službeni list CG - Međunarodni ugovori", broj 10/19);
18. Odluka o objavljivanju Sporazuma između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Bugarske o saradnji u slučaju katastrofa ("Službeni list Crne Gore - Međunarodni ugovori", broj 7/20);
19. Memorandum o razumijevanju između Vlade Crne Gore i ITF Ustanove za jačanje ljudske bezbjednosti Republike Slovenije na području protivminskog djelovanja, uništavanja konvencionalnog oružja i fizičke bezbjednosti i upravljanja zalihama;
20. Memorandum o razumijevanju između Ministarstva unutrašnjih poslova Crne Gore i Norveške narodne pomoći u vezi sa sprovođenjem Programa oslobađanje zemljišta od područja koja su kontaminirana ostacima kasetne municije.